

มาตรการทางกฎหมาย

กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่อาจมีผลกระทบต่อการเจริญพันธุ์ของประชากรโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น ก่อให้เกิดความสามารถที่จะสมรส สิทธิที่จะสมรส ทำให้การสมรสสิ้นสุด หรือมีผลต่อการสมรสเร็วหรือช้า อันเป็นเหตุให้มีบุตรเร็วหรือช้า มีบุตรหรือสนับสนุนหัวใจให้มีบุตรมากขึ้น หรือในทางตรงข้าม มีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้ในการควบคุมการเกิด ให้อำนาจที่จะทำแท้ง การสำรวจตรวจตรากฎหมายที่มีผลกระทบต่อการเจริญพันธุ์ จะเป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคม หรือเมื่อเกิดภาวะจำเป็น

กฎหมายครอบครัว

กฎหมายครอบครัวเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางครอบครัว การสมรส บิคา มารคากับบุตร เช่น การหมั้น เจือนโซแห่งการสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามี ภริยา ทรัพย์สินระหว่างสามี ภริยา ความเป็นโคมะของการสมรส การสิ้นสุดแห่งการสมรส สิทธิและหน้าที่ของบิดา มารดาและบุตร ความปกครอง บุตรบุญธรรม

ก. เจือนโซการสมรสเรื่องอายุ อายุเป็นเจือนโซอย่างหนึ่งที่ถูกจำกัดในการสมรส นอกจากเจือนโซอื่น ๆ อีก เช่น ความสามารถ (วิกลจริต ไร้ความสามารถ) ความเป็นญาติ (ความสัมพันธ์ทางสายเลือด) การมีคู่สมรสอยู่แล้ว ฯลฯ ข้อจำกัดอายุเกิดจากการพิจารณาในด้านการเจริญเติบโตของร่างกาย และความสามารถรับผิดชอบ

๑. อายุการสมรสตามกฎหมาย

ก) อายุการสมรส ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๙ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติว่า "การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปี

บริบูรณ์แล้ว . . ." ก่อนการตรวจชำระ ป.พ.พ. บรรพ ๕ ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๘ มาตรา ๑๔๔๕ บัญญัติว่า "การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อ ๑. ชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ หญิงมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์"

การขยายอายุการสมรสของหญิงจาก ๑๕ ปี เป็น ๑๗ ปี น่าจะมีผลต่ออัตราการเกิด อัตราการเพิ่มของประชากร และการเจริญพันธุ์ของสตรีบ้าง คือ ทำให้มีการสมรสช้าลง ความสามารถในการมีบุตรของหญิงก็ลดลงไป การขยายอายุสมรสของหญิงให้สูงขึ้นเท่าชายเกิดขึ้นจากการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๑๗ (ถุกยกเลิก) ที่บัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน (มาตรา ๒๘) ให้มีการแก้ไขหรือบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันภายในเวลาสองปี (มาตรา ๒๓๖) ในการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาทบทวนการแก้ไขบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีการพิจารณาถึงสุขภาพ สภาพร่างกาย การศึกษา การรับราชการ การรับราชการทหาร การกระทำความผิดและการขึ้นศาลของเด็ก เยาวชน การชะลอการเกิด คณะกรรมการ ฯ ส่วนใหญ่ เห็นว่า ควรกำหนดอายุสมรสชายหญิง ๑๘ ปี^๒ แสดงให้เห็นว่า มีการพิจารณาถึงเหตุผลหรือแนวความคิดในคำนำปัญหาประชากรอยู่ด้วย ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ "กำหนดอายุไว้ ๑๘ ปีเท่ากัน เพื่อให้สอดคล้องกับสิทธิการรับราชการและสิทธิ

การมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ ยังเป็นผู้เยาว์จะทำการสมรสได้ต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดา บิดาหรือมารดา ผู้ปกครอง หรือศาล (ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๕๔, ๑๔๓๖, ๑๔๕๖) กฎหมายกำหนดให้บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุยี่สิบปีบริบูรณ์ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๙) หรือหากเป็นผู้เยาว์ก็อาจบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส (ป.พ.พ. มาตรา ๒๐).

^๒ สัมภาษณ์ จันทน์ สันตะบุตร, ประธานสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ อธิการกรรมการพิจารณาทบทวนการแก้ไขบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๒๒.

ในการเลือกตั้ง . . . แต่สภาผู้แทนราษฎร เห็นว่าควรจะเป็น ๑๓ ปี เพื่อให้เหมือนกับการ
หมั้น และตามกฎหมายเดิมชายก็สมรสได้เมื่ออายุ ๑๓ ปีอยู่แล้ว" ผู้วิจัยโครงการกฎหมาย
กับประชากร มีความเห็นว่า ป.พ.พ.ที่ได้ตรวจชำระใหม่ "มีส่วนช่วยให้สถานการณ์ด้าน
ประชากรดีขึ้น . . . จะช่วยส่งเสริมความรู้สึกว่าควรสมรสให้ช้าลง" การกำหนดอายุต่ำสุด
ในการสมรส ผู้วิจัยจึงกล่าวเห็นว่า "อายุสมรสมาตรฐานที่ควรเป็นน่าจะกำหนดไว้อย่างน้อย
๑๕ ปีบริบูรณ์ มากกว่า ๑๓ ปีบริบูรณ์"^๒ ในเรื่องอายุสมรสกับสิทธิเท่าเทียมกันระหว่าง
ชายและหญิงมีผู้เห็นว่า ไม่เกี่ยวกับโดยตรง เพราะในทางสรีระวิทยาหญิงมีความพร้อมที่จะ
ทำการสมรสได้เร็วกว่าชาย^๓

ข) อายุการสมรสของบางประเทศ การกำหนดอายุต่ำสุดของการสมรส
ของแต่ละประเทศอาจแตกต่างกัน คูตาราง ๑๐

ตาราง ๑๐

อายุการสมรสของชายและหญิง

ประเทศ	อายุของชาย	อายุของหญิง	หมายเหตุ
ตูนิเซีย	๒๐	๑๓	

^๑ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล, "การชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕
และสรุปสาระสำคัญในการแก้ไข," วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒ (กันยายน ๒๕๑๕) : ๕๓.

^๒คำรง ธรรมารักษ์, "ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายกับประชากร,"
วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๓ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๒๐) :
๓๐.

^๓ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล, "การชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕
และสรุปสาระสำคัญในการแก้ไข," วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒ (กันยายน ๒๕๑๕) : ๕๓.

ตาราง ๑๐

อายุการ สมรสของชายและหญิง

ประเทศ	อายุของชาย	อายุของหญิง	หมายเหตุ
ฮ่องกง	๑๖	๑๖	ไม่กำหนดอายุต่ำสุดของชาย
อิรัก	๑๘	๑๘	
อิสราเอล	-	๑๖	
ญี่ปุ่น	๑๘	๑๖	
จอร์แดน	๑๘	๑๗	
มาเลเซีย	๑๖	๑๔	
ฟิลิปปินส์	๑๖	๑๔	
คูเวต	๑๗	๑๕	
ออสเตรเลีย	๒๑	๑๖	
เบลเยียม	๑๘	๑๕	
บัลแกเรีย	๑๘	๑๘	
เชโกสโลวาเกีย	๑๘	๑๘	
เคนมาร์ก	๑๘	๑๕	
ฟินแลนด์	๑๘	๑๗	
ฝรั่งเศส	๑๘	๑๕	
สาธารณรัฐ			
ประชาธิปไตยเยอรมัน	๑๘	๑๘	
สหพันธ์สาธารณรัฐ			
เยอรมัน	๑๘	๑๘	
ฮังการี	๑๘	๑๖	

ตาราง ๑๐

อายุการสมรสของชายและหญิง

ประเทศ	อายุของชาย	อายุของหญิง	หมายเหตุ
ไอร์แลนด์	๑๔	๑๒	
อิตาลี	๑๖	๑๕	
เนเธอร์แลนด์	๑๘	๑๖	
นอร์เว	๒๐	๑๘	
โปแลนด์	๒๑	๑๘	
โปรตุเกส	๑๖	๑๔	
รუმเนีย	๑๘	๑๖	
สเปน	๑๔	๑๒	การสมรสทางแพ่งเท่านั้น
			การสมรสทางศาสนาไม่ชอบ
			สำหรับชายอายุต่ำกว่า ๑๖
			สำหรับหญิงต่ำกว่า ๑๔ ปี
สวีเดน	๑๘	๑๘	
สวิต	๒๐	๑๘	
อังกฤษและเวลส์	๑๖	๑๖	
ยูโกสลาเวีย	๑๘	๑๘	
ออสเตรเลีย	๑๘	๑๖	
นิวซีแลนด์	๑๖	๑๖	
สหภาพโซเวียต	๑๘	๑๘	

ที่มา : United Nations, Demographic Yearbook 1976, pp. 494 - 520.

จากตาราง ๑๐ การกำหนดอายุค่าสุดของการสมรสของชายจะสูงกว่าหญิงโดยมีตั้งแต่ ๑๔ ถึง ๒๑ ปี ของหญิงมีตั้งแต่ ๑๒ ถึง ๑๘ ปี ส่วนใหญ่กำหนดอายุค่าสุดของชายและหญิงไว้ ๑๘ ปี รองลงมาคือ ๑๖ ปี การมีอายุถึงที่กำหนดไว้อาจยังไม่มีสิทธิสมรสได้ทันที หากยังเป็นผู้เยาว์ โดยมีการพิจารณาถึงการบรรลุนิติภาวะด้วย หากไม่บรรลุนิติภาวะก็ยังคงต้องการความยินยอมของบิดา มารดา ผู้ปกครอง ศาล

อังกฤษ คู่สมรสฝ่ายใดที่จะสมรสเมื่ออายุเกิน ๑๖ แต่ต่ำกว่า ๑๘ ปี โดยทั่วไปต้องการความยินยอมจากบิดา มารดา ผู้ดูแล หรือศาล

ฝรั่งเศส ต้องการความยินยอมของบิดา หรือมารดา ปู่ ย่า ตา ยาย หรือสภาครอบครัว (Conseil de Famille or Family Council)

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เดิมชายอาจจะทำการสมรสเมื่ออายุ ๒๑ ปี^๑ และหญิงทำการสมรสเมื่ออายุ ๑๖ ปี^๒ ในกรณีหญิงยังไม่บรรลุนิติภาวะจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม^๓ หรือศาลผู้ปกครอง (Guardianship Court)^๔ ปัจจุบันได้มีการแก้ไขให้ชายและหญิงทำการสมรสได้ เมื่อชายและ

^๑ P.M. Bromley, Family Law (London : Butterworths, 1971), pp. 31, 32.

^๒ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France (U.S.A. : The Law and Population Programme, the Fletcher School of Law and Diplomacy, 1973), p. 35.

^๓ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๒, มาตรา ๑๓๐๓ วรรคหนึ่ง., The German Civil Code, trans., and annot. Chung Hui Wang (London : Stevens and Sons, 1907), pp. 1, 289.

^๔ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๑๓๐๓ วรรคหนึ่ง.

^๕ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๑๓๐๕.

^๖ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๑๓๐๔.

^๗ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๑๓๐๘.

หญิงบรรลุนิติภาวะ^๑ ซึ่งได้แก้ไขอายุการบรรลุนิติภาวะจากเดิม ๒๑ ปี เป็น ๑๘ ปี^๒

ค) ข้อเสนอนคลายเรื่องอายุ กฎหมายอาจมีบทบัญญัติผ่อนคลายอายุที่กำหนดไว้โดยอนุญาตให้ชาย หญิงที่มีอายุน้อยกว่าที่กำหนดไว้ทำการสมรสได้ ซึ่งอาจอยู่ภายในเงื่อนไขบางอย่าง

ป.พ.พ.มาตรา ๑๔๔๔ บัญญัติว่า " . . . ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้" คือ ก่อนชายหรือหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์

ฝรั่งเศส อายุสมรสที่ต้องการ (ชาย ๑๘ ปี หญิง ๑๕ ปี) อาจถูกยอมรับโดยอัยการ (the public prosecutor) ซึ่งมีอำนาจที่จะคัดค้านถึงกรณีที่จะยกเว้น กรณีที่ได้รับการยอมรับเสมอคือ การตั้งครรภ์ของภรรยาในอนาคต^๓

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน บทบัญญัติที่ว่า บุคคลจะทำการสมรสได้เมื่อบรรลุนิติภาวะ หรือ ๑๘ ปี นั้น มีข้อยกเว้นในมาตรา ๑ วรรค ๒ ของกฎหมายัวเมีย (กฎหมายการสมรส) ๑๙๔๖ บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งอายุตั้งแต่ ๑๖ ปี ขึ้นไปอาจขออนุญาต

กฎหมายัวเมีย Ehegesetz 1946 [กฎหมายการสมรส (The Marriage Law)] มาตรา ๑ วรรคหนึ่ง., Introductory Act to the German Civil Code and Marriage Law of the Federal Republic of Germany, trans. Simon L. Goren (New Jersey : Fred B. Rothman, 1976), p. 37.

^๒ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๓., The German Civil Code (as amended to January 1, 1975), trans. Ian S. Forester, Simon L. Goren, and Han - Michael Iigen, p. 3.

^๓ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, pp.34 - 35.

ศาลผู้ปกครอง (Vormundschaftsgericht) เพื่อทำการสมรสได้ ถ้าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง
ของผู้อนุญาต (applicant' s intended spouse) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว กฎหมาย
ไม่กำหนดว่าบุคคลที่อายุ ๑๖ ปี จะต้องเป็นหญิงหรือชาย จึงอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้ ดังนั้น
บุคคลอายุ ๑๖ ปี ก็ทำการสมรสได้ ถ้าได้รับความยินยอมของศาลผู้ปกครอง โดยศาลอาจอนุญาต
ให้หากอีกฝ่ายหนึ่งที่จะสมรสด้วยบรรลุนิติภาวะ

ในสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐอื่นที่ใช้ประมวลกฎหมายโซเวียต เจ้าหน้าที่อาจ
จะอนุญาตให้เด็กหญิงอายุ ๑๗ ปีทำการสมรส และในสาธารณรัฐยูเครนเนียน (Ukrainian)
และมอลดาเวียน (Moldavian) ชาวชนบทที่มีอายุต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่เกิน ๖ เดือน
อาจขออนุญาตทำการสมรสจากเจ้าหน้าที่ได้^๒

ง) มาตรการบังคับ กรณีมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติในเรื่องอายุสมรสโดย
บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าที่กำหนดทำการสมรส นอกจากกรณีที่ถูกกฎหมายอนุญาต กฎหมายอาจบัญญัติให้
การสมรสมีผลเป็นโมฆะ โหมะ หรือให้ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดอาญา

กฎหมายไทยบัญญัติให้การสมรสที่ฝ่าฝืนเป็นโมฆะ (ป.พ.พ.มาตรา ๑๕๐๔)

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ผู้เยาว์หรือผู้ถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรม
ด้วยเหตุอย่างอื่นกระทำการสมรสจะต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม หรือ
บุคคลอื่นผู้มีหน้าที่ดูแล ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้มีหน้าที่ดูแลปฏิเสธ ไม่ยินยอมโดยไม่มี
เหตุสมควร ศาลผู้ปกครองโดยคำขอของคู่หมั้นผู้จะทำการสมรสอาจให้ความยินยอมแทนได้^๓

^๑ กฎหมายการสมรส มาตรา ๑ วรรค ๒., Introductory Act to the
German Civil Code and Marriage Law of the Federal Republic of
Germany, trans. Simon L. Goren, p. 37.

^๒ Kazimierz Grzybowski, "Soviet Union," in Population and
Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 281.

^๓ กฎหมายการสมรส มาตรา ๓., Introductory Act to the German
Civil Code and Marriage Law of the Federal Republic of Germany,
trans. Simon L. Goren, p. 37.

การสมรสอาจถูกเพิกถอนโดยผู้แทนโดยชอบธรรมกรณีที่คู่สมรสยังถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรม แต่การขอเพิกถอนจะกระทำไม่ได้ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมได้ให้ความยินยอมหรือคู่สมรสหลังจากที่เห็นสภาพการถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรม แสดงเจตนาที่จะให้การสมรสดำเนินอยู่ต่อไป ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรมปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมโดยปราศจากเหตุอันควร คู่สมรสอาจขอให้ศาลผู้ปกครองให้ความยินยอมได้^๑

อังกฤษ การสมรสเป็นโมฆะถ้าคู่สมรสฝ่ายใดอายุต่ำกว่าสิบหกปี (Marriage Act 1949, s. 2.)^๒

กฎหมายของสหภาพโซเวียต การสมรสกับบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด เป็นความผิดอาญาโดยลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือโดยไต่แรงงานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๓๘)^๓

๒. ปฏิญญา อนุสัญญา มติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอายุ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ประกาศโดยสมัชชาสหประชาชาติในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘) มาตรา ๑๖ ข้อ ๑ "ชายและหญิงที่มีอายุเต็มที่ . . . มีสิทธิที่จะแต่งงาน . . ."^๔

อนุสัญญาว่าด้วยความยินยอมในการสมรส อายุต่ำสุดสำหรับการสมรส และการจดทะเบียนของการสมรส (เปิดให้ลงนามและสัตยาบันโดยมติสมัชชาสหประชาชาติ ที่ ๑๓๒๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๒) มาตรา ๒ "รัฐในอนุสัญญาควรจะมีการกระทำทางกฎหมาย

---

^๑ กฎหมายการสมรส มาตรา ๓๐.
^๒ S.M. Cretney, Principles of Family Law, 2 d ed. (London : Sweet and Maxwell, 1976), p. 41.
^๓ Kazimierz Grzybowski, "Soviet Union," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 281.
^๔ United Nations Fund for Population Activities, The United Nations and Population : Major Resolutions and Instruments, p. 12.

ที่จะจำกัดอายุต่ำสุดสำหรับการสมรส การสมรสโดยบุคคลใด ๆ ภายใต้อายุนี้จะไม่ชอบด้วยกฎหมายยกเว้นกรณีที่มีการให้อำนาจโดยมีเหตุผลอย่างมาก เพื่อผลประโยชน์ของคู่สมรส^๑

มติสมัชชาสหประชาชาติ ที่ ๒๐๑๘ (วันที่ ๑ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๕) เรื่อง ความยินยอมในการสมรส อายุต่ำสุดสำหรับการสมรส และการจดทะเบียนการสมรส แนะนำหลักการต่าง ๆ ในการบัญญัติกฎหมายหรือมาตรการอื่น ๆ โดยมีเรื่องอายุต่ำสุดสำหรับการสมรสไว้ในหลักการ ๒ ว่า "อายุต่ำสุดสำหรับการสมรส ซึ่งในกรณีใดจะไม่น้อยกว่าสิบห้าปี ไม่มีการเข้าสู่การสมรส โดยชอบด้วยกฎหมายโดยบุคคลใด ๆ ภายใต้อายุนี้ เว้นแต่กรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยินยอมอนุญาตให้กระทำโดยมีเหตุผลอย่างมาก เพื่อประโยชน์ของคู่สมรส"^๒

แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องอายุต่ำสุดของการสมรสในชั้นระหว่างประเทศในระยะแรกยังไม่ได้กำหนดอายุต่ำสุดไว้ว่าควรจะเป็นเท่าใด ต่อมาจึงกำหนดว่าควรมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปี อาจทำให้เห็นว่า อายุ ๑๕ ปีนี้ค่อนข้างจะต่ำเกินไป ทั้ง ๆ ที่มีข้อยกเว้นให้ทำการสมรสต่ำกว่าที่กำหนดไว้

๓. อายุการสมรสตามขอเท็จจริง การกำหนดอายุต่ำสุดในการสมรสย่อมคำนึงถึงความ เป็นจริงที่ว่าคนส่วนใหญ่สมรสเมื่ออายุเท่าไร อย่างไรก็ตามยังคงมีการฝ่าฝืนอายุที่กำหนดไว้นั้น และในบางอายุที่แตกต่างกันก็มีการเข้าสู่การสมรสไม่เท่ากัน ดูตาราง ๑๒ จะเห็นได้ว่า ชายทำการสมรสเมื่อมีอายุมากกว่าหญิง ส่วนใหญ่ชายสมรสขณะเมื่อมีอายุ ๒๕ - ๒๘ รองลงมาคือ ๒๐ - ๒๔ และ ๓๐ - ๓๔ ตามลำดับ หญิงส่วนใหญ่ทำการสมรสขณะมีอายุ ๒๕ - ๒๘ และ ๒๐ - ๒๔ (จำนวนใกล้เคียงกัน) รองลงมาคือ ๓๐ - ๓๔ ผู้ทำการสมรสเมื่อมีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีจำนวนไม่มากนัก ในจำนวนนี้อัตราของหญิงสูงกว่าชายมาก

^๑ Ibid., p. 26.

^๒ Ibid., p. 80.

ตาราง ๑๑

อัตราการสมรสจำแนกตามอายุของชายและหญิง

(ปี ๑๙๖๐)

ประเทศ	ปี.ศ.	อายุของชาย (เป็นปี)					อายุของหญิง (เป็นปี)				
		๒๐	๒๐ - ๒๔	๒๕ - ๒๙	๓๐ - ๓๔	๓๕ - ๓๙	๒๐	๒๐ - ๒๔	๒๕ - ๒๙	๓๐ - ๓๔	๓๕ - ๓๙
แคนาดา	๑๙๖๑	๑๒.๙	๑๕๗.๘	๑๙๑.๗	๑๒๔.๑	๘๑.๖	๕๕.๒	๒๒๐.๖	๑๕๗.๕	๙๕.๙	๖๑.๙
สหรัฐอเมริกา	๑๙๖๔	๒๑.๘	๑๕๓.๓	๑๖๙.๘	๑๕๗.๐	-	๕๑.๓	๑๖๕.๑	๑๕๘.๘	๑๑๒.๑	-
ฮ่องกง	๑๙๖๑	๑.๕	๕๐.๙	๑๓๖.๗	๑๓๕.๐	๙๓.๙	๑๖.๘	๑๓๕.๓	๒๖๙.๒	๒๐๖.๑	๑๖๕.๒
ญี่ปุ่น	๑๙๖๕	๑.๓	๕๒.๖	๑๖๕.๖	๑๖๗.๘	๗๖.๒	๖.๘	๑๕๘.๗	๒๒๖.๐	๘๓.๐	๓๖.๑
มาเลเซีย	๑๙๖๐	๐.๒	๑๐.๘	๖๗.๐	๑๒๓.๕	๑๒๖.๕	๓.๕	๕๕.๓	๑๑๘.๙	๖๘.๖	๕๒.๒
ฟิลิปปินส์	๑๙๖๐	๑๘.๐	๙๙.๓	๑๗๗.๘	๑๓๗.๘	๘๕.๑	๕๐.๖	๑๑๒.๒	๑๑๑.๕	๖๙.๒	๓๓.๕
สิงคโปร์	๑๙๖๐	๒.๐	๕๖.๐	๑๘๐.๖	๑๗๘.๘	๑๑๘.๘	๒๒.๒	๑๒๘.๖	๑๙๗.๙	๑๐๐.๘	๕๖.๖
ฝรั่งเศส	๑๙๖๒	๗.๐	๑๕๗.๑	๑๕๘.๘	๖๙.๐	๕๐.๘	๕๒.๒	๒๑๗.๓	๑๕๕.๐	๗๖.๖	๕๐.๓
สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย เยอรมัน	๑๙๖๕	๑๕.๕	๑๗๖.๘	๑๙๐.๗	๑๓๙.๐	๘๘.๘	๖๕.๑	๒๘๗.๑	๑๕๐.๒	๙๓.๘	๕๓.๐

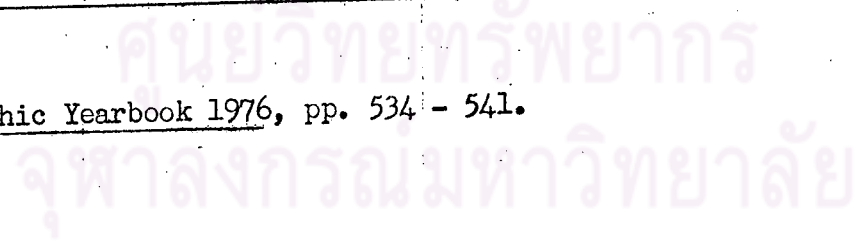
ตาราง ๑๒

อัตราการสมรสจำแนกตามอายุของชายและหญิง

(ต่อ ๑๐๐๐)

ประเทศ	ปี.ศ.	อายุของชาย (เป็นปี)					อายุของหญิง (เป็นปี)				
		10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34
สหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน	๑๙๖๕	๕.๐	๕๕.๖	๑๑๘.๐	๘๓.๒	๕๕.๑	๕๓.๖	๑๓๖.๒	๑๒๕.๘	๓๘.๙	๕๓.๐
อิตาลี	๑๙๖๓	๕.๓	๓๕.๘	๒๐๙.๙	๑๒๓.๐	๒๓.๕	๕๓.๙	๑๓๙.๕	๑๕๕.๒	๓๓.๓	๓๙.๘
สวีเดน	๑๙๖๕	๑.๕	๕๓.๓	๙๑.๖	๒๕.๑	๕๑.๙	๑๑.๕	๘๘.๓	๑๐๓.๕	๒๓.๐	๓๙.๓
อังกฤษและเวลส์	๑๙๖๕	๕๕.๓	๑๓๖.๐	๑๐๙.๒	๘๓.๓	๒๙.๕	๒๐.๓	๒๒๘.๓	๒๙๙.๓	๑๘๕.๐	๑๑๕.๕

ที่มา : United Nations, Demographic Yearbook 1976, pp. 534 - 541.

การสมรสตามความเป็นจริงของไทยน่าจะมีลักษณะเดียวกับประเทศส่วนใหญ่ที่กล่าวมา จะเห็นตัวอย่างได้จากการสำรวจแรงงานชนบท ประชากร จำนวน ๒๗,๓๗๔ คน ปรากฏว่า มีการสมรสกันมากเมื่ออายุ ๒๐ ปีขึ้นไป ผู้มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี คือ อายุ ๑๕ - ๑๙ ปี (ซึ่งมี จำนวน ๔,๑๐๔ คน จากจำนวน ๒๗,๓๗๔ คน) ทำการสมรส ๒๒๕ คน หรือร้อยละ ๕.๖

ข. การมีคู่สมรสหลายคน คือการที่คู่สมรสมีภรรยาหรือสามีมากกว่าหนึ่งคน โดย ที่การสมรสเดิมยังมีอยู่หรือยังไม่สิ้นสุกการสมรส ไม่เหมือนอย่างในระบบัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) โดยฝ่ายชายหรือสามีมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน (Polygamy) ฝ่ายหญิงหรือภรรยา มีสามีมากกว่าหนึ่งคน (Polyandry) กฎหมายในเกือบทุกประเทศให้มีคู่สมรสคนเดียว คงมี อยู่บางส่วนเป็นส่วนน้อยที่ยอมให้มีคู่สมรสหลายคน

๑. การห้ามมีคู่สมรสหลายคน

ก) กฎหมายห้ามมีคู่สมรสหลายคน ประเทศที่ใช้ระบบัวเดียวเมียเดียว จะมีกฎหมายห้ามการมีคู่สมรสหลายคน

ไทย เกี่ยวกับเรื่องคู่สมรสกฎหมายได้วางไว้เป็นเงื่อนไขแห่งการสมรสอันหนึ่ง โดยบัญญัติว่า "ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสไม่ได้"^๒

อินเดีย กฎหมายการสมรสของชาวฮินดู ค.ศ. ๑๙๕๕ ได้วางเงื่อนไขที่จำเป็นของ การสมรสว่า คู่สมรสฝ่ายใดจะต้องไม่มีคู่สมรสคนหนึ่งในขณะการสมรส^๓

^๑ กระทรวงมหาดไทย, กรมแรงงาน, รายงานผลการสำรวจแรงงานชนบท ประเทศไทย ไทย พ.ศ. ๒๕๒๐, หน้า ๕.

^๒ ป.พ.พ.ที่ไต่ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๕ มาตรา ๑๔๕๒ (ป.พ.พ. บรรพ ๕ ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ มาตรา ๑๔๕๕ บัญญัติว่า การสมรสจะทำได้คือ เมื่อ . . . (๓) ชายหรือหญิงไม่ได้เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่).

^๓ Saran Gurdev Singh, "India," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 116.

ผู้ป่วน บุคคลผู้มีคู่สมรสไปอาจทำการสมรสเพิ่มขึ้น (ประมวลกฎหมายแพ่งผู้ป่วน มาตรา ๓๓๖)

สหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน บุคคลใดจะทำการสมรสก่อนที่การสมรสครั้งก่อน ถูกประกาศว่า เป็นโฆษหรือถูกเพิกถอนแล้วไม่ได้^๖

ข) บทบัญญัติบังคับ นอกจากห้ามมีคู่สมรสหลายคนแล้ว กฎหมายอาจมี บทบัญญัติบังคับโดยให้เกิดผลต่าง ๆ ในทางแพ่ง อาญา เพื่อมิให้มีการฝ่าฝืนหรือเมื่อมีการ ฝ่าฝืน

๑) บทบัญญัติบังคับในทางแพ่ง กฎหมายแพ่งอาจมีบทบัญญัติ บังคับต่าง ๆ เช่น

๑. ห้ามจดทะเบียนซ้อน ป.พ.พ. บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๔๕๑ บัญญัติว่า "บุคคลใดจดทะเบียนสมรสแล้ว จะจดทะเบียน อีกไม่ได้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การสมรสครั้งก่อนได้หมดไปแล้วเพราะตาย หย่า หรือศาล เพิกถอน" ป.พ.พ.ที่ได้ตราจรรยาใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๕ แม้จะไม่มีบทบัญญัติดังกล่าว แต่ก็มีบท บัญญัติมาตรา ๑๔๕๒ "ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้" ซึ่งอาจตี ความมาตราที่ว่า ทำให้จดทะเบียนสมรสซ้อนไม่ได้เช่นกัน

๒. โฆษ กฎหมายบัญญัติให้การสมรสที่ฝ่าฝืนคือ ทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรส เป็นโฆษ แต่จะเป็นโฆษเมื่อมีคำพิพากษา (ป.พ.พ.มาตรา ๑๔๕๕, ๑๔๕๖)

สหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน การสมรสเป็นโฆษถ้าคู่สมรสหนึ่งผู้ใดในขณะที่ทำการ สมรสมีคู่สมรสอยู่แล้ว^๗

^๖ Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 28.

^๗ กฎหมายนิวเมียร์ Ehegesetz 1946 (กฎหมายการสมรส) มาตรา ๕., Introductory Act to the German Civil Code and Marriage Law of the Federal Republic of German, trans. Simon L. Goren, p. 38.

^๘ กฎหมายการสมรส มาตรา ๒๐.

อินเดีย มีบทบัญญัติห้ามการสมรสก่อนว่า ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคู่สมรสอยู่ในขณะสมรส การจดทะเบียนครั้งหลังเป็นโมฆะ (กฎหมายการสมรสของชาวฮินดู ค.ศ. ๑๙๕๕)^๑

อังกฤษ การสมรสเป็นโมฆะถ้าพิสูจน์ได้ว่า ขณะที่ทำการสมรสคู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วกับบุคคลที่สาม แม้นั้นจะเชื่อว่าคู่สมรสเดิมได้ตายไปแล้วก็ตาม^๒

๓. เป็นเหตุหย่า เมื่อการกระทำของสามีหรือภริยาต้องจัดขณะเป็นการอุปการะเลี้ยงดู หรือยกย่องหญิงอื่นอันภริยา หรือภริยามีชู้^๓

๔. มีโทษปรับ ประเทศตูนิเซียมีโทษปรับการมีคู่สมรสหลายคน ๒๕๐ ดินาร์ (Dinars) (ประมวลกฎหมายบุคคล มาตรา ๑๘ แก้ไขโดยกฎหมาย หมายเลข ๗๐ วันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๕๘)^๔

๒) บทบัญญัติบังคับในทางอาญา ประเทศไทยไม่มีกฎหมายอาญาลงโทษในความผิดฐานมีคู่สมรสหลายคน แต่อาจมีความผิดหากเข้าลักษณะความผิดในกฎหมายอาญาอื่น ๆ เช่น ไปจดทะเบียนสมรสก่อน โดยแจ้งแก่เจ้าพนักงานว่า คุณยังไม่มีคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย อาจมีความผิดฐานแจ้งความเท็จแก่เจ้าพนักงาน^๕

เยอรมัน บุคคลที่สมรสแล้วไปทำการสมรสใหม่ก่อนที่การสมรสอันก่อนสิ้นสุดหรือโมฆะ เช่นเดียวกับคนโสดสมรสกับบุคคลหนึ่งโดยรู้ยู่ว่าบุคคลนั้นสมรสแล้ว ต้องระวางโทษ

^๑ Saran Gurdev Singh, "India," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 116.

^๒ S.M. Cretney, Principle of Family Law, 2 d. ed., p. 48.

^๓ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๑๖ (๑).

^๔ Luke T. Lee, "Tunisia," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 50.

^๕ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๗.

จำคุกเป็นระยะเวลาไม่เกินห้าปี^๑

ฝรั่งเศส บุคคลผู้ใดผู้ซึ่งสมรสแล้ว และก่อนการสิ้นสุดของการสมรสที่มีอยู่ สมรสเป็นครั้งที่สอง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี และปรับ ๕๐,๐๐๐ ถึง ๒,๐๐๐,๐๐๐ ฟรังก์^๒

อังกฤษ มีกฎหมายลงโทษในความผิดฐานมีคู่สมรสหลายคน (Bigamy) ผู้ที่สมรสแล้วไปทำการสมรสกับบุคคลอื่นในระหว่างที่คู่สมรสของเขายังมีชีวิตอยู่ (กฎหมายความผิดต่อบุคคล ค.ศ. ๑๘๖๑ มาตรา ๕๗) กฎหมายระวางโทษจำคุกเจ็ดปี^๓

สวีเดน บุคคลที่สมรสแล้วทำการสมรสใหม่ หรือบุคคลผู้เป็นโสดสมรสกับบุคคลหนึ่งผู้ซึ่งสมรสแล้ว จะถูกลงโทษในความผิดฐานมีคู่สมรสหลายคน มีโทษปรับหรือจำคุกอย่างสูงสองปี (ประมวลกฎหมายอาญาสวีเดน หมวด ๗ มาตรา ๑)^๔

สหภาพโซเวียต การสมรสซ้อน (Bigamy) หรือมีคู่สมรสหลายคน (Polygamy) คืออยู่ร่วมกันประพฤตอย่างสามีภรรยา จะถูกลงโทษโดยการจำคุกเสรีภาพไม่เกินหนึ่งปี

^๑ ประมวลกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ค.ศ. ๑๘๗๑ มาตรา ๑๓๑. ๑

ดู The German Penal Code of 1871, trans. Gerhard O.W. Mueller and Thomas Buergenthal (London : Sweet & Maxwell, 1961) , p. 100.

^๒ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๑๐ แก้ไข ค.ศ. ๑๙๕๕ มาตรา ๓๔๐ วรรคแรก ดู The French Penal Code, trans. Jean F. Moreau and Gerhard O.W. Mueller (London : Sweet & Maxwell, 1960) , p. 117.

^๓ Rupert Cross and Philip Asterley Johnes, An Introduction to Criminal Law, 7 th ed. (London : Butterworths, 1972) , p. 176.

^๔ The Penal Code of Sweden, trans. Thornsten Sellin and Jerome L. Getz, Esq. (London : Sweet & Maxwell, 1972) , p. 25.

หรือโดยบังคับทำงาน (correctional tasks) เป็นระยะเวลาเดียวกัน (ประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา ๒๓๕)^๑

ผู้ป่วน บุคคลที่สมรสแล้วทำการสมรสอีกจะถูกลงโทษจำคุกโดยบังคับทำงาน
(imprisonment at forced labor) ไม่เกินสองปี กรณีเดียวกันใช้กับบุคคลอื่นที่เข้าสู่การ
สมรสที่เป็นความผิดดังกล่าวด้วย (ประมวลกฎหมายอาญาผู้ป่วนแก้ไข ค.ศ. ๑๙๕๔ มาตรา
๑๔๘)^๒

อินเคีย การสมรสที่ฝ่าฝืนกฎหมายการสมรสของชาวฮินดูในเรื่องเงื่อนไขการสมรส
ที่ว่า คู่สมรสฝ่ายใดจำต้องไม่มีคู่สมรสอยู่ในขณะสมรส มีโทษจำคุกถึงเจ็ดปี (ประมวลกฎหมาย
อาญาอินเคีย มาตรา ๔๙๔ และ ๔๙๕)^๓

คูนีเซีย การมีคู่สมรสหลายคนเป็นความผิดทางอาญา และมีโทษจำคุกหนึ่งปี (ประมวล
กฎหมายบุคคลมาตรา ๑๘ แก้ไขโดย กฎหมายหมายเลข ๗๖ วันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๕๔)^๔

๒. การอนุญาตให้มีคู่สมรสหลายคน

ก) กฎหมายอนุญาตให้มีคู่สมรสหลายคน ในประเทศอิสลาม หรือ
ประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลาม หลายประเทศมีกฎหมายอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้สี่คน

---

^๑ Kazimierz Grzybowski, "Soviet Union," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 281.

^๒ The Criminal Code of Japan, trans. Thomas L. Blakemore (Tokyo : Charles E. Tuttle Company, 1954) , p. 115.

^๓ Saran Gurdev Singh, "India," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 116.

^๔ Luke T. Lee, "Tunisia," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 50.

โดยเป็นไปตามที่ศาสนาอนุญาต คัมภีร์กูราน หรือ อัล - กูราน คัมภีร์ศาสนาอิสลามยอมรับการมีภรรยาหลายคน

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๕^๒ บัญญัติให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว (ซึ่งย่อมรวมถึงเรื่องการมีภรรยาหลายคนไว้ด้วย) แทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีที่อิสลามศาสนิกชนในจังหวัดดังกล่าวเป็นโจทก์ จำเลย และกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกฉบับที่ใช้อยู่ใน ๔ จังหวัดภาคใต้ ช้อ (มาตรา) ๒๐๘ ความว่า "ห้ามชายมีภรรยาเกินกว่า ๔ คนในขณะเดียวกัน"^๓ ทำให้ชายอิสลามใน ๔ จังหวัดดังกล่าวสามารถมีภรรยาได้หลายคน^๔ อันเข้า กฎหมายบุคคลของชาวมุสลิมยอมรับการมีภรรยาหลายคน

ถ้อยคำในคัมภีร์กูราน บัญญัติว่า ". . . , แต่งงานกับหญิงหลายคนโดยการเลือกของท่าน, สอง, หรือสาม หรือสี่" ญู Magdi M. El - Kammash, "Islamic Countries," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 312.

พ.ร.บ. ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๕ มาตรา ๓ บัญญัติว่า "ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับกับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น . . ."

ตวนจิ เกนอคุม, ผู้แปล., กฎหมายอิสลามลักษณะฉัวเมียและมรดก (กรุงเทพฯ : กระทรวงยุติธรรม, ๒๔๗๕) , หน้า ๕๒ (พิมพ์คัด). ศิริ ว.อัสวานนท์, "กฎหมายเรื่องเมียมาก," กุลพาท ๕ (เมษายน ๒๕๐๑) : ๒๓๖.

Saran Gurdev Singh, "India," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 116.

ปากีสถาน ขอมรับการมีภรรยาหลายคน (กฎหมายครอบครัวของมุสลิม ค.ศ.๑๙๖๑
มาตรา ๖)

อียิปต์ หญิงมุสลิมได้รับอนุญาตให้แต่งงานกับชายคนเดียวในเวลาหนึ่ง แต่ชายมุสลิม
จะแต่งงานกับหญิงได้สี่คน

ข) เงื่อนไขการอนุญาต การมีภรรยาหลายคนไม่อาจทำได้ตามใจชอบ
แต่อาจมีเงื่อนไขหรือถูกจำกัดโดยศาสนา การตีความ หรือโดยกฎหมาย

โดยศาสนา ถ้อยคำในกฎอาน " . . . แต่งงานกับหญิงหลายคนโดยการเลือก
ของท่าน สอง หรือสาม หรือสี่ . . . แต่ถ้าท่านกลัวว่า ท่านไม่สามารถจะปฏิบัติอย่าง
ยุติธรรม (กับเขา) เมื่อนั้นเพียงคนเดียว [มีภริยาคนเดียว] . . . นั้นจะเป็นการเหมาะสม
มากกว่าที่จะป้องกันท่านจากการกระทำอันไม่ยุติธรรม" ^๗ ถ้อยคำในคัมภีร์ที่กล่าวบอกจำนวน
ภรรยาไว้เพียงสี่คน และแนะนำให้มีเพียงคนเดียว ในกรณีที่ชายไม่สามารถจะปฏิบัติอย่าง
ยุติธรรมกับภริยา

โดยการตีความ อาจตีความกฎอานที่กล่าวข้างต้นได้ว่า

๑. จำนวนภริยา จำกัดให้มีภริยาได้เพียง ๔ คน

๒. คำว่าไม่ยุติธรรม ไม่ยุติธรรมแปลจากคำ "Ta - ulu" โดย A. Yusuf
Ali, และตีความโดย Imam Al - Shafi'e and other Mujtahids หมายความว่า

^๖ กฎหมายครอบครัวของมุสลิม ค.ศ.๑๙๖๑ มาตรา ๖ ญุ Fazlur Rahman
and Luke T. Lee, "Pakistan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee
and Arthur Larson, p. 142.

^๗ Magdi M. El - Kammash and Gloria F. El - Kammash, "United
Arab Republic," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur
Larson, p. 371.

^๘ Magdi M. El - Kammash, "Islamic Countries," in Population
and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 312.

มีเด็กมากเกินไป (อันเป็นผลจากมีมากกว่าหนึ่งภรรยา) ^๑

๓. ความสามารถของสามี บทบัญญัติในคัมภีร์กำหนดเงื่อนไขไว้ว่า ถ้าชายจะมีภรรยาหลายคนจะต้องสามารถที่จะปฏิบัติต่อภรรยาต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกันในทุกทาง . . .

ความสามารถทางการเงินของสามีที่จะอุดหนุนครอบครัว และจัดเตรียมการอบรมและคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก ถ้าขาดความสามารถนี้ การสมรสจะไม่ได้รับการยอมรับหรืออย่างน้อยก็ถูกเลื่อนไป ^๒

โดยกฎหมาย กฎหมายอาจจำกัดการมีภรรยาหลายคนโดยเหตุต่าง ๆ เช่น ในเรื่องจำนวนภรรยา ความสามารถของชาย ความยินยอม

กฎหมายอิสลามที่ใช้อยู่ใน ๔ จังหวัดภาคใต้ มีเงื่อนไขจำกัดการมีภรรยาหลายคนดังนี้

จำนวน จำกัดจำนวนไว้ ๔ คน

ความสามารถ นายวิกลจริตหรือเสมือนไร้ความสามารถมีภรรยาได้เพียงคนเดียว ^๓
ชายอาจมีภรรยาได้ถึง ๔ คน ถ้าให้การปฏิบัติที่เท่าเทียมกันแก่

หญิงได้ ^๔

^๑ Ibid.

^๒ Ibid.

^๓ ศิริ ว. อัครนันท์, "กฎหมายเรื่องเมียมาก," กฎหมาย ๕ (เมษายน ๒๕๐๑) :

๒๓๗. บุคอรีย์ บินรามัญ, คำบรรยายกระบวนวิชากฎหมายอิสลาม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๘๖.

^๔ เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการกฎหมายกับประชากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๕ (อัครสำเนา), หน้า ๗. บุคอรีย์ บินรามัญ, คำบรรยายกระบวนวิชากฎหมายอิสลาม, หน้า ๓๘.

ความยินยอม ปากีสถานไม่มีชายใดในระหว่างการสมรสก่อนยังมีอยู่จะทำการสมรสอีกได้ เว้นแต่ได้รับความยินยอมของสภาอนุญาโตตุลาการ (กฎหมายครอบครัวมุสลิม ค.ศ. ๑๙๖๑ มาตรา ๖) มีการทำคำร้อง ชี้แจงเหตุผลการจะสมรส ได้รับความยินยอมจากภรรยาคนหนึ่งหรือหลายคนหรือไม่ ประธานสภาจะสอบถามผู้ร้องขอและภรรยาคนหนึ่งหรือหลายคนที่มีอยู่

๓. การมีคู่สมรสตามความเป็นจริง การมีคู่สมรสตามความเป็นจริง ได้แก่ การมีคู่สมรสโดยไม่ชอบกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นกรณี

ก) มีคู่สมรสโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายคนเดียว คู่สมรสไม่ดำเนินการตามเงื่อนไขของกฎหมาย เช่น ไม่จดทะเบียนสมรส เมื่อกฎหมายกำหนดให้จดทะเบียน

ข) มีคู่สมรสโดยชอบกฎหมายอยู่แล้ว มีคู่สมรสโดยไม่ชอบกฎหมายเพิ่มขึ้นมาอีกโดยการมีเพิ่มอาจเกิดจาก

๑) จดทะเบียนสมรสซ้อน

๒) ไม่จดทะเบียน แต่อยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา

ค) มีคู่สมรสโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหลายคน

การมีคู่สมรสตามความเป็นจริง อาจก่อให้เกิดปัญหาหรือมีผลทำให้สิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องทะเบียน สถานะการสมรส การใช้นามสกุล ไม่ตรงความเป็นจริง ปัญหาบุตรนอกสมรส เช่น สิทธิของบุตรนอกสมรส หน้าที่ของบิดาคอบุตรนอกสมรส การเรียกร้องมรดก ข้อพิพาททรัพย์สินระหว่างคู่สมรส การมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดของการสมรสในอนาคต อันเกิดจากความไม่รู้

กรณี ก) (มีคู่สมรสคนเดียวโดยไม่จดทะเบียน) คู่สมรสอาจเสียสิทธิหรือประโยชน์

รายละเอียดของกฎหมายครอบครัวมุสลิม ค.ศ. ๑๙๖๑ มาตรา ๖ ดู Fazlur Rahman and Luke T. Lee, "Pakistan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 142.

บางอย่างอันจะพึงได้รับ เช่น ไม่ได้รับลดหย่อนเงินได้พึงประเมินสำหรับสามี หรือภริยา ของผู้มีเงินได้ ตามประมวลรัษฎากร การรักษาพยาบาลตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.๒๕๓๑ เงินช่วยเหลือบุตรตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๓๑ เพราะต้องแสดงหลักฐานการมีสิทธิ เช่น ผู้มีสิทธิ ได้รับเงินช่วยเหลือบุตรต้องยื่นหลักฐานประกอบอย่างหนึ่ง คือ หลักฐานการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ใบสำคัญการสมรส (ระเบียบการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๓๑ ข้อ ๔ (๓)) กรณีนี้ไม่ควรออกกฎหมายบังคับให้เขาต้องจดทะเบียนหรือลงโทษ แต่ควรชี้แจงให้เห็นถึงผลเสีย การขาดสิทธิและประโยชน์จากการไม่ดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าว

กรณี ข) (มีคู่สมรสโดยชอบกฎหมายอยู่แล้วจดทะเบียนสมรสซ้อน หรืออยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา) เป็นเพียงเหตุฟ้องหย่า เมื่อสามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา หรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่ง (ภริยา หรือสามี) ฟ้องหย่าได้ นอกจากนั้นหากเป็นการจดทะเบียนสมรสซ้อนโดยแจ้งความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน ก็อาจมีความผิดฐานแจ้งความเท็จ ระวังโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ^๒

การแก้ไขปัญหาการจดทะเบียนสมรสซ้อน อาจใช้มาตรการใหม่เพิ่มเติม เช่น

๑. การประกาศการจดทะเบียนสมรส การกำหนดให้ที่ว่าการอำเภอ หรือ กิ่งอำเภออันเป็นสำนักทะเบียนประกาศโฆษณาคำร้องขอจดทะเบียนการสมรสไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอที่จดทะเบียนและที่ว่าการอำเภอ หรือกิ่งอำเภอที่คู่สมรสมีภูมิลำเนา เพื่อเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านหากเป็นการจดทะเบียนสมรสซ้อน การดำเนินการดังกล่าว อาจทำให้มีการคัดค้านการจดทะเบียนสมรส ในเรื่องเงื่อนไขการสมรสอื่น ๆ เช่น เรื่องอายุสมรส เป็นบุคคลวิกลจริต ไร้ความสามารถ ความเป็นญาติในลำดับซึ่งถูกต้องห้ามทำการสมรส ด้วย ควรมีประกาศเมื่อมีผู้มายื่นคำขอจดทะเบียนและให้เวลาสำหรับผู้คัดค้านระยะ

^๑ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๑๖ (๑).

^๒ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๓๑.

หนึ่ง เช่นอาจเป็น ๑ - ๓ เดือนแล้วจึงให้จก มีใ้ขอมาขอจกทะเบียนสมรสก็จกให้แล้วต้อง
ฟ้องขอเพิกถอนภายหลัง

ฝรั่งเศส มีการประกาศการสมรส การประกาศการสมรสของการสมรสที่ได้ตั้งใจ
จำต้องกระทำล่วงหน้าโดยปึกประกาศ ณ ที่ว่าการของเมืองเป็นเวลาสิบวัน การประกาศ
ถูกกระทำที่ทำการของเมืองของสถานที่ซึ่งจะมีการสมรส เช่นเดียวกับที่ทำการของเมืองของ
สถานที่ซึ่งคู่สมรสแต่ละคนอาศัยอยู่

๒. กำหนดให้มีการตรวจสอบการจดทะเบียนสมรส พระราชบัญญัติจดทะเบียน
ครอบครัว พ.ศ.๒๔๗๕^๒ กำหนดให้การจดทะเบียนทำที่สำนักทะเบียน (พ.ร.บ. ๓
มาตรา ๕) เช่น การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนหย่า ฯลฯ กฎกระทรวงมหาดไทย
ออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.๒๔๗๕^๓ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน
๒๔๗๕ ให้ที่ว่าการอำเภอและกิ่งอำเภอเป็นสำนักทะเบียน กองทะเบียน กรมมหาดไทย
เป็นสำนักทะเบียนกลาง (กฎกระทรวง ๓ ข้อ ๑) การจดทะเบียนทุกอย่างให้นายทะเบียน
คัดสำเนาส่งสำนักทะเบียนกลาง (กฎกระทรวง ๓ ข้อ ๕) การตรวจสอบการจดทะเบียน
สมรสอาจทำได้โดยให้สำนักทะเบียนกลางมีอำนาจหน้าที่รวบรวมการจดทะเบียนการสมรสจาก
สำนักทะเบียน และเมื่อสำนักทะเบียนจะจดทะเบียนสมรสจะต้องทำการตรวจสอบไปยัง
สำนักทะเบียนกลางก่อน แต่การกำหนดหลักการเพิ่มเติมดังกล่าว จะก่อให้เกิดความยุ่งยาก
ในการจัดเก็บทะเบียนให้เป็นระบบ ความล่าช้าในการจดทะเบียนสมรส เพราะต้องรอผลการ
ตรวจสอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Jacques Doublet and Hubert de Villedary, Law and Population Growth in France, p. 36.

^๒ เสถียร วิชัยลักษณ์ และสีบวงศ์ วิชัยลักษณ์, ประมวล, พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.๒๔๗๕ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติเวรซ์, ๒๕๒๖) , หน้า ๑ - ๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕ - ๑๑.

๓. กำหนดให้การจดทะเบียนสมรสซ้อนเป็นความผิดฐานมีคู่สมรสหลายคน ต้องระวางโทษจำคุก และหรือปรับ

การสมรสซ้อนหรืออยู่ร่วมกันฉันสามีภริยากับบุคคลอื่นเป็นเพียงเหตุที่คู่สมรสจะอ้างเพื่อฟ้องหย่า แต่ไม่มีความผิดตามกฎหมายอาญา การแก้ไขปัญหานี้อาจใช้มาตรการทางกฎหมายโดยกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานมีคู่สมรสหลายคน และระวางโทษไว้

เหตุที่กฎหมายไทยไม่ลงโทษทางอาญาแก่ผู้จดทะเบียนซ้อนเห็นว่า เป็นเพราะความเชื่อทางศาสนา พระพุทธศาสนาห้ามการประพฤติดีกในกามตามเบญจศีลข้อ ๓ แต่ในทางปฏิบัติพุทธศาสนิกชนถือว่า ถ้าชายจะมีภริยาหลายคนโดยภริยายินยอม และบิดา มารดาของหญิงคนใหม่ยินยอมก็ถือว่า มิได้ล่วงละเมิดในบุตถภริยาของผู้อื่น ไม่ถือว่าผิดศีลข้อนี้ กฎหมายลักษณะฉัวเมียของไทยก็รับรองฐานะของภริยาหลายคนตางชั้นกัน เช่น มีเมียกลางเมือง (เมียหลวง) เมียกลางนอก (เมียน้อย) เมียกลางธานี (เมียทาส) ประเทศไทยจึงจะนำระบบฉัวเมีย (Monogamy) มาใช้ในกฎหมายครอบครัวเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๕ เนื่องจากการปฏิรูประบบกฎหมายและการสำเร็จให้ได้มาตรฐานสากล เพื่อยกเลิกสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extra - territorial Right) เพื่อให้ประเทศไทยมีเอกราชทางศาล จึงต้องทำตามอย่างประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ มีการใช้ระบบฉัวเมีย เมียเดียวอย่างเคร่งครัด และกำหนดให้การสมรสซ้อนเป็นความผิดทางอาญา แต่ประเทศไทยเอาอย่างมาเพียงครึ่งเดียว คือ นำระบบฉัวเมีย เมียเดียวมาใช้ในกฎหมายครอบครัว แต่มีให้นำบทบัญญัติเรื่องการสมรสซ้อน (Bigamy) เป็นความผิดทางอาญามาไว้ในประมวลกฎหมายอาญาค้วย เมื่อนโยบายประชากรของประเทศเปลี่ยนไปจากเดิม

เนติบัณฑิตยสภา, ผู้รวบรวม, "กฎหมายลักษณะฉัวเมีย ฉบับพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์," ใน กฎหมายครอบครัว - มรดก เก่าและใหม่ (พระนคร : เนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๐๔) , หน้า ๑.

ซึ่งส่งเสริมการมีบุตรมาก (สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม) มาเป็นควบคุมจำนวนประชากร ให้แต่ละครอบครัวมีบุตรเท่าที่จะสามารถเลี้ยงดูได้ จึงสมควรที่จะได้แก่ประมวลกฎหมาย อาญาลงโทษการสมรสซ้อน เพราะมีผลต่อการเพิ่มประชากรมากกว่าการมีคู่สมรสเพียงคนเดียว

กรณี ค) (มีคู่สมรสโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหลายคน) ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า เป็น ความผิด การแก้ไขปัญหานี้อาจใช้มาตรการทางกฎหมาย โดยกำหนดให้การกระทำดังกล่าว เป็นความผิดฐานมีคู่สมรสหลายคน ต้องระวางโทษ

๔. กำหนดให้มีการระบุสถานภาพทางการสมรสไว้ในบัตรประจำตัวประชาชน และบัตรประจำตัวอื่น ๆ สำหรับบุคคลที่ไม่ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน เช่น ข้าราชการ สมาชิกสภาจังหวัด พนักงานเทศบาล สุขาภิบาล ฯลฯ เพื่อนายทะเบียนและผู้ที่จะเป็นคู่สมรส ได้ตรวจสอบก่อนการจดทะเบียน เมื่อผู้ใดทำการสมรสแล้ว หรือคู่สมรสตาย หรือขาดจาก การสมรสก็ให้แก้ไขรายการในบัตรประจำตัวทุกครั้ง โดยนายทะเบียนเป็นผู้ลงนามรับรอง การแก้ไขนั้น ๆ วิธีนี้จะช่วยป้องกันผู้สุจริตมิให้ถูกดวงไปจดทะเบียนซ้อนได้ ทั้งนี้จะต้อง ลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ไม่ระบุสถานภาพการสมรสอันแท้จริงไว้ในบัตรประจำตัวด้วย เพื่อช่วย นายทะเบียนและผู้ที่จะเป็นคู่สมรสให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

ค. การตรวจสอบสุขภาพก่อนสมรส การตรวจสอบสุขภาพก่อนสมรสมีหลักการในการ กำหนดให้ผู้ที่จะทำการสมรสได้รับการตรวจสอบสุขภาพจากแพทย์ก่อนที่จะทำการสมรส

ฝรั่งเศส ตามกฎหมายวันที่ ๑๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๒ คู่สมรสในอนาคตจำต้อง แสดงใบรับรองแพทย์ซึ่งมีอายุไม่เกินสองเดือนก่อนการสมรส ให้การพิสูจน์อย่างชัดเจนถึง ความจริงว่า ผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (the interested party) ได้รับการตรวจสอบ ระเบียบวันที่ ๒ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๕ ขยายว่าแพทย์จะไม่ให้ใบรับรองแพทย์ก่อนการสมรส จนกว่าจะให้เห็นผลของการตรวจเอกซเรย์และการตรวจเลือด แพทย์จะแจ้งการค้นพบต่อ ผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ความมุ่งหมายก็เพื่อให้ความรู้ต่อคู่สมรสในอนาคต เช่น เรื่องความ

๑ "กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๐๕," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๘ ตอนที่ ๑๓๑ (๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๔) : ๑ - ๔.

เจ็บป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจ็บป่วยที่ติดต่อกันโดยการสัมผัสหรือกรรมพันธุ์^๑ ซึ่งจะมีผลต่อกุศลกรรม กุศลมารยาทฝรั่งเศสได้สร้างการควบคุมทางการแพทย์บนพื้นฐานของแต่ละบุคคล ให้กุศลกรรมมีความรับผิดชอบ และมีอิสระที่จะตัดสินใจโดยตัวเอง

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ให้มีการตรวจสอบสุขภาพของผู้ที่จะทำการสมรสก่อนทำการสมรส แต่มีกฎหมายห้ามเกี่ยวกับสุขภาพของผู้ที่จะทำการสมรส ไม่ให้ทำการสมรส ใ้แก่บุคคลวิกลจริต บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ^๒ บุคคลผู้เป็นโรคเรื้อน^๓ การกำหนดให้มีการตรวจสอบสุขภาพเป็นหลักการที่ดีและก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ที่จะสมรส และคุณภาพของบุตรที่จะเกิดในอนาคต โดยที่แพทย์อาจตรวจพบลักษณะอาการของภาวะทางกายหรือจิต ไร้ความสามารถ โรคเรื้อน โรคติดต่อทางกรรมพันธุ์ หรือโรคอื่น ๆ ที่มีอันตรายหรือมีผลต่อความสมบูรณ์ของทารกที่จะเกิด ซึ่งลักษณะอาการต่าง ๆ ที่กล่าว ผู้ที่จะทำการสมรส ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจไม่ทราบ เพราะเพิ่งเริ่มปรากฏอาการหรือทราบแต่ปกปิดจะได้แจ้งหรือแนะนำให้ผู้จะสมรส ตลอดจนวิธีป้องกันและแก้ไข และให้แพทย์ออกใบรับรอง

Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, p. 35.

^๒ ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๔ และการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๔๔ เป็นโมฆะ (มาตรา ๑๔๔๖).

^๓ พระราชบัญญัติโรคเรื้อน พ.ศ.๒๔๕๖ มาตรา ๕ "บุคคลเป็นโรคเรื้อนจะทำการสมรสไม่ได้ เว้นแต่สมรสกับบุคคลที่เป็นโรคเรื้อนด้วยกัน โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มีการป้องกันการสืบพันธุ์อันมีผลถาวรตามวิธีวิทยาศาสตร์แผนปัจจุบัน . . . และผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง ซึ่งทำการนั้นทำใบรับรองให้ไว้เป็นสำคัญ . . ." มาตรา ๑๔ "ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๕ . . . มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ" ไม่ปรากฏว่ามีการใช้บังคับหรือปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กล่าวโดยเคร่งครัดในปัจจุบัน โดยมีข้อสังเกตหรือเหตุผลที่ว่าอาจใช้วิธีคุมกำเนิดอย่างอื่น ๆ แทนที่จะใช้การตอนหรือทำหมันถาวร ทั้งโรคเรื้อนก็สามารถรักษาหายได้ ., เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, "พระราชบัญญัติโรคเรื้อน พ.ศ.๒๔๕๖," ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕๖ ภาค ๑ (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๔๕๓) , หน้า ๒๗, ๒๘.

แพทย์ให้เพื่อนำไปแสดงต่อนายทะเบียนที่รับจดทะเบียน นายทะเบียนจะต้องจดทะเบียน
สมรสให้ หากไม่ปรากฏว่า ผู้ที่จะสมรสมีลักษณะต้องห้ามโดยกฎหมาย แม้แพทย์จะมีความเห็น
เป็นอย่างอื่น โดยปล่อยให้ผู้ที่สมรสเป็นผู้ตัดสินใจเองว่า จะทำการสมรสกันหรือไม่

กฎหมายภาษี

บทบัญญัติของกฎหมายภาษีอากรมีข้อความ เนื้อหาที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริม
สนับสนุน หรือต่อต้านการเกิด แสดงให้เห็นนโยบายของรัฐเกี่ยวกับเรื่องประชากรว่าเป็น
อย่างไรหรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน เอกชนเกิดความรู้สึกนึกคิด สนิใจระหนักถึงปัญหาประชากร
ประเทศไทยเคยมีพระราชบัญญัติภาษีรายได้ พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งมีบทบัญญัติให้
เจ้าพนักงานเรียกเก็บภาษีรายได้ที่มีเงินได้พึงประเมินตั้งแต่ปีละ ๕๖๐ บาทขึ้นไป เป็นเงิน
๕ บาท หรือในอัตราร้อยละ ๑๐ ของภาษีเงินได้ที่ต้องเสียแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่ากัน
(มาตรา ๔) ^๑ บทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้มีผลทำให้รายได้เสียภาษีสูงขึ้นสำหรับการไม่
สมรส มีลักษณะจูงใจ ใ้เราใจให้รายได้ทำการสมรส เหตุผลในการออกพระราชบัญญัติกล่าว
แต่เพียงว่า โดยที่สภาผู้แทนลงมติว่าสมควร เก็บภาษีรายได้ แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของ
พระราชบัญญัติแล้ว อาจเห็นได้ว่า เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้มีการเพิ่มพลเมืองให้
มากขึ้น เนื่องจากกระแสนั้นยังไม่มีปัญหาในเรื่องประชากร ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติยกเลิก
พระราชบัญญัติภาษีรายได้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ^๒ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติภาษีรายได้ พ.ศ. ๒๔๘๖

ประมวลรัษฎากร

^๑ เสถียร วิจัยลักษณะ, ผู้รวบรวม, "พระราชบัญญัติภาษีรายได้ พ.ศ. ๒๔๘๓," ใน
ประชุมกฎหมายประจำศก (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติเวท, ๒๔๘๓) , ๕๗ : ๖๘.

^๒ เสถียร วิจัยลักษณะ, ผู้รวบรวม, "พระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติภาษีรายได้
พ.ศ. ๒๔๘๔," ใน ประชุมกฎหมายประจำศก (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติเวท,
๒๔๘๑) , ๕๘ : ๓๓.

^๓ เสถียร วิจัยลักษณะ และ สืบวงศ์ วิจัยลักษณะ, ผู้รวบรวม, ประมวลรัษฎากร
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติเวท, ๒๕๖๑) , หน้า ๔ - ๕๓.

การหักลดหย่อนเงินได้พึงประเมิน^๑ ประมวลกฎหมายรัชฎากร หมวด ๓ ภาษีเงินได้ส่วน ๒ การเก็บภาษีจากบุคคลธรรมดา มีบทบัญญัติที่อาจมีผลจริงใจเกี่ยวกับการมีคู่สมรส และการมีบุตร คือ การหักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินเนื่องจากการมีคู่สมรส มีบุตรของผู้มีเงินได้พึงประเมิน มีผลกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนได้เสียทางการเงินของผู้มีเงินได้พึงประเมินที่จะเสียภาษีมากขึ้นหรือน้อยลง

ตามประมวลรัชฎากร มาตรา ๕๖^๒ บุคคลผู้มีเงินได้พึงประเมินตามจำนวนที่กำหนดจะต้องยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินที่ตนได้รับ คือ ถ้าบุคคลผู้นั้น

- (๑) ไม่มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกินกว่า ๕,๐๐๐ บาท
  - (๒) ไม่มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตาม มาตรา ๕๐ (๑)^๓ ประเภทเดียวเกินกว่า ๖,๒๕๐ บาท
  - (๓) มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท หรือ
  - (๔) มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตาม มาตรา ๕๐ (๑) ประเภทเดียวเกินกว่า ๑๒,๕๐๐ บาท
- จำนวนเงินตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) ของมาตรา ๕๖ ถูกแก้ไขเพิ่มเติมเป็น ๗,๐๐๐ บาทใน (๑) ๑๐,๐๐๐ ใน (๒) ๑๔,๐๐๐ ใน (๓) และ ๒๐,๐๐๐ ใน (๔) ซึ่งจะ

^๑ประมวลรัชฎากร มาตรา ๓๘ เงินได้พึงประเมิน หมายความว่า "เงินได้อื่นเข้าลักษณะพึงเสียภาษี . . ." เงินได้พึงประเมินระบุไว้เป็นประเภท ๆ ในมาตรา ๕๐.

^๒ประมวลรัชฎากร มาตรา ๕๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดย "พระราชกฤษฎีกาแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัชฎากร (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๑๖," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๑๒๗ (๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๖) : ๖๓๘, ๖๔๐.

^๓ประมวลรัชฎากร มาตรา ๕๐ (๑) "เงินได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน . . .".

มีผลใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำ พ.ศ.๒๕๖๒ ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ.๒๕๖๓
เป็นต้นไป ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๖๑^๑
(มาตรา ๒, ๑๓)

เงินได้พึงประเมินประเภทต่าง ๆ เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แล้ว กฎหมายให้
หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินในการเก็บภาษีจากบุคคลธรรมดาระหว่างบุคคลที่ได้ทำการสมรส
หรือมีบุตร กับบุคคลที่ไม่ได้ทำการสมรส ไม่มีบุตร ivo แตกต่างกัน โดยสำหรับผู้มีเงินได้ที่ทำ
การสมรสหรือมีบุตร นอกจากจะมีสิทธิได้รับการหักลดหย่อนสำหรับตนเอง ซึ่งในกรณีนี้เหมือนกับ
ผู้มีเงินได้ที่ไม่ได้ทำการสมรส หรือไม่มีบุตร แล้วกฎหมายยังให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมิน
ให้สำหรับสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ ๕,๐๐๐ บาท^๒ จำนวนเงินนี้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมเป็น
๗,๐๐๐ บาท^๓ บุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของผู้มีเงินได้ ซึ่งมีอายุไม่เกินยี่สิบห้า
ปีและยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือชั้นอุดมศึกษา หรือตั้งเป็นผู้เยาว์ หรือศาลสั่งให้เป็นคน
ไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ อันอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูคนละ ๒,๐๐๐ บาท^๔

^๑ "พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๖๑,"
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๑๕๕ (๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑ - ๑๔.

^๒ ประมวลรัษฎากร มาตรา ๔๗ (๑) (ข) แก้ไขเพิ่มเติมโดย "พระราชกฤษฎีกา
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๖๒," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๖
ตอนที่ ๑๖๗ (๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๖๓๗.

^๓ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๖๑ มาตรา
๗ ซึ่งจะ มีผลใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำ พ.ศ.๒๕๖๒ ที่จะต้องยื่นรายการใน
พ.ศ.๒๕๖๓ เป็นต้นไป.

^๔ ประมวลรัษฎากร มาตรา ๔๗ (๑) (ค) แก้ไขเพิ่มเติมโดย "พระราชกฤษฎีกา
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๖๒," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๖
ตอนที่ ๑๖๗ (๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๖๓๗.

จำนวนเงินนี้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมเป็น ๓,๐๐๐ บาท ส่วนผู้มีเงินได้ที่ไม่มีสามีหรือภริยา หรือ บุตร กฎหมายหักลดหย่อนให้เฉพาะตัวผู้มีเงินได้เท่านั้น

การหักลดหย่อนให้ผู้มีเงินได้พึงประเมิน กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการบรรเทา ภาระภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้ แต่การหักค่าลดหย่อนให้แก่บุตรของผู้มีเงินได้ โดยไม่จำกัดจำนวน บุตรว่าจะมีมากน้อยเท่าไร ไม่จำกัดจำนวนเงินที่จะให้หัก คือมีบุตรกี่คนก็หักให้ทุกคน และหัก ให้เท่ากันหมด คือ คนละ ๓,๐๐๐ บาท แม้กฎหมายจะไม่วัตถุประสงค์สนับสนุนการเกิด แต่ ก็อาจมีผลทำให้คู่สมรสหรือผู้ที่มีบุตร ไม่มีความรู้สึกนึกคิดในการสร้างภาระให้แก่สังคม โดยการ มีบุตรมากเกินไป สนใจหรือเห็นความสำคัญของปัญหาประชากร ไม่มีลักษณะเป็นมาตรการ ในการควบคุมและแก้ไขอัตราการเพิ่มของประชากร การจำกัดจำนวนบุตร หรือจำกัดจำนวน เงินที่จะให้หักลดหย่อนอาจช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว และทำให้บุคคลเห็นว่า ปัญหาประชากร อัตราการเพิ่มของประชากรที่สูงมีความสำคัญจนต้องมีหรือใช้มาตรการที่มีผลบังคับในทางอ้อม แม้ว่าบุคคลอาจจะไม่รู้สึกเดือดร้อน เพราะการหักค่าลดหย่อนอาจเป็นจำนวนเงินที่เล็กน้อย หรือไม่มีผลถึงผู้มีเงินได้พึงประเมินไม่ถึงจำนวนที่กำหนดให้เสียภาษี แต่การจำกัดจำนวนบุตร จำนวนเงินที่จะให้หักลดหย่อนก็เป็นมาตรการหนึ่งของมาตรการต่าง ๆ อีกหลายประการ

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ ที่เริ่มมี การจำกัดจำนวนบุตรในการหักลดหย่อนเงินได้พึงประเมิน คงจะมีเหตุผลที่จะแก้ไขปัญหาที่ กล่าวมาและลดอัตราการเพิ่มของประชากรด้วย แม้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกำหนด ๓ จะกล่าวแต่เพียงว่า "โดยที่มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงประมวลรัษฎากรให้เหมาะสมกับ สภาพเหตุการณ์ในปัจจุบัน . . . เพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน เพื่อเป็นการบรรเทาภาระ ความเป็นธรรม ความสะดวก รัดกุมและแน่นอน"^๒

^๑ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๗ ซึ่งจะมีผลใช้บังคับสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำ พ.ศ.๒๕๒๒ ที่จะต้องยื่นรายการใน พ.ศ.๒๕๒๓ เป็นต้นไป.

^๒ เหตุผลในการประกาศใช้กฎหมายเหตุท้ายพระราชกำหนด ๓.

การจำกัดการหักลดหย่อนเงินได้พึงประเมิน หากนำแนวความคิดในการแก้ไข ปัญหาอัตราการเพิ่มของประชากร โดยใช้ประมวลรัษฎากร เป็นมาตรการในการควบคุม แก้ไขแล้ว ก็อาจมีวิธีดำเนินการเกี่ยวกับจำกัดการลดหย่อนเงินได้พึงประเมินให้แก่บุตร ดังนี้

๑. ให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินโดยจำกัดจำนวนบุตรว่าจะให้หักได้กี่คน เป็นการลดหย่อนเงินได้พึงประเมินให้สำหรับบุตร ของผู้มีเงินได้ โดยจำกัดจำนวนบุตรที่จะให้หักได้ เช่น สามคน คนละ ๓,๐๐๐ บาท บุตรคนที่สี่ หรือคนต่อ ๆ ไปไม่ได้รับลดหย่อน
๒. ให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินให้โดยจำกัดจำนวนที่จะให้หักเป็นสัดส่วน มากน้อยตามจำนวนบุตร ดังนี้

ก. ให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินให้น้อยลงตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น แต่ละคน โดยไม่จำกัดจำนวนบุตรที่จะให้หักลดหย่อน เช่น บุตรคนที่หนึ่งได้รับลดหย่อน ๓,๐๐๐ บาท บุตรคนต่อ ๆ ไปจะได้รับลดหย่อนน้อยกว่าคนก่อน ๕๐๐ บาท คือ คนที่สี่ลงและสามได้ รับลดหย่อนเพียง ๒,๕๐๐ บาท และ ๒,๐๐๐ บาทตามลำดับ

ข. ให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินให้น้อยลงตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น แต่ละคน โดยจำกัดจำนวนบุตรที่จะให้หักลดหย่อน เช่น เพียงสามคน กรณีนี้ ตัวอย่างจะ เหมือนกับกรณี ก. แต่บุตรคนที่สี่และต่อ ๆ ไป ไม่ได้สิทธิหักลดหย่อน

การหักลดหย่อนโดยจำกัดจำนวนที่จะให้หักเป็นสัดส่วนตามจำนวนบุตรมีผลคือในด้าน ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดว่า ยิ่งมีบุตรมากขึ้นเท่าไร ยิ่งก่อให้เกิดภาระเกี่ยวกับค่าจ้าง เงิน ค่าใช้จ่าย เสียภาษีมากขึ้นเท่านั้น

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ ที่มี การจำกัดจำนวนบุตรที่จะให้ลดหย่อนเงินได้พึงประเมินของผู้มีเงินได้นั้น มีลักษณะเป็นไปในแนวทาง เดียวกับ ๑. คือ หักลดหย่อนให้สำหรับบุตร ขอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบุตรขอบด้วยกฎหมายของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ ซึ่งมีอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี และ ยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือชั้นอุดมศึกษา หรือซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรือศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความ

สามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ อันอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู พระราชกำหนด ฯ บัญญัติความต่อไปว่า สำหรับบุตรของผู้มีเงินได้

"(๑) ที่เกิดก่อนหรือใน พ.ศ.๒๕๒๖ หรือที่ได้รับเป็นบุตรบุญธรรมก่อน พ.ศ.

๒๕๒๖ คนละ ๓,๐๐๐ บาท

(๒) ที่เกิดหลัง พ.ศ.๒๕๒๖ หรือที่ได้รับเป็นบุตรบุญธรรมในหรือหลัง พ.ศ.

๒๕๒๖ คนละ ๓,๐๐๐ บาท แต่รวมกันต้องไม่เกินสามคน"

ในกรณีผู้มีเงินได้มีบุตรที่เกิดตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๖ ขึ้นไป และที่เกิดหลัง พ.ศ.๒๕๒๖ ให้นำบุตรที่เกิดตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๖ ขึ้นไปมาหักก่อน แล้วจึงนำบุตรที่เกิดหลัง พ.ศ.๒๕๒๖ มาหัก เว้นแต่ในกรณีผู้มีเงินได้มีบุตรที่เกิดตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๖ ขึ้นไปที่มีชีวิตอยู่รวมเป็นจำนวน ตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป จะนำบุตรที่เกิดหลัง พ.ศ.๒๕๒๖ มาหักไม่ได้

การนับจำนวนบุตรให้นับเฉพาะบุตรที่มีชีวิตอยู่ตามลำดับอายุสูงสุดของบุตร โดยให้นับรวมทั้งบุตรที่ไม่อยู่ในเกณฑ์ได้รับการหักลดหย่อนด้วย

เห็นได้ว่า พระราชกำหนด ฯ มีทั้งการจำกัดจำนวนบุตรและไม่จำกัดจำนวนบุตรของผู้มีเงินได้ ที่จะให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมิน โดยแบ่งบุตรออกเป็น ๒ กรณี คือ

(๑) ที่เกิดก่อนหรือใน พ.ศ.๒๕๒๖ หรือที่ได้รับเป็นบุตรบุญธรรมก่อน พ.ศ.๒๕๒๖

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๗ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร มาตรา ๔๗ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๑๖.

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๗ บัญญัติความโดยละเอียดของวรรคนี้ว่า "ในกรณีผู้มีเงินได้มีบุตรทั้งตาม (๑) และ (๒) การหักลดหย่อนสำหรับบุตร ให้นำบุตรตาม (๑) ทั้งหมดมาหักก่อน แล้วจึงนำบุตรตาม (๒) มาหัก เว้นแต่ในกรณีผู้มีเงินได้มีบุตรตาม (๑) ที่มีชีวิตอยู่รวมเป็นจำนวนตั้งแต่สามคนขึ้นไป จะนำบุตรตาม (๒) มาหักไม่ได้" การหักลดหย่อนหรือการนับจำนวนจึงรวมทั้งบุตรชอบด้วยกฎหมายและบุตรบุญธรรม.

พระราชกำหนด ฯ ไม่จำกัดจำนวนบุตร คือ ให้หักลดหย่อนให้สำหรับบุตรทุกคนไม่ว่าจะมีบุตรกี่คนก็ตาม

(๒) ที่เกิดหลัง พ.ศ.๒๕๒๒ หรือที่ได้รับเป็นบุตรบุญธรรมในหรือหลัง พ.ศ.๒๕๒๒ พระราชกำหนด ฯ จำกัดจำนวนบุตรที่จะให้หักลดหย่อนไว้ได้ไม่เกินสามคน

กรณีมีทั้งบุตรตาม (๑) และ (๒) พระราชกำหนด ฯ ให้นำบุตรตาม (๑) มาหักก่อนแล้วจึงนำบุตรตาม (๒) มาหัก เช่น มีบุตรตาม (๑) สองคน มีบุตรตาม (๒) หนึ่งคน หรือมีบุตรตาม (๑) หนึ่งคน มีบุตรตาม (๒) อีกสองคน แต่ในกรณีที่มิบุตรตาม (๑) ตั้งแต่สามคนขึ้นไปจะนำบุตรตาม (๒) มาหักไม่ได้ เช่น มีบุตรตาม (๑) สามคนหรือสี่คน หรือห้าคน ก็หักลดหย่อนได้เฉพาะตาม (๑) ซึ่งคงหักได้สามคน หรือสี่คน หรือห้าคน และถ้าเกิดมีบุตรตาม (๒) ขึ้นมาอีกจะนำบุตรตาม (๒) มาหักไม่ได้ เหตุผลที่ไม่ให้หักก็คงจะเนื่องมาจากบุตรตาม (๒) เกิดหลัง พ.ศ.๒๕๒๒ หรือรับเป็นบุตรบุญธรรมในหรือหลัง พ.ศ.๒๕๒๒ ซึ่งถูกจำกัดจำนวนที่จะให้หักไว้

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๑ ไม่มีผลย้อนหลังใช้บังคับต่อผู้มีสิทธิตามประมวลรัษฎากร ที่ให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินโดยไม่จำกัดจำนวนบุตรของผู้มีเงินได้ พระราชกำหนด ฯ ยังให้บุตรที่เกิดในระยะเวลาหนึ่ง คือ เกิดในปี พ.ศ.๒๕๒๒ หรือเกิดในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้รับสิทธิหักลดหย่อน เป็นการให้บุตรที่อยู่ในครรภ์มารดาก่อนวันพระราชกำหนดประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้รับสิทธิ และให้เวลาระยะหนึ่งสำหรับบุคคลได้ทราบ ได้เตรียมตัว ตกสินใจ ในการมีหรือวางแผนการมีบุตร สำหรับบุตรบุญธรรมสามารถใช้บทบัญญัติจำกัดจำนวนบุตรในการหักลดหย่อนบังคับได้ทันทีไม่จำเป็นต้องให้เวลาเตรียมตัว โดยที่การจะรับบุตรบุญธรรมได้ ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี บุตรบุญธรรมย่อมจะต้องคลอดหรือไม่อยู่ในครรภ์มารดาแล้ว

ต่างประเทศที่มีการจำกัดจำนวนบุตรที่จะให้หักลดหย่อนเช่นกัน เช่น สิงคโปร์ จำกัดการลดหย่อนภาษีรายได้แก่บุตร เพียงสามคน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๗๓^๑

การจำกัดจำนวนบุตรที่จะให้หักลดหย่อนเงินได้พึงประเมิน เกิดจากแนวความคิด ในลักษณะเกี่ยวกับการให้ข้าราชการหรือลูกจ้าง มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือบุตรเพียงสามคน คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สามตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ. ๒๕๒๑ แต่ตามพระราชกฤษฎีกา ๓ นี้ มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขมากกว่าคือ บุตรที่ได้รับเงินช่วยเหลือไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม บุตรซึ่งมีอายุเกินสิบแปดปีบริบูรณ์ หรือไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส (พระราชกฤษฎีกา ๓ มาตรา ๕)^๒ เห็นว่า ข้อจำกัด หรือเงื่อนไขดังกล่าวยังไม่สมควรนำมาใช้กับประมวลรัษฎากรในการหักลดหย่อนเงินได้พึงประเมิน และความคิดในการออกกฎหมายให้บุคคลที่มีครอบครัวใหญ่หรือมีบุตรมากเสียภาษีมากกว่าบุคคลที่มีครอบครัวเล็ก หรือมีบุตรน้อยก็ยังไม่มีความจำเป็นในขณะนี้

กฎหมายสวัสดิการ

กฎหมายสวัสดิการ เป็นกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือ แก่ไข สงเคราะห์หรือช่วย บรรเทาความเดือดร้อนในทางการเงินหรือทางอื่นใดต่อบุคคล เช่น การให้เงินสวัสดิการ เกี่ยวกับการศึกษา การรักษาพยาบาล การศึกษาของบุตร ค่าเช่าบ้าน ค่าครองชีพ เงิน ยิงชีพ เบี้ยกันดาร เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ การหยุดการลาพักผ่อน การโดยสารรถ การสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย ผู้ไร้ที่พึ่งต่าง ๆ กฎหมายสวัสดิการอาจให้สิทธิกับบุคคลทั่วไป หรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม กฎหมายสวัสดิการหรืออาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายสวัสดิการ

^๑ John E. Anderson, Mark C.E. Cheng, and Wan Fook - Kee, "A Component Analysis of Recent Fertility Decline in Singapore," Study in Family Planning (8 November 1977) : 284.

^๒ "พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๕ ตอนที่ ๕๘ (๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๑) : ๒๖๑ - ๒๖๕.

ของไทยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติพระราชกฤษฎีกา ระเบียบต่าง ๆ

กฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการ มีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องต่ออัตราการเพิ่มจำนวนการเกิดของประชากรได้ โดยที่เป็นกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินหรือด้านอื่น ๆ และการให้ความช่วยเหลือนี้อาจมีเงื่อนไขในการช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่มีคุณสมบัติหรือมีบุตร ส่วนบุคคลที่เป็นโสดไม่ได้รับความช่วยเหลือ หรือให้ความช่วยเหลือโดยไม่จำกัดจำนวนบุตร ซึ่งอาจทำให้มีผลกระทบถึงการจูงใจให้บุคคลมีความรู้สึกสนใจ เห็นความสำคัญถึงปัญหาประชากร บุคคลที่เกิดมาย่อมมีความประสงค์ที่จะมีชีวิตอยู่โดยไม่เดือดร้อน มีปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตอยู่อย่างเพียงพอ และสามารถจัดความเดือดร้อนต่าง ๆ เช่น ภาวะการครองชีพ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของตนเองและครอบครัว การรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บไข้ ความช่วยเหลือเมื่อสูงอายุ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจช่วยแก้ไขปัญหาค่าความต้องการมีบุตรมากเพื่อเป็นที่พึ่ง หรือช่วยเหลือแรงงาน กฎหมายสวัสดิการของไทยที่กล่าวต่อไปส่วนใหญ่เป็นเรื่องสวัสดิการเกี่ยวกับข้าราชการ ลูกจ้าง

กฎหมายสงเคราะห์ช่วยเหลือบุตร

๑. พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก ประเทศไทยเคยมีพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก พ.ศ. ๒๔๘๘^๑ โดยมีความกำหนดให้ผู้มีบุตรมาก^๒ และมีรายได้ไม่เกินกว่าอัตราที่กำหนดมีสิทธิยื่นคำขอรับเงินสงเคราะห์ตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ปีละครั้ง เช่น

^๑ เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, "พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก พ.ศ. ๒๔๘๘," ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๕ ภาค ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวสต์ [ม.ป.ป.]) , หน้า ๕๓๔ - ๕๓๕.

^๒ ผู้มีบุตรมาก หมายความว่า "ผู้มีสัญชาติไทย และมีบุตรอยู่ในอุปการะตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป" บุตร หมายความว่า "บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย . . . และมีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ . . . และยังมีใ้ทำการสมรส" (พ.ร.บ.สงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก มาตรา ๓).

มีบุตรจำนวน ๕ คน และมีรายได้ของครอบครัว^๑ คิดเฉลี่ยแล้วไม่เกินกว่าเดือนละ ๔๐๐ บาท ให้ได้รับเงินสงเคราะห์ปีหนึ่งไม่เกิน ๑๒๐ บาท มีบุตรจำนวน ๖ คน และรายได้ครอบครัวคิดเฉลี่ยแล้วไม่เกินกว่าเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท ให้ได้รับเงินสงเคราะห์ปีหนึ่งไม่เกิน ๒๐๐ บาท กฎหมายได้กำหนดจำนวนบุตร รายได้ของครอบครัว เงินสงเคราะห์ในลำดับต่อ ๆ ไปไว้อีกจนถึงลำดับสุดท้าย คือ มีบุตรจำนวน ๑๒ คนขึ้นไป และมีรายได้ของครอบครัวคิดเฉลี่ยแล้วไม่เกินกว่าเดือนละ ๓,๕๐๐ บาท ให้ได้รับเงินสงเคราะห์ปีหนึ่งไม่เกิน ๒๕๐ บาท (มาตรา ๕)

พระราชบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยแบ่งเบาภาระความเดือดร้อนของผู้มีบุตรมาก และส่งเสริมให้บุตรของผู้มีบุตรมากได้รับการอนุเคราะห์^๒ ไม่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมหรือเร้าใจให้มีบุตรมาก ครอบครัวใหญ่หรือให้รางวัลที่มีบุตรมาก แต่ขอความเนื้อหาในพระราชบัญญัตินี้ลักษณะเป็นการส่งเสริม เร้าใจ สนับสนุนการมีบุตรมาก จูงใจการเกิด ต่อมาพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก พ.ศ.๒๔๘๘ ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก พ.ศ.๒๕๐๑^๓ โดยมีเหตุผลในการยกเลิกว่า "เนื่องจากการดำเนินงานสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก ตามพระราชบัญญัตินี้ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก ผู้รับการสงเคราะห์ก็ได้รับเงินไปบรรเทาภาระแต่เพียงรายละเล็กน้อยไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับการสงเคราะห์เพียงพอ สมควรจะนำเงินสงเคราะห์เหล่านี้ไปใช้จ่ายเพื่อการสาธารณประโยชน์ส่วนรวมอันจำเป็นอย่างอื่น" เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการยกเลิกพอเห็นได้ว่า มีจำนวนครอบครัวที่ได้รับผลประโยชน์จากพระราชบัญญัตีก่อนที่จะมีการยกเลิก เพราะมีบุตรเกินกว่า ๕ คน เป็นจำนวนมาก

รายได้ของครอบครัว หมายความว่า "รายได้ของสามี ภรรยา และของบุตรในอุปการะที่ได้รับในเคื่อนหนึ่ง หรือปีหนึ่ง รวมทั้งประโยชน์อย่างอื่นรวมกัน" (พ.ร.บ.สงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก มาตรา ๓).

^๒ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ.

^๓ พ.ร.บ.ยกเลิก พ.ร.บ.สงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก พ.ศ.๒๔๘๘ พ.ศ.๒๕๐๑, "

๒. พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑

ก. ผู้มีสิทธิ บุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑ ได้แก่ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำเท่านั้น บุคคลอื่น ๆ ไม่มีสิทธิดังกล่าว ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำหมายถึง "ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำซึ่งรับเงินเดือนหรือค่าจ้างจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือน หรือค่าจ้างประจำแล้วแต่กรณีของกระทรวง ทบวง กรม เว้นแต่ข้าราชการการเมือง และลูกจ้างชาวต่างประเทศที่มีสัญญาจ้างเฉพาะราย"

ข. หลักเกณฑ์ในการช่วยเหลือ

๑. จำนวนบุตร บุตรของข้าราชการหรือลูกจ้างที่จะได้รับเงินช่วยเหลือถูกจำกัดจำนวนไว้ ๓ คน คือ คนที่หนึ่งถึงที่สาม บุตรจะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม บุตรซึ่งมีใ้คอยู่ในอำนาจปกครอง บุตรซึ่งมีอายุเกินสิบแปดปีบริบูรณ์ หรือไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส บุตรซึ่งข้าราชการมีสิทธิได้รับเงินสำหรับบุตรคนนั้นอยู่แล้วตามระเบียบว่าด้วยการจ่ายเงินเพิ่มพิเศษสำหรับข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ประจำอยู่ในต่างประเทศ

การนับจำนวนบุตร มาตรา ๒ ของพระราชกฤษฎีกา ฯ บัญญัติว่า

การนับลำดับบุตรคนหนึ่งถึงคนที่สาม ให้นับเรียงตามลำดับการเกิดก่อนหลัง ทั้งนี้ ไม่ว่าว่าเป็นบุตรที่เกิดจากการสมรสครั้งใด หรืออยู่ในอำนาจปกครองของตนหรือไม่ และไม่ว่าจะเป็นบุตรที่เกิดก่อนหรือหลังการเข้ารับราชการหรือเขาเป็นลูกจ้างประจำ

"พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑,"

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๕๘ (๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๑) : ๒๖๑ - ๒๖๕.

พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๕.

พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๖.

พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๕.

พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๓.

พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๕.

ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำผู้ใดได้รับเงินช่วยเหลือบุตรสำหรับบุตรครบจำนวน
 สามคนแล้ว ต่อมาบุตรคนหนึ่งคนใดในจำนวนนั้นตายลงก่อนมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์
 ก็ให้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือบุตรเพิ่มขึ้นอีกเท่าจำนวนบุตรคนที่ตายนั้น แต่ในกรณี
 ที่ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำนั้นมีบุตรอยู่แล้วเกินสามคน ให้มีบุตรคนที่อยู่ในลำดับ
 ถัดไปก่อน

๒. จำนวนเงิน ได้รับเงินช่วยเหลือบุตรเป็นรายเดือน เดือนละ
 เท่าสิบบาทต่อบุตรหนึ่งคน^๑

ค. ผลกระทบต่อปัญหาประชากร ตามพระราชกฤษฎีกา ฯ เป็นการให้
 ผลประโยชน์ในทางการเงิน เพื่อช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างที่มีบุตร เคมีระเบียบว่าค้ำ
 เงินช่วยเหลือบุตรข้าราชการและลูกจ้างประจำ พ.ศ.๒๕๑๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบ
 ว่าด้วยเงินช่วยเหลือบุตรข้าราชการและลูกจ้างประจำ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๔^๒ ให้
 ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือบุตรเป็นรายเดือน เดือนละห้าสิบบาท
 ต่อบุตรหนึ่งคน โดยไม่จำกัดจำนวนบุตรว่าจะมีกี่คน^๓ ซึ่งการให้โดยไม่จำกัดจำนวนนี้ แม้ไม่
 มีวัตถุประสงค์เราใจ จูงใจ ให้มีบุตรมากหรือมีครอบครัวใหญ่ แต่ก็อาจมีผลกระทบต่อปัญหา
 ประชากร เช่น ไม่จูงใจ เราใจ สัมพันธ์ให้บุคคลเกิดความรู้สึกนึกคิดต่อปัญหาประชากร
 เห็นความสำคัญของปัญหาประชากร การมีบุตรมากทำให้เกิดภาระเพิ่มขึ้นแก่บุคคล ครอบครัว
 และรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ยังประสบปัญหาอัตราการเพิ่มของประชากรสูง การ
 ให้ความช่วยเหลือที่มีลักษณะเป็นการช่วยเหลือแก่บุคคลเพียงบางกลุ่ม ส่วนบุคคลอื่น ๆ หรือ
 ประชาชนทั่วไปไม่ได้รับผลประโยชน์จากการช่วยเหลือค้ำ การให้ความช่วยเหลือจึงควรจะ

พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๕.

^๒ เวียงชัย จันทรเจริญ, ผู้รวบรวม, "ระเบียบว่าด้วยเงินช่วยเหลือบุตรข้าราชการ
 และลูกจ้างประจำ พ.ศ.๒๕๑๓ และที่แก้ไข (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๔," ใน ประมวลระเบียบ
การคลัง พ.ศ.๒๕๒๐ (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๑๔) , ๒ : ๓๒๓ - ๓๒๔.

^๓ ระเบียบว่าด้วยเงินช่วยเหลือบุตรข้าราชการและลูกจ้างประจำ พ.ศ.๒๕๑๓

ขอ ๕.

มีลักษณะที่จำกัด เพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ช่องว่างระหว่างบุคคลให้น้อยลง เหตุผลในการตราพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑ กล่าวถึงปัญหาและผลกระทบว่า

เนื่องจาก ระเบียบว่าด้วยเงินช่วยเหลือบุตรข้าราชการและลูกจ้างประจำ พ.ศ. ๒๕๑๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบว่าด้วยเงินช่วยเหลือบุตรข้าราชการและลูกจ้างประจำ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๘ ที่ใช้อยู่ยังไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างกัน และไม่สอดคล้องกับนโยบายวางแผนครอบครัวความมั่นคงพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) ซึ่งมีเป้าหมายลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้เหลือเพียงร้อยละ ๒.๑ ในปี พ.ศ.๒๕๓๔

การแก้ไขโดยการจำกัดจำนวนบุตรที่ได้รับเงินช่วยเหลือเพียงสามคน ตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑ ช่วยแก้ปัญหาประชากรที่กล่าวมา มีลักษณะเป็นการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและแก้ไขปัญหาดังกล่าวของประชากร การจำกัดจำนวนบุตร ไม่ใช่เป็นการตัดความช่วยเหลือโดยสิ้นเชิง จึงไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน ช่วยลดรายจ่ายของรัฐ พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับเมื่อพ้นสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา^๒ แต่ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำผู้ได้รับเงินช่วยเหลือบุตรสำหรับบุตรเกินสามคนอยู่แล้วก่อนวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๒ ยังคงมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือบุตรต่อไป^๓ คือ ไม่ตัดสิทธิผู้มีสิทธิอยู่แล้วในวันที่ใช้บังคับกฎหมายและภายในระยะเวลาหนึ่งหลังจากวันที่ใช้บังคับกฎหมาย

ในประเทศอื่น ๆ ก็มีการให้สิทธิหรือผลประโยชน์ทางการเงินแก่บิดา มารดา ที่มีบุตรตามจำนวนของบุตรที่มีเช่นกัน แต่อาจไม่จำกัดจำนวนบุตรที่จะให้ความช่วยเหลือได้ เพราะไม่ประสบปัญหาการมีอัตราการเพิ่มของประชากรสูง เช่น

^๑ "พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๕ ตอนที่ ๕๔ (๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๑) : ๒๒๕.

^๒ พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๓ ส่วนวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๑.

^๓ พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๔.

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีกฎหมายสงเคราะห์เด็ก (The Child Allowance Law) วันที่ ๑๔ เมษายน ค.ศ. ๑๙๖๔ บัญญัติให้บิดา มารดาผู้ซึ่งมีรายได้แต่ละปี ๗,๘๐๐ DM หรือน้อยกว่า ได้รับเงินสงเคราะห์เด็กแต่ละเดือน ๒๕ DM จากรัฐบาลสหพันธ์ สำหรับคนที่สอง, ๕๐ DM สำหรับคนที่สาม, ๖๐ DM สำหรับคนที่สี่, และ ๗๐ DM สำหรับเด็กที่เพิ่มขึ้นแต่ละคน^๑

สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน กฎหมายคุ้มครองมารดาและเด็กและสิทธิของสตรี (The Law for the Protection of Mother and Child and the Rights of Women) วันที่ ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๙๕๐ ให้มารดาได้รับผลประโยชน์ทางการเงิน (financial grants) ในโอกาสของการเกิด (เมื่อคลอดบุตร) ครั้งหนึ่ง เด็กคนหนึ่งที่ ๕๐๐ มาร์ค (marks) คนที่สอง ๖๐๐ มาร์ค คนที่สาม ๗๐๐ มาร์ค คนที่สี่ ๘๕๐ มาร์ค เด็กที่เพิ่มขึ้นแต่ละคน ๑,๐๐๐ มาร์ค (มาตรา ๒)^๒ กฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ไว้ใจครอบครัวใหญ่ โดยคำนำของกฎหมายกล่าวว่า ". . . การไว้ใจครอบครัวใหญ่เป็นงานหลักอย่างหนึ่ง . . ." ^๓ และมาตรา ๑ ของกฎหมาย "เพื่อการปรับปรุงสถานะสำคัญ (material position) ของครอบครัวใหญ่และเพื่อการไว้ใจครอบครัวใหญ่ . . ." ^๔

สวีเดน มีกฎหมายประกันทั่วไป (The Law on General Insurance, 1962) ให้หญิงทุกคนได้รับเงิน ๑,๐๘๐ คราวน์ (crowns) เมื่อมีการเกิดของบุตร ถ้าเป็นฝาแฝดหรือคลอดสามคนจะได้รับ ๕๔๐ คราวน์ สำหรับเด็กที่เพิ่มขึ้นแต่ละคน และให้เงินทั่วไป

^๑ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 216.

^๒ Gunther G. Schulz, "German Democratic Republic," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 230.

^๓ Ibid., p. 223.

^๔ Ibid., p. 230.

๕๐๐ คราวนส์ ต่อปีแก่มารดาทุกคนที่มีบุตรอายุต่ำกว่า ๑๖ ปี^๑

พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พ.ศ. ๒๕๓๐^๒

๑. ผู้มีสิทธิ ผู้มีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ได้แก่ข้าราชการ หรือลูกจ้างประจำ ผู้ได้รับบำนาญปกติ หรือได้รับบำนาญพิเศษ เหตุทุพพลภาพ และทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัด (มาตรา ๕) บุตร หมายความว่า บุตรชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี แต่ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม บุตรซึ่งบิดามารดาได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่น และบุตรที่มีรายได้ของตนเอง และอยู่ในฐานะที่จะจ่ายเงินเกี่ยวกับการศึกษาของตนเองได้ (มาตรา ๓)

๒. หลักเกณฑ์ อัตรากារจ่ายเงิน การจ่ายเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาเป็นไปตามหลักเกณฑ์และอัตราที่กำหนดใน มาตรา ๔ และ ๖ คือ

ก) บุตรที่ศึกษาในสถานศึกษาของทางราชการ ในหลักสูตรไม่สูงกว่าอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และหลักสูตรนั้นแยกต่างหากจากหลักสูตรปริญญาตรี ให้ได้รับเงินบำรุงการศึกษาเต็มจำนวนที่ได้จ่ายไปจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กระทรวงการคลังกำหนด

ข) บุตรที่ศึกษาในสถานศึกษาของเอกชนในหลักสูตรไม่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ให้ได้รับเงินค่าเล่าเรียนเต็มจำนวนที่ได้จ่ายไปจริง แต่ไม่เกินอัตราที่ได้อนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ

ค) บุตรที่ศึกษาในสถานศึกษาของเอกชนในหลักสูตรระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า แต่ไม่สูงกว่าระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และหลักสูตรนั้นแยกต่างหากจากหลักสูตรปริญญาตรี ให้ได้รับเงินค่าเล่าเรียนครึ่งหนึ่งของจำนวนที่ได้จ่ายไปจริง

^๑ Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 197.

^๒ "พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พ.ศ. ๒๕๓๐," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ ตอนที่ ๓๖ (๑ พฤษภาคม ๒๕๓๐) : ๑ - ๓.

แต่ไม่เกินครึ่งหนึ่งของอัตราที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ หรือจากทบวงมหาวิทยาลัย

๓. ผลกระทบและปัญหา พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของ บุตร พ.ศ. ๒๕๒๐ มีวัตถุประสงค์ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ข้าราชการและลูกจ้างประจำให้ได้รับสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรที่ขึ้น โดยให้บุตรที่อยู่ในสถานศึกษาที่จัดหลักสูตรระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าแยกต่างหากจากปริญญาตรี ได้รับการช่วยเหลือเกี่ยวกับเงินบำรุง การศึกษาหรือเงินค่าเล่าเรียน พระราชกฤษฎีกาไม่จำกัดจำนวนบุตร ของผู้มีสิทธิที่จะได้รับ เงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ไม่ว่าจะมียุติการที่คนก็มีสิทธิจะได้รับเงินสวัสดิการ เกี่ยวกับการศึกษาของบุตรทุกคน จึงอาจมีผลกระทบหรือก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น

๑) ไม่มีผลในการจูงใจ หรือเร้าใจให้บุคคลเกิดความรู้สึก นึกคิด สนใจ เห็นความสำคัญของปัญหาประชากร โดยเฉพาะสำหรับประเทศที่มีอัตราการเพิ่มของประชากร สูง และต้องการลดอัตราการเพิ่มของประชากร ไม่มีผลในการควบคุมและแก้ไขอัตราการเพิ่ม ของประชากร

๒) ไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ ที่จะสนับสนุนและเร่งรัดแผนงานในการลดอัตราเพิ่มของประชากร โดยการ ปรับปรุงกฎหมาย^๒ เสนอแนวทางดำเนินการให้รัฐปรับปรุงระเบียบการ กำหนดให้เงินการ ศึกษาแก่บุตรทุกคนโดยไม่จำกัดจำนวน เน้นให้การช่วยเหลือสวัสดิการที่มีบุตรหนึ่งถึงสี่คนเท่านั้น บุตรคนที่ห้าขึ้นไปไม่ให้การช่วยเหลือ^๓ พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษา ของบุตร พ.ศ. ๒๕๒๐ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐ ภายหลัง

^๑ เหตุผลในการประกาศใช้ ในหมายเหตุท้ายพระราชกฤษฎีกา ฯ

^๒ "ประกาศเรื่องแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) , " ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ ตอนที่ ๓๐ (๕ เมษายน ๒๕๒๐) : ๒๓๙.

^๓ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่ง ชาติ, แผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔, หน้า ๑๑๘.

จากมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ แต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๔ ประกาศเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๒๐ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๐ ซึ่งเป็นระยะเวลาใกล้เคียงกับวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาของ พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร

๓) ผู้มีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ได้แก่ ข้าราชการ หรือลูกจ้าง ฯลฯ ซึ่งเป็นบุคคลเพียงบางกลุ่ม บุคคลอื่น ๆ หรือประชาชนทั่วไปไม่ได้รับสิทธิ ผลประโยชน์ด้วย จึงอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ช่องว่างระหว่างบุคคล

๔) รัฐต้องใช้จ่ายเงินงบประมาณให้แก่ผู้มีสิทธิเป็นจำนวนมาก

๔. มาตรการของพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พ.ศ.๒๕๒๐

การแก้ไขผลกระทบ ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาอาจใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและ แก้ไขปัญหา คือการจำกัดจำนวนบุตร ของผู้มีสิทธิที่จะได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาไว้ โดย

ก) จำกัดจำนวนไว้ ๓ คน คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สาม กรณีนี้จะสอดคล้องกับ พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑ พระราชกำหนดแก้ไข เพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ หรือ

ข) จำกัดจำนวนไว้ ๔ คน คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สี่ กรณีนี้จะสอดคล้องกับ ข้อเสนอแนะทางดำเนินการ ของแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔

วิธีดำเนินการ กระทำได้โดยการแก้ไขคำนิยาม "บุตร" ในมาตรา ๓ พระราช กฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พ.ศ.๒๕๒๐ ที่หมายความว่า "บุตรชอบ ด้วยกฎหมาย ซึ่งมีอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ของทุกปี แต่ไม่รวมถึงบุตร บุญธรรม บุตรซึ่งบิดามารดาได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่น และบุตรที่มีรายได้ของตนเอง และอยู่ในฐานะที่จะจ่ายเงินเกี่ยวกับการศึกษาของตนเองได้" เป็นหมายความว่า "บุตรชอบ ด้วยกฎหมายจำนวนสามคน" คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สาม ซึ่งมีอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี ในวันที่ ๑

หรือจำนวนสี่คน คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สี่ อย่างใดอย่างหนึ่ง.

พฤษภาคม ของทุกปี แต่ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม บุตรซึ่งบิดามารดาได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรม
ของผู้อื่น และบุตรที่มีรายได้ของตนเองและอยู่ในฐานะที่จะจ่ายเงินเกี่ยวกับการศึกษาของ
ตนเองได้"

การนับลำดับบุตรคนที่หนึ่งถึงคนที่สาม (หรือคนที่หนึ่งถึงคนที่สี่) อาจนำการนับลำดับ
บุตรอย่างในพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑ และ
พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๒๑ มาใช้เท่าที่ไม่ขัดต่อ
พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลครั้งนี้ คือ นับเรียงตามลำดับการ
เกิดก่อนหลัง นับเฉพาะบุตรที่มีชีวิตอยู่ตามลำดับอายุสูงสุดของบุตร กรณีได้รับเงินสวัสดิการ
เกี่ยวกับการศึกษาของบุตรครบจำนวนสามคน (หรือสี่คน) แล้ว ต่อมาบุตรคนหนึ่งคนใดใน
จำนวนนั้นตายลงก่อนมีอายุครบยี่สิบห้าปี ก็ให้มีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของ
บุตรเพิ่มขึ้นอีกเท่าจำนวนบุตรคนที่ตาย

การแก้ไขพระราชกฤษฎีกา ไม่ควรมีผลย้อนหลังถึงบุคคลผู้มีสิทธิตามพระราชกฤษฎีกา
ซึ่งได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร โดยไม่จำกัดจำนวนบุตรอยู่แล้ว และอาจ
ให้การแก้ไขมีข้อยกเว้นการไต่บังคับเมื่อพ้นระยะเวลาหนึ่ง หลังจากวันกำหนดให้ไต่บังคับ
กฎหมายเหมือนอย่างพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑
ที่ยังคงให้สิทธิผู้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือบุตรที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลาหนึ่ง (หกเดือน)
นับแต่วันไต่บังคับกฎหมาย หรืออย่างพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่
๕) พ.ศ.๒๕๒๑ ที่ยังคงให้สิทธิหักลดหย่อนเงินได้พึงประเมินของผู้มีเงินได้ สำหรับบุตรที่เกิด
ขึ้นภายในระยะเวลาหนึ่ง (หนึ่งปี) นับแต่วันไต่บังคับกฎหมาย โดยจะยังไม่ถูกจำกัดจำนวน
บุตร

ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสวีเดน มีการให้เงิน ๑๕ คราวน์ (Crowns)
ต่อเดือนสำหรับการศึกษาคอนักเรียนทุก ๆ คนจากอายุ ๑๖ ปี ระหว่างเปิดเรียน (school
term) เมื่อนักเรียนอายุถึง ๒๐ ปี จะให้เพิ่มเป็น ๑๕ คราวน์ ต่อเดือน และให้เงิน
๑๕ คราวน์ ต่อเดือนสำหรับการศึกษาในมหาวิทยาลัย (หรืออื่น ๆ) คอนักศึกษามีคุณสมบัติ
ทุก ๆ คน การให้อาจจะให้รวมกันล่วงหน้า ไม่เกิน ๖,๒๕๐ คราวน์ ต่อปี สำหรับนักศึกษา

ที่ยังไม่สมรสและยังไม่มีบุตรคนหนึ่ง โดยไม่จำกัดจำนวนบุตรที่จะได้รับเงินเกี่ยวกับการศึกษา แต่ประเทศสิงคโปร์ ออกกฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่จริงจัง ไม่เร้าใจการเกิดในลำดับสูง เร้าใจครอบครัวเล็ก เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๗๓ โคลคสิทธิ์ที่จะรับเข้าศึกษา ก่อนในโรงเรียนประถมสำหรับเด็กที่มีการเกิดในลำดับที่สี่และเกินกว่านั้น สิทธิที่จะเข้าศึกษาในโรงเรียนประถมจะสูงขึ้นสำหรับเด็กที่บิดา มารดาคนหนึ่งได้ทำหมัน การที่ประเทศหนึ่งมีการจำกัดสิทธิและประโยชน์ที่จะให้โดยคำนึงถึงลำดับจำนวนบุตร แต่อีกประเทศหนึ่งไม่มีการจำกัด เพราะแต่ละประเทศมีจำนวนอัตราการเพิ่ม ปัญหาและนโยบายประชากรต่างกัน

พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. ๒๕๒๑^๓

๑. บุคคลผู้มีสิทธิ ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำ ผู้ได้รับบำนาญปกติ หรือผู้ได้รับบำนาญพิเศษ เหตุสุขภาพ ทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัด มีสิทธิได้รับเงินค่ารักษาพยาบาล สำหรับตนเองและบุคคลในครอบครัวของตน (พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๕) บุคคลในครอบครัวของบุคคลผู้มีสิทธิหมายถึงบุตรชอบด้วยกฎหมายซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือบุตรชอบด้วยกฎหมายซึ่งบรรลุนิติภาวะแต่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ และจำเป็น

^๑ Swedish Association for Sex Education "Sweden," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 197, 198.

^๒ John E. Anderson, Mark C.E. Cheng, and Wan Fook - Kee, "A Component Analysis of Recent Fertility Decline in Singapore," Study in Family Planning 8 (November 1977) : 284.

^๓ "พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. ๒๕๒๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๓๐ (๑๖ มีนาคม ๒๕๒๑) : ๓๔ - ๔๐. และแก้ไขคำผิด ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๓๖ (๒๕ มีนาคม ๒๕๒๑) : ๑๑๓.

พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๓ "ค่ารักษาพยาบาล" หมายความว่า เงินที่สถานพยาบาลเรียกเก็บในการรักษาพยาบาล ดังนี้ (๑) ค่ายา ค่าเลือด . . . (๒) ค่าอวัยวะเทียม . . . (๓) ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าตรวจ ค่าวิเคราะห์โรค . . . (๔) ค่าห้อง ค่าอาหาร . . .

ต้องอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของบิดา มารดา ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม หรือบุตรซึ่งได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นแล้ว คู่สมรสและบิดา มารดาของผู้มีสิทธิ (พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๓)

๒. หลักเกณฑ์ อัตรากារจ่ายเงิน การจ่ายเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล เป็นไปตามหลักเกณฑ์และอัตรา ค่ารักษาพยาบาลอาจเบิกได้เต็มจำนวน หรือครึ่งหนึ่งของจำนวนที่ได้จ่ายไปจริง หรือไม่เกินอัตราที่กำหนด โดยมีการพิจารณาถึงว่าเป็นสถานพยาบาลของทางราชการ สถานพยาบาลของเอกชน เป็นผู้ป่วยภายใน ผู้ป่วยภายนอก ด้วย

๓. ผลกระทบและปัญหา พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. ๒๕๓๑ มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ข้าราชการและลูกจ้างประจำ ตลอดจนผู้ได้รับบำนาญให้ได้รับสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลดีขึ้น พระราชกฤษฎีกาให้ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่ารักษาพยาบาลสำหรับบุตร ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวโดยไม่จำกัดจำนวนว่าจะมีกี่คน การไม่จำกัดจำนวนบุตรอาจมีผลกระทบ หรือก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น

๑) ไม่มีลักษณะหรือผลในการควบคุมและแก้ไขอัตราการเพิ่มของประชากรไม่บังคับในทางอ้อม ให้บุคคลเห็นความสำคัญของปัญหาภาวะของประชากร

๒) ไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๕ ที่จะสนับสนุนและเร่งรัดแผนงานในการลดอัตราเพิ่มประชากรโดยการปรับปรุงกฎหมาย^๓ เสนอแนวทางดำเนินการให้รัฐปรับปรุงระเบียบการกำหนดให้การช่วยเหลือด้าน

^๑ พระราชกฤษฎีกา ฯ มาตรา ๕.

^๒ เหตุผลในการประกาศใช้ ในหมายเหตุท้ายพระราชกฤษฎีกา ฯ.

^๓ "ประกาศเรื่องแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.

๒๕๓๐ - ๒๕๓๕) , " ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ ตอนที่ ๓๐ (๕ เมษายน ๒๕๓๐) :

รักษาพยาบาลแก่บุตรทุกคนโดยไม่จำกัดจำนวน เน้นให้การช่วยเหลือสวัสดิการแก่บุตร ๑ - ๔ คน เท่านั้น บุตรคนที่ ๕ ขึ้นไปไม่ให้การช่วยเหลือ

๓) อาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ช่องว่างระหว่างบุคคล เนื่องจากผู้มีสิทธิความพระราชกฤษฎีกา ฯ มีเพียงบุคคลบางกลุ่ม

๔) ต้องใช้จ่ายเงินงบประมาณเพื่อสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลจำนวนมาก

๔. มาตรการทางกฎหมาย การแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมา อาศัยแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาประชากร โดยใช้กฎหมายเป็นมาตรการในการควบคุมและแก้ไขอัตราเพิ่มของประชากร จำกัดจำนวนบุตรของผู้มีสิทธิที่จะได้รับเงินการรักษาพยาบาล การจำกัดจำนวนอาจจำกัดจำนวนสามคนเหมือนกับการจำกัดจำนวนบุตรของผู้มีสิทธิที่จะได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๒๑ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๖๑ หรือจำกัดจำนวนไว้สี่คน ตามข้อเสนอแนวทางดำเนินงานของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๒๔

การแก้ไขกระทำโดยการแก้ไขความหมาย "บุคคลในครอบครัว" ในพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๓ (๑) ที่หมายความว่า "บุตรชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือบุตรชอบด้วยกฎหมายซึ่งบรรลุนิติภาวะแต่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ และจำต้องอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของบิดา มารดาซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล แต่ทั้งนี้ ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรมหรือบุตรซึ่งไต่ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นแล้ว" เป็นหมายความว่า "บุตรชอบด้วยกฎหมายซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือบุตรชอบด้วยกฎหมายซึ่งบรรลุนิติภาวะแต่เป็นคน

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๒๔, หน้า ๑๑๘.

ไว้ความสามารถ หรือเสมือนไว้ความสามารถ และจำต้องอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของ บิดา มารดา ซึ่งมีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลจำนวนสามคน คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สาม แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรมหรือบุตรซึ่งได้ยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นแล้ว" คือ เพิ่มเดิมจำนวนที่จะจำกัดเข้าไปในความหมายของบุคคลในครอบครัวที่หมายถึง บุตร

การนับลำดับบุตร หรือเมื่อบุตรคนหนึ่งคนใดตายหากมีบุตรเพิ่มให้มีสิทธิได้รับเงิน ค่ารักษาพยาบาลเท่าจำนวนบุตรคนที่ตาย แต่ไม่เกินจำนวนบุตรที่กำหนด การแก้ไขพระราช กฤษฎีกาไม่มีผลย้อนหลังจึงบุคคลผู้มีสิทธิอยู่แล้ว หรือให้ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่ารักษาพยาบาลบุตร ที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลาหนึ่งนับแต่วันไขมิ่งคัมภฏหมาย อาจเป็นไปในลักษณะเดียวกับ พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุตร พ.ศ.๒๕๓๐ และพระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๓๑

ตัวอย่างของต่างประเทศ เช่น สิงคโปร์ มีการออกกฎหมายต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงนโยบายไม่มุ่งใจการเกิดในลำดับสูง รัฐบาลให้สิทธิครอบครัวเล็ก โดยมีการพิจารณา ถึงจำนวนลำดับของบุตรซึ่งเกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล คือ ในปี ค.ศ.๑๙๖๕ เพิ่มค่า รักษาพยาบาล (คิดค่ารักษาพยาบาลเพิ่มขึ้น) สำหรับการคลอดบุตรในโรงพยาบาลของรัฐบาล สำหรับการเกิดในลำดับที่สี่และสูงกว่านั้น ต่อมาได้เพิ่มค่ารักษาพยาบาลการคลอดบุตรขยาย ถึงการเกิดในลำดับที่สามและสูงกว่า (ค.ศ.๑๙๗๐) ยกเว้น (ไม่คิด) ค่ารักษาพยาบาลการ คลอดบุตร สำหรับคนไข้บางชั้นในโรงพยาบาลของรัฐบาลถ้ามารดา หรือสามีทำหมันหลังจาก การเกิด (ค.ศ.๑๙๗๖) และเพิ่มค่ารักษาพยาบาลการคลอดบุตรสูงขึ้นตามลำดับการเกิดใน ปี ค.ศ.๑๙๗๕ ทำให้ผู้มีบุตรมากขึ้นจะต้องเสียค่ารักษาพยาบาลในการคลอดบุตรเพิ่มมาก

^๑ หรือจำนวนสี่คน คือ คนที่หนึ่ง ถึงคนที่สี่ อย่างใดอย่างหนึ่ง.

^๒ John E. Anderson, Mark C.E. Cheng, and Wan Fook - Kee, "A Component Analysis of Recent Fertility Decline in Singapore,"

Study in Family Planning 8 (November 1977) : 282, 284.

ขึ้นตามลำดับของจำนวนบุตรที่มีเพิ่ม

กฎหมายประกันสังคม

ประกันสังคม ประกันสังคมหมายถึง โครงการที่รัฐกำหนดขึ้น โดยมีการนำเงินจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้ประกันตน ผู้ว่าจ้าง และรัฐบาลตามสัดส่วนเข้ามารวมไว้ในกองทุน เรียกว่า กองทุนประกันสังคม และใช้กองทุนนี้จ่ายเป็นเงิน สิ่งของ หรือให้บริการ เรียกว่า ประโยชน์สงเคราะห์ เช่น ประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการคลอดบุตร สงเคราะห์บุตร เจ็บป่วย พิกัดหรือทุพพลภาพ ชราภาพ ฌาปนกิจ การว่างงาน สงเคราะห์ครอบครัว ให้แก่ผู้เอาประกันหรือผู้รับประโยชน์ เช่น บุคคลในครอบครัว หรือญาติของผู้เอาประกัน หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียกับผู้เอาประกัน

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.๒๕๕๓^๑ ประเทศไทยมีกฎหมายประกันสังคมในปี พ.ศ.๒๕๕๓ แต่ยังมีได้มีการดำเนินการให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.นี้ คือยังไม่ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวงต่าง ๆ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติตาม พ.ร.บ. เพื่อให้มีผลใช้บังคับและมีการปฏิบัติ

๑. หลักเกณฑ์ของกฎหมาย พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๕๓ มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ดังนี้

ก) บุคคล บุคคลตาม พ.ร.บ.ต้องเป็นผู้ทำงานจ้าง (มาตรา ๗) แต่ผู้ทำงานส่วนตัว ผู้ไม่ได้ทำงาน หรือผู้ไม่อยู่ในข่ายบังคับตามมาตรา ๗ จะสมัครเข้าประกันตนได้ (มาตรา ๕) ไม่ใช่บังคับกับข้าราชการ คนต่างด้าว บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ห้าสิบปีขึ้นไป และผู้ทำงานจ้างที่ระบุด่วน (มาตรา ๘)

ข) อายุ บุคคลที่มีสิทธิและอายุถูกบังคับให้ประกันตนได้แก่ บุคคลทุกคนที่มีอายุระหว่างสิบหกถึงหกสิบปี (มาตรา ๖)

^๑ เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, "พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.๒๕๕๓," ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๖๗ ภาค ๑ (พระนคร . โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๕๓) , หน้า ๔๔ - ๖๔.

ค) เขต บุคคลผู้ถูกบังคับให้มีหน้าที่ต้องประกันตนได้แก่ ผู้ทำงานจ้างซึ่งมีหลักแหล่งอยู่ในเขตท้องที่ที่ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บังคับ (มาตรา ๗) จนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตท้องที่แต่อย่างใด

ง) ค่าจ้าง ผู้ทำงานจ้างตาม ค) ผู้ถูกบังคับให้มีหน้าที่ต้องประกันตน ต้องได้รับค่าจ้างคำนวณเป็นเงิน ตั้งแต่ห้าร้อยบาทขึ้นไปต่อหนึ่งเดือน (มาตรา ๗)

กล่าวโดยทั่วไป พ.ร.บ.ประกันสังคม มีหลักเกณฑ์ในการประกันสังคมบุคคลผู้ทำงานจ้างที่มีอายุตั้งแต่สิบหกถึงหกสิบปีทำงานอยู่ในเขตที่จะได้กำหนด และได้รับค่าจ้างตั้งแต่ห้าร้อยบาทขึ้นไปต่อเดือน แต่สำหรับผู้ที่ไม่ได้ทำงานจ้าง ผู้ทำงานส่วนตัวไม่จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ในข้อ ค) (เขต) ข้อ ง) (ค่าจ้าง) เหมือนผู้ทำงานจ้าง

๒. เงินทุน เงินทุนในการประกันสังคมได้จากเงินซึ่งบุคคลสามฝ่าย คือ ผู้ประกันตน ผู้ว่าจ้าง รัฐบาล ใ้ค้ออกสมทบเป็นกองทุน เรียกว่า เงินสมทบทุนตามอัตราซึ่งจะได้ออกประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา ไม่เกินอัตราที่กำหนดในบัญชีท้าย พ.ร.บ. กองทุนที่รวมขึ้นจากเงินสมทบทุนเรียกว่า กองทุนประกันสังคม ส่วนวิธีการ เงื่อนไข และกำหนดระยะเวลาส่งเงินสมทบทุนให้กำหนดโดยกฎกระทรวง (มาตรา ๘, ๑๔) ปัจจุบันยังไม่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดอัตราเงินสมทบทุน และยังไม่มีการกำหนดวิธีการ เงื่อนไข กำหนดระยะเวลาส่งเงินสมทบทุน

บัญชีอัตราเงินสมทบทุนสำหรับผู้เอาประกันตนผู้ทำงานจ้างท้าย พ.ร.บ. กำหนดอัตราเงินสมทบทุนที่ผู้ทำงานจ้าง ผู้ว่าจ้างและรัฐบาลจะต้องออกตามช่วงรายได้ของผู้ประกันตนที่เป็นชายและหญิงไว้ต่างกัน เช่น ถ้าผู้ประกันตนมีรายได้ ๕๐๐ - ๕๕๕ บาท ผู้ทำงานจ้างที่เป็นชายออก ๒๕ บาท แต่ถาผู้ทำงานเป็นหญิงจะออก ๒๐ บาท ผู้ว่าจ้างออกให้ผู้ทำงานจ้างชาย ๒๐ บาท ออกให้ผู้ทำงานจ้างหญิง ๑๕ บาท และรัฐบาลออกให้ผู้ทำงานจ้างชาย ๑๒.๕๐ บาท ออกให้ผู้ทำงานหญิง ๑๐ บาท ผู้ประกันตนที่มีรายได้สูงกว่านี้ อัตราเงินสมทบทุนที่จะออกก็สูงขึ้น จำนวนเงินที่ผู้ทำงานจ้างจะต้องออกสมทบทุนจะสูงกว่าจำนวนที่ผู้ว่าจ้างจะต้องออก

บัญชีอัตราเงินสมทบทุน (๑) ผู้เอาประกันตนตามมาตรา ๗.

และจำนวนเงินที่ผู้ว่าจ้างจะต้องออกจะสูงกว่าจำนวนที่รัฐบาลจะต้องออกสมทบ

สำหรับผู้ประกันตนที่เป็นผู้ทำงานส่วนตัว บัญชี^๑ ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีรายได้เท่าไร หรือมีช่วงรายได้เท่าไรไว้ กำหนดแต่เพียงเงินสมทบทุนรายเดือนที่ผู้ทำงานส่วนตัว ถ้าเป็นชายจะต้องออก ๕๐ บาท ถ้าเป็นหญิงจะต้องออก ๔๐ บาท รัฐบาลออกให้ผู้ทำงานส่วนตัวที่เป็นชาย ๒๕ บาท ออกให้ผู้ทำงานส่วนตัวที่เป็นหญิง ๒๐ บาท

ผู้ไม่ได้ทำงานบัญชี^๒ กำหนดอัตราเงินสมทบทุนรายเดือนที่ผู้ไม่ได้ทำงานถ้าเป็นชายจะต้องออก ๔๐ บาท ถ้าเป็นหญิงจะต้องออก ๓๐ บาท รัฐบาลออกให้ผู้ไม่ได้ทำงานที่เป็นชาย ๒๐ บาท ออกให้ผู้ไม่ได้ทำงานที่เป็นหญิง ๑๕ บาท

๓. ประโยชน์สงเคราะห์ ประโยชน์สงเคราะห์ หมายถึง เงิน สิ่งของ หรือบริการ ซึ่งจ่ายให้แก่ผู้รับประโยชน์สงเคราะห์ (มาตรา ๔, ๓๑) ประโยชน์สงเคราะห์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ เพื่อการคลอดบุตร สงเคราะห์บุตร เจ็บป่วย พิกัด หรือทุพพลภาพ และฌาปนกิจ ประโยชน์สงเคราะห์ประเภทใดจะใช้เมื่อใด ให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๓๐) และยังไม่มีการประกาศใช้ประโยชน์สงเคราะห์

๔. ผลตอบปัญหาประชากร

ก) ปัญหาความต้องการมีบุตร หรือมีบุตรมากเพื่อเป็นที่พึ่งหรือช่วยแรงงาน

พ.ร.บ.ประกันสังคม มีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ

โดยที่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ข่อมเกิดแก่บ่อดคุดทกรปทกนวม และทำควมเคือครอนนวม สบुकคคณัน ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องมกนอยแลวแถกรณัน จึงสมควรจัดระบบการชวยเหลือขึ้น เพื่อยังควมผาสุข และสวัสติกภาพอันเป็นหลักประกันรวมกันในความเป็นอยแหงชีวิตของ ประชาชน ในกรณันนี้มีการคลอดบุตร การมีบุตร การเจ็บป่วย พิกัด หรือทุพพลภาพ ชราภาพและมรณภาพ

^๑ บัญชี (๒) ผู้ประกันตนตามมาตรา ๔ (ก) ผู้ทำงานส่วนตัวหรือผู้ที่ไม่อยู่ในข่าย บังคับตาม มาตรา ๘.

^๒ บัญชี (๒) ผู้ประกันตนตามมาตรา ๔ (ข) ผู้ไม่ได้ทำงาน.

^๓ เหตุผลในการประกาศใช้ ในคบายเหตุท่ายพระราชบัญญัติ ฯ.

การประกันสังคมให้ประโยชน์ต่าง ๆ ตั้งแต่เกิด (การคลอดบุตร) เกิดแล้วหรือขณะทำงาน (สงเคราะห์บุตร สงเคราะห์ครอบครัว^๑ การว่างงาน^๒) แก่ (ชราภาพ) เจ็บ (เจ็บป่วย พิกัดหรือทุพพลภาพ) ตาย (ฌาปนกิจ) แก่ผู้เอาประกัน ทำให้ผู้เอาประกันเกิดความมั่นใจ ไม่ต้องเป็นห่วงกังวลกับการดำเนินชีวิต เพราะการประกันสังคมจะให้ความช่วยเหลือ เมื่อมีความเดือดร้อน หรือขาดแคลนปัจจัยต่าง ๆ จึงช่วยแก้ ลำบาก หรือทัศนคติในเรื่องความต้องการมีบุตรหรือมีบุตรมาก เพื่อเป็นที่พึ่งเมื่อยามชราภาพ หรือช่วยแรงงานทำมาหาเลี้ยงชีพ

ข) ประโยชน์สงเคราะห์บางประเภทอาจมีลักษณะเป็นการจูงใจการเกิด

๑) ประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการคลอดบุตร พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๕๓ ให้หญิงผู้ประกันตนได้รับประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการคลอดบุตร ในกรณีการคลอดบุตรตามความเห็นของแพทย์ (มาตรา ๓๓) การให้ประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการคลอดบุตรไม่ได้จำกัดจำนวนบุตรที่จะให้หญิงผู้ประกันตนได้รับประโยชน์สงเคราะห์ไว้ หญิงผู้ประกันตนจึงได้รับประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการคลอดบุตร เมื่อมีการคลอดบุตรทุกคน เป็นการให้การสงเคราะห์ที่มีลักษณะเป็นการจูงใจการเกิด

๒) ประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการสงเคราะห์บุตร พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๕๓ ให้ผู้ประกันตนที่มีบุตรชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป และบุตรเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่และอายุไม่เกินกว่าสิบห้าปี ได้รับประโยชน์สงเคราะห์บุตร สำหรับบุตรคนที่ห้าและคนต่อ ๆ ไป (มาตรา ๓๔) เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติสงเคราะห์ผู้ที่มีบุตรมากเช่นเดียวกับ พ.ร.บ.สงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก พ.ศ.๒๕๕๓ ที่ให้เงินช่วยเหลือผู้มีบุตรมาก คือมีบุตรตั้งแต่

^๑ การสงเคราะห์ครอบครัวมีลักษณะที่กว้างกว่า ประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการสงเคราะห์บุตรใน พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๕๓ คือ อาจเป็นการสงเคราะห์ครอบครัวใหญ่ หรือบุคคลที่มีรายได้น้อย หรือช่วยเหลือบุคคลที่ช่วยตัวเองไม่ได้.

^๒ พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๕๓ ไม่มีประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการว่างงาน.

ห้าคนขึ้นไป การให้ประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการสงเคราะห์บุตรแก่ผู้เอาประกันที่มีบุตรตั้งแต่
คนที่ห้าขึ้นไป แม้เป็นการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว แต่ก็มีลักษณะ
เป็นการจูงใจการเกิด ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดถึงปัญหา ภาระประชากร มีความ
รับผิดชอบ วางแผนการมีบุตร การให้การสงเคราะห์ลักษณะนี้ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศที่
มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูง และต้องการลดอัตราการเพิ่มของประชากร

๕. มาตรการทางกฎหมาย แม้ในปัจจุบัณ พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๔๗
จะยังไม่มีการใช้บังคับ แต่ก็มีเสียงเรียกร้องจากบุคคลหลายฝ่ายให้นำกฎหมาย หรือระบบ
ประกันสังคมมาใช้บังคับ การดำเนินงานเกี่ยวกับกฎหมายประกันสังคมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของ
กรมประชาสงเคราะห์ แต่ในระบับรัฐบาลยังไม่มีการตัดสินใจที่แน่นอนว่า จะมีการใช้ระบบ
ประกันสังคมหรือไม่ และจะใช้เมื่อใด แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กฎหมายประกันสังคมอาจจะถูก
นำมาใช้ได้ในอนาคต โดยอาจจะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายประกันสังคม พ.ศ.๒๕๔๗ ซึ่ง
การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าว หรือการใช้ระบบประกันสังคมควรจะนำแนวความคิด
เกี่ยวกับด้านประชากร เข้าไปพิจารณาด้วย

การแก้ไขให้ พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๔๗ เป็นมาตรการในการควบคุม
และแก้ไขอัตราการเพิ่มของประชากร อาจทำได้โดย

ก) จำกัดจำนวนการคลอดบุตรที่หญิงผู้ประกันตนจะได้รับประโยชน์สงเคราะห์
ประเภทเพื่อการคลอดบุตร โดยการแก้ไข พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๔๗ มาตรา ๓๓
ที่บัญญัติว่า "ในกรณีการคลอดบุตรตามความเห็นของแพทย์ หญิงผู้ประกันตนย่อมจะได้รับ
ประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการคลอดบุตร" เป็น "ในกรณีการคลอดบุตรตามความเห็น
ของแพทย์ หญิงผู้ประกันตนย่อมจะได้รับประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการคลอดบุตรสาม
คนแรก" คือ จำกัดจำนวนการคลอดบุตรที่หญิงผู้ประกันตนจะได้รับประโยชน์สงเคราะห์ไว้
เพียงสามคน คือคนที่หนึ่งถึงคนที่สาม

ข) จำกัดจำนวนบุตรที่ผู้ประกันตนจะได้รับประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการ
สงเคราะห์บุตร โดยการแก้ไข พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๕๔๗ มาตรา ๓๔ ที่บัญญัติว่า
"ผู้ประกันตนมีบุตรอันรอบค้วยกกฎหมายตั้งแต่ห้าคนขึ้นไปและบุตรเหล่านั้นยังคงมีชีวิตอยู่ ซึ่งมี

อายุไม่เกินสามห้าปี ผู้ประกันตนย่อมจะได้รับประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการสงเคราะห์บุตร สำหรับบุตรคนที่ห้าและคนต่อไป" เป็น "ผู้ประกันตนมีบุตรอันชอบด้วยกฎหมาย และบุตรเหล่านั้นยังคงมีชีวิตรอดอยู่ซึ่งมีอายุไม่เกินสามห้าปี ผู้ประกันตนจะได้รับประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการสงเคราะห์บุตรจำนวนสามคน" คือ แทนที่จะให้ประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการสงเคราะห์บุตร ตั้งแต่บุตรคนที่ห้าขึ้นไป ตามมาตรา ๓๔ วรรคแรก ก็แก้ไขโดยเปลี่ยนเป็นให้ตั้งแต่บุตรคนที่หนึ่ง แต่จำกัดจำนวนที่จะให้เพียงสามคน

ค) การแก้ไขหลักการของกฎหมาย ประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการเจ็บป่วย และประโยชน์สงเคราะห์ประเภทการพิการ หรือทุพพลภาพตาม พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๔๘๗ มาตรา ๕๕ และ ๓๖ ซึ่งเป็นการให้การสงเคราะห์เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล นั้นมีลักษณะแตกต่างกับกรให้สวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ฯลฯ ตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.๒๕๒๑ ประการหนึ่ง คือ การให้ประโยชน์สงเคราะห์ประเภทเพื่อการเจ็บป่วย เพื่อการพิการ หรือทุพพลภาพ มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว คือ ผู้ประกันตนเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับประโยชน์สงเคราะห์ไม่ขยายไปถึงบุคคลในครอบครัว (บุตรชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรส บิดามารดา ของผู้มีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล) อย่างในพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.๒๕๒๑ จึงไม่มีปัญหาในเรื่องการจำกัดจำนวนบุตรที่จะมีสิทธิได้รับการสงเคราะห์ แต่หากจะมีการเปลี่ยนแปลง พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.๒๔๘๗ โดยแก้ไขให้ขยายไปถึงบุคคลในครอบครัวของผู้ประกันตนให้ได้รับประโยชน์สงเคราะห์ด้วยแล้ว ก็ควรจะมีการจำกัดจำนวนบุตรซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวประเภทหนึ่งของผู้เอาประกันตนที่จะได้รับประโยชน์สงเคราะห์ไว้เพียงสามคน

กฎหมายแรงงาน

เมษายน ๒๕๑๕^๑ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงานอาศัยอำนาจตามความในข้อ ๒ และข้อ ๑๔ แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓^๒ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓^๓ ให้อำนาจกระทรวงมหาดไทยกำหนดการคุ้มครองแรงงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งบางด้าน เช่น การลาป่วยของลูกจ้าง การลาของหญิงมีครรภ์ สวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยสำหรับลูกจ้าง อาจมีผลกระทบ หรือใช้เป็นมาตรการในการควบคุมและแก้ไขอัตราการเพิ่มของประชากรได้ โดยที่ประกาศของกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน มีอำนาจบังคับสำหรับการฝ่าฝืนหรือการไม่ปฏิบัติตาม คือ มีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ^๓ ประกาศนี้ไม่ใช้บังคับแก่ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และกิจการอื่นที่กระทรวงมหาดไทยจะได้อำนาจ^๔ เช่น งานเกษตรกรรม การจ้างงานที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำไร่ในทางเศรษฐกิจ^๕ ประกาศกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับปัญหาประชากร คือ

^๑ "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๖๑ (๑๖ เมษายน ๒๕๑๕) : ๑ - ๓๔.

^๒ เสถียร วิชยลักษณ์ และสิมวงศ์ วิชยลักษณ์, ตูรวรรณ, "ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓," ใน รวมประกาศของคณะปฏิวัติ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๖) , หน้า ๒๘๖ - ๒๘๗.

^๓ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓ ข้อ ๘.

^๔ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๑.

^๕ "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดกิจการที่มีได้ใช้บังคับตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๖๑ (๑๖ เมษายน ๒๕๑๕) : ๓๕.

๑. สิทธิลาคลอด ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน

หมวด ๒ การใช้แรงงานหญิง ข้อ ๑๔ วรรคแรก

ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์มีสิทธิลาเพื่อการคลอดเพิ่มขึ้นจากวันลาป่วยที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง โดยไม่ได้รับค่าจ้างอีกหกสิบวัน รวมทั้งวันหยุดชดเชย แต่หาหญิงนั้นได้ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้างเท่าเวลาที่ลาตามอัตราที่ได้ออก แต่ไม่เกินสามสิบวัน

ประกาศข้อ ๑๔ วรรคแรกนี้ ให้ลูกจ้างหญิงมีครรภ์มีสิทธิลาคลอดได้หกสิบวัน โดยไม่ได้รับค่าจ้าง เว้นแต่ได้ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบวัน จึงมีสิทธิได้รับค่าจ้างไม่เกินสามสิบวัน สิทธิลาคลอดมีข้อควรพิจารณาดังนี้

ก) ผลกระทบต่อบุคลากร การให้สิทธิได้รับค่าจ้าง กรณีได้ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบวันเป็นการให้สิทธิโดยไม่จำกัดว่าจะเป็นการลาคลอดกี่ครั้งก็ตาม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคลากร คือ ไม่มีผลในการจูงใจ หรือเป็นมาตรการในการควบคุม แก้ไขอัตราการเพิ่มของประชากร

ข) การจำกัดสิทธิการลาคลอด การแก้ไขปัญหาก็กล่าวมาอาจทำได้โดยการจำกัดสิทธิลาคลอด โดยได้รับค่าจ้างเพียงการคลอดบุตรสามคน คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สาม การคลอดบุตรในลำดับถัดไปได้แต่สิทธิลาคลอดก็ไม่ได้รับค่าจ้าง การจำกัดสิทธิเป็นไปในแนวทางเดียวกับแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ ที่เสนอแนวทางการดำเนินการให้รัฐ "ปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงานให้นายจ้างสามารถลดสิทธิลาคลอดผู้ที่มีบุตรคนที่ห้าขึ้นไป โดยยกเว้นแก่ผู้มีสิทธิก่อนการประกาศใช้กฎหมายที่ปรับปรุงแล้ว"^๒

การจำกัดสิทธิการลาคลอดของต่างประเทศ เช่น ฟิลิปินส์ ออกกฎหมายจำกัดการ

^๑ ข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง "ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้ในหนึ่งปีหนึ่งไม่เกินสามสิบวันทำงาน".

^๒ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๒๔, หน้า ๑๑๔.

หยุดงานเวลาคลอด หรือทำแท้งให้เฉพาะการคลอดครั้งแรกในเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๑๓^๑
สิงคโปร์ มีกฎหมายแรงงานจำกัดการลาคลอดโดยจ่ายค่าจ้างเพียงการเกิดสามคนแรก ใน
ค.ศ.๑๙๖๔ และจำกัดถึงการเกิดสองคนแรกในเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๗๒^๒

ค) วิธีดำเนินการ แก่ไขประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน
ข้อ ๑๔ วรรคแรก โดยเพิ่มการจำกัดสิทธิลาคลอดโดยได้รับค่าจ้างเพียงการคลอดบุตรสามคน
ซึ่งจะเป็นดังนี้

ข้อ ๑๔ ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ มีสิทธิลาเพื่อการคลอดเพิ่มขึ้นจากวันลาป่วยที่
กำหนดไว้ในข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง โดยไม่ได้รับค่าจ้างอีกหกสัปดาห์รวมทั้งวันหยุดด้วย แต่ถ้า
หญิงนั้นได้ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสัปดาห์ ให้มีสิทธิได้รับค่าจ้างเท่าเวลาที่ลาตาม
อัตราที่ได้รับอยู่ แต่ไม่เกินสามสัปดาห์ สำหรับการคลอดบุตรสามคน คือ คนที่หนึ่งถึงคนที่สาม
ระยะเวลาหกสัปดาห์ ซึ่งกำหนดไว้ให้ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์มีสิทธิลาคลอดมีความ
เหมาะสม หากมีผลในการใช้บังคับ คือ ได้รับการปฏิบัติและยอมรับโดยนายจ้าง หากนำสิทธิ
การลาคลอดของลูกจ้างไปเปรียบเทียบกับการลาคลอดตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย
การลาของข้าราชการ พ.ศ.๒๕๒๐^๓ ซึ่งใช้บังคับแก่ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการพลเรือน
ในมหาวิทยาลัย ข้าราชการการเมือง ข้าราชการตุลาการและข้าราชการฝ่ายอัยการ จะม
ความแตกต่างกันอยู่คือ ลูกจ้างมีสิทธิลาคลอดได้หกสัปดาห์ แต่ยังไม่สามารถทำงานได้เนื่องจาก

^๑ ทวีร์ สมี ธนาคม, "มาตรการเพื่อแก้ปัญหาประชากรในประเทศต่าง ๆ," ใน
ประชากรกับการอยู่รอด, หน้า ๑๕๑.

^๒ John. E. Anderson, Mark C.E. Cheng, and Wan Fook - Kee,
"A Component Analysis of Recent Fertility Decline in Singapore,"
Study in Family Planning 8 (November 1977) : 284.

^๓ "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ.๒๕๒๐,"
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๔ ตอนที่ ๑๒๔ (๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๐) : ๑ - ๒๘.

การลออก ก็มีสิทธิลาได้อีกสามสิบวัน ต่อทำงานมาระยะหนึ่ง คือ หนึ่งร้อยแปดสิบวันจึงจะมี สิทธิได้รับค่าจ้าง แต่ได้รับไม่เกินสามสิบวัน การลออกตั้งแต่สามวันขึ้นไป นายจ้างจะให้ ลูกจ้างแสดงใบรับรองแพทย์ก็ได้^๒ สำหรับข้าราชการนั้น ไม่มีกำหนดเวลาจำกัดว่าจะลออก ได้อีกวัน ไม่จำกัดว่าจะต้องทำงานมาระยะหนึ่งจึงจะมีสิทธิได้รับเงินเดือน การลออกตั้งแต่ ๓๐ วันขึ้นไป จึงต้องมีใบรับรองแพทย์^๓ แต่ในระหว่างที่กฎหมาย ว่าด้วยการจ่ายเงินเดือน ระหว่างลาของข้าราชการยังไม่ได้อนุญาตให้แยกการลออกบุตรเป็นการลาต่างหากจากการ ลาป่วย ให้ถือว่าการลออกบุตรเป็นการลาป่วยตามความหมายแห่งกฎหมาย ว่าด้วยการจ่าย เงินเดือนระหว่างลาของข้าราชการ และตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการจ่ายเงินเดือน ระหว่างลาของข้าราชการ และตุลาการ พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๕^๕ ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการจ่ายเงินเดือน ฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๕ ให้ข้าราชการ ลาหยุดราชการเพื่อรักษาตัวเมื่อมีอาการป่วย โดยได้รับเงินเดือนมีกำหนดในหนึ่งไม่เกิน ๖๐ วัน กรณีเจ็บป่วยตามธรรมดา แต่ในกรณีที่เป็น เจ็บกระหวางอาจอนุญาตให้ลาต่อไปได้อีก ไม่เกิน ๖๐ วัน ดังนั้น หญิงซึ่งเป็นข้าราชการจึงลออกได้ถึง ๖๐ วัน โดยได้รับเงินเดือน

^๑ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๑๔ วรรค ๑ และ วรรค ๒.

^๒ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๑๒ วรรค ๒, วรรค ๓ และข้อ ๑๔ วรรค ๓.

^๓ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๒๐ ข้อ ๑๕ วรรค ๒.

^๔ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๒๐ ข้อ ๒๘.

^๕ สวัสดิการข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ผู้รวบรวม, "พระราช กฤษฎีกา ว่าด้วยการจ่ายเงินเดือนระหว่างลาของข้าราชการพลเรือนและตุลาการ พ.ศ. ๒๔๗๘," ใน กฎหมายไทย เล่ม ข - ค (กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์, ๒๕๑๓) , หน้า ๑๔๓.

จะเห็นได้ว่า ข้าราชการได้รับสิทธิลาคลอดโดยได้รับเงินเดือนระหว่างลาคลอด เป็นระยะเวลาที่มากกว่าระยะเวลาที่ลูกจ้างได้รับค่าจ้างระหว่างลาคลอด การแก้ไขให้มีลักษณะที่ใกล้เคียงหรือเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่น แก้ไขกรณีลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ ลาคลอดได้ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๘๖ วัน ให้มีสิทธิได้รับค่าจ้างเท่าเวลาที่ลาตามอัตราที่ได้รับอยู่แต่ไม่เกิน ๓๐ วัน เป็น ๔๕ วัน โดยที่ระยะเวลาที่กำหนดไว้ ๓๐ วันนั้นน้อยเกินไป จะทำให้ลูกจ้างเกิดทัศนคติที่ดีขึ้น แต่ก็อาจมีผลเสียแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นหญิง เพราะนายจ้างอาจจะเลือกไม่จ้างหญิงทำงาน เนื่องจากจะทำให้คนเสียประโยชน์มากกว่าจ้างชาย การให้ความคุ้มครองหญิงเกี่ยวกับการคลอดบุตรของกฎหมายต่างประเทศ เช่น

ประเทศอินเดีย กฎหมายประโยชน์ของมารดาปี ค.ศ. ๑๙๖๑ (The Maternity Benefit Act) ^๑ ห้ามนายจ้างให้ลูกจ้างทำงานทันทีหลังการคลอดบุตรโดยให้มีเวลาพักอย่างน้อย ๖ สัปดาห์

สำหรับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีกฎหมายคุ้มครองมารดา (Law for the Protection of Mothers ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. ๑๙๖๔) ^๒ ให้ความคุ้มครองหญิงมากกว่าประเทศอินเดีย โดยห้ามนายจ้างจ้างคนงานหญิงที่มีครรภ์ทำงานระหว่างหกสัปดาห์ก่อนคลอด และแปดสัปดาห์หลังจากวันคลอด รวมเป็นเวลาที่ให้หญิงได้พักเนื่องจากการคลอดบุตรถึงสิบสี่สัปดาห์ และในระหว่างระยะเวลาที่กล่าวมา (ระยะเวลาที่ได้รับการคุ้มครองคือ ๖ สัปดาห์ก่อนคลอด และ ๘ สัปดาห์หลังการคลอด) มารดาจะได้รับการจ่ายค่าทดแทนซึ่งเท่ากับค่าจ้างจากกองทุนของโครงการประกันสุขภาพ

ฝรั่งเศส คนงานหญิงมีสิทธิจะลาคลอดเป็นเวลา ๑๖ สัปดาห์ (๖ สัปดาห์ก่อนคลอด และ ๘ สัปดาห์หลังจากนั้น) ถ้าเป็นโรคอันเป็นผลจากการตั้งครรภ์หรือการคลอด อาจได้รับอนุญาตให้ลาพักได้เกินกว่ากำหนดนี้ อย่างไรก็ตามก็จะต้องไม่เกิน ๘ สัปดาห์ก่อนคลอด และ ๑๖ สัปดาห์

^๑ Saran Gurdev Singh, "India," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 118.

^๒ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 215.

หลังจากนั้น ระหว่างเวลานั้นหญิงได้รับ (ภายใต้กฎหมายที่ วันที่ ๒๓ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๖) การจ่ายทดแทนการประกันสังคมเท่ากับ ๕๐ % ของเงินเดือน^๑ มีกฎหมายห้ามหญิงตั้งครรภ์ทำงานในระหว่างระยะเวลาหนึ่งรวม ๔ สัปดาห์ก่อนและหลังคลอด และในระยะเวลาดังกล่าวได้กำหนดว่า จะต้องเป็นระยะเวลาสำหรับหลังคลอด ๒ สัปดาห์^๒

สหภาพโซเวียต มีระเบียบลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๕๕^๓ ให้หญิงที่ตั้งครรภ์หยุดงานห้าสัปดาห์ก่อนคลอด และห้าสัปดาห์หลังการคลอดโดยมีการจ่ายค่าจ้าง ในกรณีที่มีความยุ่งยากที่ได้รับการพิสูจน์ทางการแพทย์โดยชัดแจ้ง การหยุดถูกขยายไปถึงเจ็ดสัปดาห์ก่อนและหลังการเกิดของบุตร

กำหนดเวลาให้ลูกจ้างลาคลอด ทำงานก่อนหลังการคลอดอาจมีความแตกต่างกัน และมีการห้ามลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงทำงานหรือห้ามจ้างหญิงทำงานในระยะเวลาหนึ่งก่อนหรือหลังการคลอด ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้กำลังจะเป็นหรือเป็นมารดา

๒. สวัสดิการ ลูกจ้างได้รับสวัสดิการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงานหมวด ๗ สวัสดิการ โดยประกาศกำหนดให้นายจ้างจัดให้น้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำและส้วม^๔ บริการเพื่อช่วยเหลือลูกจ้างเมื่อประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย เครื่องป้องกันอันตรายสำหรับงานอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายของลูกจ้าง จัด

^๑ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, p. 28.

^๒ Ibid., p. 29.

^๓ Kazimierz Grzybowski, "Soviet Union," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 275.

^๔ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๒๓.

^๕ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๒๔.

ให้แพทย์ตรวจร่างกายลูกจ้าง การระบายอากาศ ทางระบายน้ำและสิ่งโสโครก แสงสว่าง ทางออกฉุกเฉิน ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด^๒ สวัสดิการต่าง ๆ ที่กล่าวมามีลักษณะเป็น สวัสดิการส่วนตัวของลูกจ้าง คือ ไม่ขยายไปถึงบุคคลในครอบครัวของลูกจ้างเหมือนกับสวัสดิการ ของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ฯลฯ ตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการช่วยเหลือ บุตร พ.ศ.๒๕๖๑ พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.๒๕๖๑ พระราช กฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พ.ศ.๒๕๖๐ แต่หากมีการให้สวัสดิการลูกจ้าง ในลักษณะเดียวกันกับการให้สวัสดิการข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ฯลฯ ก็อาจนำวิธีการจำกัด จำนวนบุตรของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ฯลฯ ในการได้รับสวัสดิการมาใช้กับการให้สวัสดิการ ลูกจ้างได้

กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิสตรี

ปัจจุบันการให้สิทธิสตรีเพิ่มขึ้น เริ่มได้รับการยอมรับจากเดิมที่ไม่มีหรือมีสิทธิจำกัด เช่น ในด้านการเลือกคู่สมรส การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพย์สิน การศึกษา มีหน้าที่ ความรับผิดชอบแต่ในเรื่องการบ้านการเรือน การเลี้ยงดูบุตร หลักการที่ว่า บุคคลที่เกิดมา ควรจะมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยปราศจากความแตกต่างในเรื่องเพศ เป็นสิ่งที่ชอบด้วยเหตุผลและ สอดคล้องกับปฏิญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)^๓ ซึ่งประกาศโดยสมัชชาแห่งสหประชาชาติ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๔๘ ที่ว่า

^๑ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๒๕.

^๒ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ ๒๖.

^๓ United Nations Fund for Population Activities, comp.,

"Universal Declaration of Human Rights," in The United Nations and Population : Major Resolutions and Instruments, pp. 10 - 15.

มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์ และสิทธิ^๑ ทุกคนย่อมมีสิทธิ และอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญาโดยปราศจากความแตกต่างในตำแหน่งต่าง ๆ เช่น เพศ ฯลฯ^๒ ปฏิญญาว່ายการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีเพศ (Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women)^๓ โดยมติสมัชชา สหประชาชาติที่ ๒๒๖๓ วันที่ ๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๗ ก็กล่าวว่า การเลือกปฏิบัติต่อ สตรี การปฏิเสธหรือจำกัดที่กระทำต่อความเท่าเทียมของสิทธิของเขากับชายเป็นสิ่งไม่ ยุติธรรม และเป็นความผิดต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (ข้อ ๑) การให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียม กับชายในฐานะที่เป็นบุคคลทั้งในทางทฤษฎี การกำหนดไว้โดยกฎหมาย หรือในทางปฏิบัติ ย่อมมีส่วนให้สตรีเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในสังคม กิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น การมีบุตรมาก เกินไปอาจเป็นอุปสรรค หรือข้อจำกัดอย่างหนึ่งสำหรับสตรีในการปฏิบัติหน้าที่ มีส่วนร่วม บทบาทในสังคม ทำให้สตรีเกิดความจำเป็นที่จะวางแผนการ มีบุตรอันมีผลช่วยลดอัตราการ เพิ่มของประชากร การให้สิทธิสตรีเท่าเทียมกับชายย่อมมีส่วนช่วยแก้ปัญหาในด้านความ จำเป็นมีบุตรมากเพื่อ เลือกลูกที่มีเพศตามที่ต้องการด้วย

กฎหมายรัฐธรรมนูญ

๑. สิทธิของชายและหญิง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗^๔ บัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ ความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ (มาตรา ๒๘) รัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้าไม่มี

^๑ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑.
^๒ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒ (๑).
^๓United Nations Fund for Population Activities, comp.,

"Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women,"
The United Nations and Population : Major Resolutions and
 Instruments, pp. 46 - 48.

^๔"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๑
 ตอนที่ ๑๒๕ (๗ ตุลาคม ๒๕๑๗) : ๑๓.

บทบัญญัติที่ให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๓ ยังมีบทบัญญัติให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่ เพื่อให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันภายในสองปีนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๓๖) แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกโดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๙ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๒๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่มีบทบัญญัติดังกล่าว แต่ผลจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๓ ก็ทำให้มีการยกเลิกบทบัญญัติของกฎหมายที่จำกัดสิทธิสตรี ออกกฎหมายให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมชาย

๒. การให้พระราชธิดาสืบราชสันตติวงศ์ รัฐธรรมนูญไทยฉบับต่าง ๆ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๙ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๙๐ มาตรา ๑๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๒๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๙๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๕ มาตรา ๒๑ ต่างบัญญัติให้การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎหมายเทียบว่า ค่ายการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ ซึ่งตามกฎหมายเทียบว่า ค่ายการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ มาตรา ๑๓ บัญญัติว่า "ในกาลสมัยนี้ยังไม่ถึงเวลาอันควรที่ราชนารีจะได้เสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นสมเด็จพระแมอยู่หัวบรมราชินีนาถ ผู้ทรงสำเร็จราชการสิทธิราชการอย่างพระเจ้าแผ่นดินโดยลำพังแห่งกรุงสยาม ฉะนั้น ท่านห้ามมิให้จัดเอาราชนารีพระองค์ใด ๆ เข้าไว้ในลำดับสืบราชสันตติวงศ์เป็นอันขาด" จึงเป็นการห้ามพระราชธิดาพระบรมวงศานุวงศ์ที่เป็นราชนารีเป็นผู้สืบราชสันตติวงศ์หรือเป็นกษัตริย์ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๓ มาตรา ๒๕ บัญญัติว่า "การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่ง

๑ สวัสดิการข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ผู้รวบรวม, "กฎหมายเทียบว่า ค่ายการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๓," ใน กฎหมายไทย เล่ม ก - ข (กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์, ๒๕๑๖) หน้า ๕.

กฎหมายเทียบบาล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ และประกอบด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา หากไม่มีพระราชโอรส รัฐสภาอาจให้ความเห็นชอบในการให้พระราชธิดาสืบราชสันตติวงศ์ได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าวพระราชธิดาก็อาจเป็นผู้สืบราชสันตติวงศ์ได้ โดยอยู่ในเงื่อนไขเมื่อไม่มีพระราชโอรส และรัฐสภาให้ความยินยอม จึงเป็นการแก้ไขกฎหมายเทียบบาลให้ราษฎรมีสิทธิเพิ่มขึ้นในการสืบราชสมบัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๑ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับมาตรา ๒๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๑๓ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐ วรรคแรก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๑. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.๒๕๑๕^๖

ป.พ.พ.นี้มีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ เพื่อแก้ไขบทบัญญัติใน ป.พ.พ.ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๑๓ ที่บัญญัติว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน^๗ ป.พ.พ.ที่ได้ตรวจชำระใหม่แก้ไขบทบัญญัติ ป.พ.พ.เกี่ยวกับสิทธิของสตรีที่อาจมีผลกระทบต่อการเพิ่มของประชากร คือ

ก) หัวหน้าครอบครัว ผู้เลือกที่อยู่ ป.พ.พ.ที่ได้ตรวจชำระใหม่ มาตรา ๑๔๖๑

ตัดบทบัญญัติ ป.พ.พ.เดิมซึ่งใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๔ ที่บัญญัติว่า "สามีเป็นหัวหน้าในครอบครัวเป็นผู้เลือกที่อยู่ . . ." ^๘ ออก แต่ตามความเป็นจริง ความรู้สึกของบุคคล

"รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๑๔๖ (๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๘.

^๖ "ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัวยุคใหม่," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๓ ตอนที่ ๑๒๘ (๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๕) : ๑๐ - ๑๑.

^๗ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.๒๕๑๕ ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ.

^๘ ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๕๔.

ทั่วไปส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่า สามีเป็นหัวหน้าในครอบครัว ส่วนการเลือกที่อยู่ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เนื่องจากฝ่ายชายเป็นผู้ทำงานเลี้ยงครอบครัวเป็นส่วนมาก แต่การคัดบทบัญญัติดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่ต่อสตรี และเป็นการยอมรับความสามารถของสตรี ทั้งในัจจุบันกรียาก็มีแนวโน้มที่จะรวมหรือช่วยสามีทำงานเลี้ยงครอบครัวเพิ่มขึ้น

ข) การจัดการสินสมรส ป.พ.พ.ที่ได้ตรวจชำระใหม่ บัญญัติให้สามีและภริยาเป็นผู้จัดการสินสมรสรวมกัน นอกจากสัญญาก่อนสมรสจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๕๗๖) ซึ่ง ป.พ.พ.เดิมบัญญัติให้สามีเป็นผู้จัดการสินสมรส (คือสินเดิมและสินสมรส) เว้นแต่มีสัญญาก่อนสมรสกำหนดให้ภริยาเป็นผู้จัดการหรือจัดการร่วมกัน การให้ภริยามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพย์สินสมรสมีผลที่ทำให้ภริยาได้ป้องกันผลประโยชน์ส่วนตัวเสียของตน แทนที่จะให้สามีเป็นผู้จัดการ จำหน่าย จำนำ จำนองทรัพย์สินสมรสโดยลำพัง และเป็นการให้ภริยามีส่วนรู้เห็นด้วย

ก) อำนาจปกครองบุตร ป.พ.พ.ที่ได้ตรวจชำระใหม่ มาตรา ๑๕๖๖ วรรคแรก บัญญัติว่า "บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดา มารดา" ซึ่ง ป.พ.พ.เดิมบัญญัติว่า "บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา อำนาจปกครองนั้นอยู่แก่บิดา" การคัดบทบัญญัติที่ให้อำนาจปกครองบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะตกอยู่แก่บิดาแต่เพียงผู้เดียวเป็นการยอมรับความเป็นจริงที่ว่า มารดาก็มีส่วนร่วมในการปกครองบุตร อุปการะเลี้ยงดู ว่ากล่าวสั่งสอนเช่นกัน

๒. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๔)

พ.ศ. ๒๕๑๕ พ.ร.บ.ฉบับนี้แก้ไขบทบัญญัติ ป.พ.พ. ยกเลิกบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิสตรีเพื่อให้

^๑ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๖๘ และ ๑๕๖๖ วรรค ๒.

^๒ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๓๗.

^๓ "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๑๕," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๓ ตอนที่ ๑๒๘ (๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๕) : ๑ - ๓.

สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๑๓ มาตรา ๒๔ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิสตรีซึ่งถูกยกเลิกที่อาจมีผลกระทบต่อการเพิ่มของประชากร ได้แก่

ก) ความตกลงการอนุญาตจากสามีในการทำการผูกพันสินบริคนท์ พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.พ.พ. (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๑๕ ยกเลิกมาตรา ๓๔ แห่ง ป.พ.พ. ที่บัญญัติว่า ". . . หญิงมีสามี ถ้ามิได้รับอนุญาตของสามี หากอาจทำการอันหนึ่งอันใดที่จะผูกพันสินบริคนท์ได้ไม่ . . ." การยกเลิกบทบัญญัตินี้ดังกล่าวทำให้ภริยาพ้นจากการถูกจำกัดสิทธิในการจัดการทรัพย์สิน

ข) อำนาจของสามีในการถอนคืน หรือจำกัดข้ออนุญาต พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.พ.พ. (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๑๕ ยกเลิกมาตรา ๔๑ และ ๔๒ แห่ง ป.พ.พ. ที่บัญญัติว่า "สามีจะถอนคืนหรือจำกัดข้ออนุญาตอันตนได้ให้ไว้แก่นักได้ . . ." (มาตรา ๔๑) ซึ่งเป็นกรณีที่มีข้อความเชื่อมโยงกับกรณีหญิงมีสามี ได้รับอนุญาตของสามีให้ทำกิจการค้าขายอันใดอันหนึ่งแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากตามความใน ป.พ.พ. มาตรา ๔๑ บทบัญญัติที่กล่าวมาจำกัดสิทธิในการดำเนินกิจการค้าขาย จัดการทรัพย์สิน ให้อำนาจทำกิจการตกอยู่แก่สามีแต่เพียงผู้เดียวมากเกินไป

การยกเลิกบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ให้สามีเป็นหัวหน้าในครอบครัว เป็นผู้เลือกที่อยู่ หญิงมีสามีต้องได้รับอนุญาตของสามีในการทำการผูกพันสินสมรส อำนาจของสามีที่จะถอนคืนหรือจำกัดข้ออนุญาตที่ได้ให้แก่ภริยาในการทำกิจการค้าขาย และการกำหนดหลักการในกฎหมายให้สามีและภริยาเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกัน เหล่านี้เป็นทำให้สิทธิสตรีเพิ่มขึ้นเท่าเทียมกับชาย มีผลให้สตรีมีส่วนร่วมบทบาทในครอบครัว สังคม เพิ่มขึ้น

กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน การทำงาน กฎหมาย ประกาศ ข้อบังคับ เกี่ยวกับแรงงาน การทำงานมีข้อความ เนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิทธิของสตรี หญิงผู้ใ้แรงงานซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการเพิ่มของประชากร

๑. การให้ค่าจ้างลูกจ้างชายหญิงเท่ากัน ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงาน ลงวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๕ ข้อ ๒๖ ว่า "งานอันมีลักษณะ คุณภาพ และ ปริมาณอย่างเดียวกันให้นายจ้างกำหนดค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา และค่าทำงานในวันหยุดเท่ากัน ไม่ว่าลูกจ้างจะเป็นชายหรือหญิง" ข้อกำหนดนี้ให้ความคุ้มครอง ให้สิทธิหญิงที่จะได้รับค่าจ้าง เท่ากับชาย สำหรับงานที่มีลักษณะคุณภาพ ปริมาณอย่างเดียวกัน เป็นการยอมรับความสามารถ ของหญิง โดยที่ในปัจจุบันหญิงได้ทำงานเข้าสู่ตลาดแรงงานมาก หญิงยอมไม่ประสงค์ที่จะมีบุตร มากเกินไป เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ปฏิบัติหน้าที่ ภาระในการเลี้ยงดู การให้ ค่าจ้างเท่าเทียมกันสอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าควยสิทธิมนุษยชน ที่ว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับ เงินค่าจ้างเท่าเทียมกัน สำหรับงานเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ (ข้อ ๒๓ (๒)) ^๒ และปรัชญาว่าควยการขจัดการเลือกปฏิบัติคือสตรีเพศ ที่จะประกันสตรีใน สิทธิต่อการจ่ายค่าจ้างสำหรับการทำงาน บริการที่เท่าเทียมกับชาย (ข้อ ๑๐) ^๓

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๔) ^๔ ประกาศ กระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๔) ลงวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑ อาศัย อำนาจตามความในข้อ ๒ (๔) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม

^๑ "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๘ ตอนที่ ๒๑ (๑๖ เมษายน ๒๕๑๕) : ๑๕.

^๒ United Nations Fund for Population Activities, comp., "Universal Declaration of Human Rights," in The United Nations and Population : Major Resolutions and Instruments, p. 13.

^๓ United Nations Fund for Population Activities, comp., "Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women," in The United Nations and Population : Major Resolutions and Instruments, p. 48.

^๔ "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๔)," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๘๖ (๕ กันยายน ๒๕๒๑) : ๕๐๔ - ๕๐๖.

๒๕๑๕ ซึ่งให้อำนาจกระทรวงมหาดไทยกำหนดการคุ้มครองแรงงานในร้านค้าต่าง ๆ ซึ่งรวมถึง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับลูกจ้างค้าย ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๘) กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็นเงินซึ่งเป็นจำนวนแตกต่างกันไปตามท้องที่ (จังหวัด) คือ บางท้องที่ได้วันละสามลิบห้าบาท บางท้องที่ได้ยี่ลิบแปดบาท บางท้องที่ได้ยี่ลิบห้าบาท ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๘) ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๒๖ ซึ่งยกเลิกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๘) ได้กำหนด อัตราค่าจ้างขั้นต่ำสูงขึ้นเป็นวันละสี่ลิบห้าบาท สามลิบแปดบาท และสามลิบห้าบาท ในท้องที่ หรือจังหวัดที่กำหนด^๓ ดังนั้น ลูกจ้างไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงย่อมมีสิทธิจะได้รับค่าจ้างเท่ากัน สำหรับการทํางานในแต่ละท้องที่ที่กำหนด

๒. การจำกัดหรือกำหนดเพศบุคคลที่จะเข้าทำงานหรือรับราชการ กฎหมายบางฉบับจำกัดให้อำนาจในการจำกัดเพศ หรือกำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับเพศสำหรับการทํางานในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง

ก) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน

๑) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๔๘๕

พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๘๕ มาตรา ๓๔ บัญญัติว่า "ตำแหน่งราชการใดที่โดยลักษณะปริมาณหรือคุณภาพของงานไม่เหมาะสมแก่การแต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการ ให้

^๑ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๘) ข้อ ๓, ๔ และ ๕.

^๒ "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๘) ," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๖ ตอนที่ ๑๕๖ (๑๓ กันยายน ๒๕๒๖) : ๑๓ - ๑๕.

^๓ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ ๘) ข้อ ๓, ๔ และ ๕.

เจ้ากระทรวงทำความตกลงกับ ก.พ. วางข้อบังคับไว้มิให้แต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งนั้น" ๑ กฎหมายนี้จำกัดสิทธิสตรีแต่ฝ่ายเดียวในการเข้ารับราชการบางตำแหน่ง หากสภาพของงานมีลักษณะ ปริมาณ หรือคุณภาพไม่เหมาะสมแก่สตรี กระทรวงหรือหน่วยราชการต่าง ๆ เคยออกข้อบังคับโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๔ แห่ง พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๘๕

(ก) ข้อบังคับมิให้แต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการบางตำแหน่งในกระทรวงเกษตรธิการ ^๒ ข้อบังคับนี้ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๔๘๕ มีความห้ามแต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งต้องออกไปปฏิบัติราชการนอกสถานที่ราชการ ต้องปฏิบัติราชการในเวลาค่าคืนคึกคัก ต้องปฏิบัติราชการอันมีลักษณะตรากตรำหรือฝ้ออันตราย ต้องปฏิบัติราชการในต่างประเทศ แต่ก็มีข้อยกเว้นนอกจากงานในหน้าที่ที่พึงใช้สตรี ข้อบังคับ ๗ ไม่ใ้กล่าวถึงว่า งานในหน้าที่ที่พึงใช้สตรีมีอะไรบ้าง

(ข) ข้อบังคับมิให้แต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการบางตำแหน่งในคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ^๓ ข้อบังคับนี้ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๔๘๐ ห้าม

^๑ เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๔๘๕," ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕๕ ภาค ๑ (กรุงเทพฯ ๖ : โรงพิมพ์นิติเวสต์, [ม.ป.ป.]) , หน้า ๗๓, ๗๔.

^๒ เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, "ข้อบังคับมิให้แต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการบางตำแหน่งในกระทรวงเกษตรธิการ," ใน ประชุมกฎหมายประจำศก (กรุงเทพฯ ๖ : โรงพิมพ์นิติเวสต์, [ม.ป.ป.]) , ๕๕ : ๕๗๖.

^๓ เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, "ข้อบังคับมิให้แต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการบางตำแหน่งในคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน," ใน ประชุมกฎหมายประจำศก (กรุงเทพฯ ๖ : โรงพิมพ์นิติเวสต์, ๒๔๘๑) , ๖๐ : ๗๖๔.

แต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งประจำแผนกขึ้นไป ซึ่งโดยปกติมีหน้าที่ต้องออกไปปฏิบัติราชการ ณ ต่างจังหวัด ต้องออกไปปฏิบัติราชการชั้นมีลักษณะตราครุฑหรือ ฝ่อนทราย

(ค) ข้อบังคับไม่ให้แต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการบางตำแหน่งในกระทรวงพาณิชย์^๑ ข้อบังคับลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๙๓ ห้ามแต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับข้อ (ก)

๒) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๙๕ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๙๕ มีบทบัญญัติที่มีข้อความเกี่ยวข้องกับมาตรา ๓๔ แห่ง พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๕๕ แต่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒^๒

๓) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๙๗ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๙๗ มาตรา ๔๖ บัญญัติว่า "ตำแหน่งข้าราชการพลเรือนใดที่โดยลักษณะ หรือคุณภาพของงานไม่เหมาะสมแก่การแต่งตั้งบุรุษหรือสตรีเข้ารับราชการ ให้กระทรวงเจ้าสังกัดทำความตกลงกับ ก.พ. วางข้อบังคับไว้มิให้แต่งตั้งบุรุษหรือสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งนั้น"^๓ บทบัญญัตินี้มีข้อความที่อ้างจำกัดบุรุษหรือสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งงานใด ตำแหน่งงานหนึ่ง ไม่จำกัดเฉพาะสตรีอย่างเดียวนออย่าง พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๕๕ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๕๕ และมีข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยความใน พ.ร.บ.ดังกล่าว

^๑ "ข้อบังคับไม่ให้แต่งตั้งข้าราชการสตรีเข้ารับราชการบางตำแหน่งในกระทรวงพาณิชย์," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๔ ตอนที่ ๔ (๙ มกราคม ๒๔๙๔) : ๑๕.

^๒ เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๕๕," ใน ประมุขกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๕ ภาค ๑ (กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์นิติเวอร์ซ, ๒๔๙๖) , หน้า ๓๔.

^๓ "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๙๗," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๑ ตอนที่ ๑๗ (๑๕ มีนาคม ๒๔๙๗) : ๓๔.

บัญญัติอย่าง พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๘๕ มาตรา ๓๔ พ.ร.บ.ระเบียบ
 ข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๔๘๕ มาตรา ๒๕ และ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน
 พ.ศ.๒๔๘๗ มาตรา ๔๖ ที่ให้อำนาจในการวางข้อบังคับมีให้แต่งตั้งสตรีหรือบุรุษเข้ารับราชการ
 ในตำแหน่งของงานซึ่งมีลักษณะ ปริมาณ หรือคุณภาพที่ไม่เหมาะแก่การแต่งตั้งตามที่กล่าวมา
 อาจเกิดจากเหตุผลที่ว่า พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘ มีขึ้นหลังรัฐธรรมนูญ
 แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๑๓ ที่มีบทบัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจำกัด
 สิทธิเพศใดเพศหนึ่งในการเข้ารับราชการอาจก่อให้เกิดปัญหาขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อพิจารณา
 บทบัญญัติของ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘ มาตรา ๓๕ และ ๔๔ คือ

มาตรา ๓๕ ผู้สมัครสอบแข่งขันในตำแหน่งใด . . . ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง
 นั้นตามที่ ก.ฐ. กำหนดไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง หรือได้รับอนุมัติจาก ก.พ. ตาม
 มาตรา ๔๔ ด้วย

มาตรา ๔๔ ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญตำแหน่งใด ต้องมี
 คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนั้นตามที่ ก.พ. กำหนดไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง
 ในกรณีที่ไม่มีเหตุผลและความจำเป็น ก.พ. อาจอนุมัติให้แต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญ
 ที่มีคุณสมบัติเฉพาะต่างไปจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่งก็ได้

ย่อมเห็นได้ว่า บทบัญญัติของมาตราที่กล่าวได้เปิดช่องให้มีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับ
 ตำแหน่งของผู้มีสิทธิสมัครสอบเข้ารับราชการหรือได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการว่า
 จะต้องเป็นชายหรือหญิงได้ โดย ก.พ. เป็นผู้กำหนดไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง หรือได้รับ
 อนุมัติจาก ก.พ. เช่น

มีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่งเกี่ยวกับ
 คุณสมบัติพิเศษ ความเหมาะสมทางกายภาพในสายงานตรวจการสรรพสามิต เฉพาะตำแหน่ง

"พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘," ราชกิจจานุเบกษา
 เล่ม ๙๒ ตอนที่ ๒๖ (๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘) : ๒๘, ๓๔, ๓๕.

นายตรวจสรรพสามิต ๑ นายตรวจสรรพสามิต ๒ และนายตรวจสรรพสามิต ๓ ในส่วนภูมิภาค ว่าต้องเป็น "เพศชาย" ค้วย

ประกาศ อ.ก.พ. กรมการปกครอง เรื่องรับสมัครสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้ง บุคคลเข้ารับราชการในส่วนภูมิภาค กรมการปกครอง ตำแหน่งปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงาน ปกครอง ๓) ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ซึ่งกำหนดคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะของผู้ มีสิทธิสมัครสอบข้อหนึ่งว่า "เป็นชาย"

กฎหมายที่ให้อำนาจในการกำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับเพศที่จะทำงานหรือรับราชการ ให้ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง เกิดจากการพิจารณาเห็นว่า งานบางอย่างบางตำแหน่งเหมาะ สำหรับบุคคลเพศใดเพศหนึ่งที่จะปฏิบัติ แต่ก็อาจมองในแง่หนึ่งหรืออีกทัศนะหนึ่งได้ว่า มีลักษณะ เป็นการจำกัดสิทธิในเรื่องเพศ เพราะไม่คำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ความเหมาะสมของ บุคคลซึ่งมีเพศที่ถูกต้องห้ามค้วย โดยข้อเท็จจริงและเหตุผลที่ว่า เขาอาจมีความสามารถในการ ปฏิบัติงานในตำแหน่งดังกล่าวได้ และมีคุณภาพเท่าเทียมกัน จึงควรพยายามหลีกเลี่ยงการมี หรือการใช้บัญญัติที่ให้อำนาจในการห้าม จำกัดเพศของบุคคลในการเข้าทำงาน รับราชการ ในตำแหน่งใด แต่ควรใช้วิธีการทดสอบความรู้ ความสามารถ ความเหมาะสมตั้งแต่ก่อนที่จะ ใ้รับบรรจุเข้ารับราชการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง เพิ่มไปจากการทดลองปฏิบัติราชการ เมื่อบุคคลใ้รับบรรจุเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตาม พ.ร.บ.ระเบียบ ข้าราชการพลเรือน มาตรา ๔๑ เนื่องจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจสั่งบรรจุอาจไม่ใช้วิธี การทดลองปฏิบัติราชการเป็นเครื่องมือในการเลือกคนอย่างจริงจัง เช่น ทำการรับรองพอ เป็นพิธีว่า ผลการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการปรากฏว่า เป็นผู้ที่มีความประพฤติ ความรู้ ความ สามารถเหมาะสม ควรใ้รับราชการต่อไปได้ ทั้ง ๆ ที่เห็นว่า ควรใ้ผู้ทดลองปฏิบัติหน้าที่ ราชการออกจากราชการเพราะมีความประพฤติไม่ดี หรือไม่มีความรู้ หรือไม่มีความสามารถ

สำนักงาน ก.พ., สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., คู่มือปฏิบัติงานบุคคล ตามพระราช บัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘, ภาค ๑ (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการ ก.พ. สำนักงาน ก.พ., ๒๕๖๑) , หน้า ๑๖.

เหมาะสม ไม่ควรให้รับราชการต่อไป ควรสั่งให้ออกจากราชการ โดยเหตุผลต่าง ๆ เช่น ความสงสาร เห็นใจ หรือโดยเหตุผลอย่างอื่น และหากพิจารณาข้อมูล สถิติเกี่ยวกับจำนวน ผู้ได้รับบรรจุเข้ารับราชการ เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญที่ได้ทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ และผู้มีอำนาจสั่งบรรจุเห็นควรให้รับราชการและไม่ให้รับราชการ ของกองตรวจสอบและ ทะเบียนประวัติ สำนักงาน ก.พ. ปรากฏว่า ระหว่าง ๑ ตุลาคม ๒๕๓๐ - ๓๐ กันยายน ๒๕๓๑ บรรจุจำนวน ๒๐,๖๕๐ ราย ให้ออกจากราชการจำนวน ๑๖ ราย และระหว่าง ๑ ตุลาคม ๒๕๓๑ - ๓๐ กันยายน ๒๕๓๒ บรรจุจำนวน ๑๖,๓๓๘ ราย ให้ออกจากราชการ จำนวน ๘ ราย ก็จะได้เห็นว่า จำนวนที่ให้ออกจากราชการ เพราะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุเห็น ควรไม่ให้รับราชการมีจำนวนน้อยมาก

นอกจากการใช้วิธีการทดสอบความรู้ ความสามารถและความเหมาะสมแล้ว การใช้วิธีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง เจื่อนไขอื่น ๆ เพิ่มเติม ที่ไม่มีลักษณะเป็น การจำกัดสิทธิเพศใดเพศหนึ่งโดยตรง เช่น สภาพ สมรรถภาพทางร่างกาย ความแข็งแรง ความสามารถ ขนาดของร่างกาย ความสูง ฯลฯ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๔๑ (๑๕) กำหนดคุณสมบัติผู้ที่ จะได้รับการคัดเลือกหรือผู้ที่ จะสอบแข่งขัน เป็นข้าราชการตำรวจ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปข้อหนึ่งว่า ในกรณีที่เป็นชาย ร่างกายต้องสูงไม่ น้อยกว่า ๑๕๘ เซนติเมตร และรอบอกต้องไม่น้อยกว่า ๗๗ เซนติเมตร ในกรณีที่เป็นหญิง ร่างกายต้องสูงไม่น้อยกว่า ๑๕๐ เซนติเมตร หรือคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งในสายงาน ราชทัณฑ์ เฉพาะตำแหน่งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ๑ งานควบคุมผู้ต้องขังชายและอื่น ๆ ว่า "เป็น ชายที่มีร่างกายแข็งแรง สูงไม่น้อยกว่า ๑๕๘ เซนติเมตร และรอบอกไม่น้อยกว่า ๗๗ เซนติเมตร

หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ สร ๐๓๑๑/๑/๒๑๓๐๖๔ ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๒ เรื่องขอขอมล.

"พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ.๒๕๒๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๒๕ (๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๑) : ๒๖.

แต่ขนาดของส่วนใดส่วนหนึ่งน้อยกว่าที่กำหนดไว้ไม่เกิน ๒ เซนติเมตร ก็ให้ใช้ได้โดยอนุโลม
ในเมื่อจำนวนรวมไม่น้อยกว่า ๒๓๕ เซนติเมตร . . ." และสำหรับงานควบคุมผู้ต้องขังหญิง
และอื่น ๆ ว่า " เป็นหญิงมีร่างกายแข็งแรงเหมาะสมแก่หน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง . . ."

แทนการกำหนดกว้างานใจเหมาะสมกับเพศนั้นหรือไม่เหมาะสมกับเพศนั้น แม้วางงานนั้นจะมีลักษณะ
ครากคร่าหรือเสี่ยงอันตราย หรือต้องไปปฏิบัติงานนอกห้องที่ ฯลฯ หากผู้ประสงค์จะทำงานนั้น
ได้ผ่านการทดสอบก็ควรยอมรับ เป็นการป้องกัน แก้ไขปัญหาจำกัดสิทธิในการทำงานหรือรับ
ราชการ

ข) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ร.บ.ระเบียบ
ข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๔๘๗^๒ มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจในการออกกฎกระทรวงกำหนด
มิให้บุรุษหรือสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการตุลาการที่โดยลักษณะปริมาณ หรือ
คุณภาพของงานไม่เหมาะสมแก่การแต่งตั้งบุรุษหรือสตรีเข้ารับราชการ (มาตรา ๒๖) กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๐๖)^๓ กำหนดตำแหน่งข้าราชการตุลาการ นอกจากข้าราชการตุลาการ
ในศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นตำแหน่งที่โดยลักษณะปริมาณและคุณภาพไม่เหมาะสมแก่การ
แต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการ (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ ข้อ ๑, ๒) เหตุผลในการประกาศใช้
กฎกระทรวงที่ระบุไว้สรุปได้ว่า ตามขนบธรรมเนียมและบทกฎหมายแต่เดิมมาไม่เคยแต่งตั้ง
สตรีเป็นผู้พิพากษา โดยความสัมพันธ์ทางครอบครัว ลักษณะ ปริมาณและคุณภาพของงานใน
ตำแหน่งผู้พิพากษายังไม่เป็นการเหมาะสมที่จะแต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษา

^๑ สำนักงาน ก.พ., สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., คู่มือปฏิบัติงานบุคคล ตามพระราช
บัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๔, ภาค ๑, หน้า ๑๑.

^๒ "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๔๘๗," ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม ๓๑ ตอนที่ ๒๔ (๒๖ ตุลาคม ๒๔๘๗) : ๑๕๕๖.

^๓ "กฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๐๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบ
ข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๔๘๗," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๖ ตอนที่ ๒๖ (๑๖ มิถุนายน
๒๕๐๖) : ๑๕ - ๑๗.

ศาลทั้งหลาย เว้นแต่ในศาลคดีเด็กและเยาวชน กฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ จำกัดสิทธิสตรีที่จะเป็นผู้พิพากษาในศาลต่าง ๆ เป็นได้เฉพาะในศาลคดีเด็กและเยาวชนเท่านั้น ต่อมาได้มีกฎกระทรวง ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๑๘) ให้อยกเลิกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ โดยมีเหตุผลในการยกเลิก คือ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ ที่ห้ามมิให้สตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการตุลาการ เว้นแต่ตำแหน่งข้าราชการตุลาการในศาลคดีเด็กและเยาวชน มีลักษณะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.๒๕๑๓) ซึ่งกำหนดให้ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน สมควรยกเลิกเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ จึงไม่มีการจำกัดสิทธิของสตรีที่จะเข้ารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลทั้งหลายต่อไป พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๕๒๑^๒ ซึ่งยกเลิก พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๔๘๗ และได้ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจในการจำกัดบุรุษหรือสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งตุลาการเหมือนอย่างมาตรา ๒๒ ของ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๔๘๗ ที่ได้กล่าวมา

ก) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๐๓^๓ มีบทบัญญัติให้อำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดมิให้สตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการอัยการที่โดยลักษณะ ปริมาณ และคุณภาพของงานไม่เหมาะสม

^๑ "กฎกระทรวง ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๑๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๔๘๗," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๒ ตอนที่ ๑๓๗ (๒๒ กรกฎาคม ๒๕๑๘) : ๒๓๓ - ๒๓๔.

^๒ "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ.๒๕๒๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๕๘ (๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๑) : ๑ - ๔๑.

^๓ "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๐๓," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๗ ตอนที่ ๑๐๖ (๒๓ ธันวาคม ๒๕๐๓) : ๑๓.

แก่การแต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการ (มาตรา ๒๕) กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๐๔)^๑ กำหนดให้ตำแหน่งข้าราชการอัยการ เป็นตำแหน่งที่โดยลักษณะปริมาณ และคุณภาพของงาน ไม่เหมาะสมแก่การแต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ นี้ ห้ามสตรีเข้ารับราชการเป็นข้าราชการอัยการ ต่อมาได้มีกฎกระทรวง ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๑๔)^๒ ยกเลิกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ โดยมีเหตุผลในการยกเลิก คือ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ ที่ห้ามสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการอัยการ มีลักษณะเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.๒๕๑๓) ซึ่งกำหนดให้ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๑๑^๓ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจในการห้ามสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการอัยการแต่อย่างใด

ง) ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทหารหญิง พ.ศ.๒๕๐๔ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทหารหญิง พ.ศ.๒๕๐๔ ลงวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๐๔ ข้อ ๔ บัญญัติว่า "ทหารหญิง . . . แต่งตั้งยศอย่างสูงได้ไม่เกินพันโทหญิง นาวาโทหญิง หรือนาวาอากาศโทหญิง"^๔ ข้อบังคับนี้จำกัดสิทธิสตรีที่เป็นทหารหญิงในการเลื่อนตำแหน่งโดยให้แต่งตั้งหรือมียศได้เพียงพันโทหญิง นาวาโทหญิง หรือนาวาอากาศโทหญิง ต่อมามีการปรับปรุงข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทหารหญิง ยกเลิกข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทหารหญิง พ.ศ.

^๑ "กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๐๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๐๓ ว่าด้วยการแต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งอัยการ," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๘ ตอนที่ ๔๔ (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๔) : ๕๖๓ - ๕๖๔.

^๒ "กฎกระทรวง ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๑๔) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๐๓ ว่าด้วยการแต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการฝ่ายอัยการ," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๖ ตอนที่ ๒๒๔ (๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๔) : ๑ - ๒.

^๓ "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๑๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๕๕ (๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๑) : ๘๖ - ๘๗.

^๔ "ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทหารหญิง พ.ศ.๒๕๐๔," เอกสารทางราชการ กองระเบียบการ กรมเสมีนตรา กระทรวงกลาโหม, หน้า ๓.

๒๕๐๔ ที่กล่าวมา และออกข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทหารหญิง พ.ศ.๒๕๑๗ ลงวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๗ ข้อบังคับ ฯ พ.ศ.๒๕๑๗ ไม่มีความเหมือนอย่างข้อบังคับ ฯ พ.ศ.๒๕๐๔ ข้อ ๘ ที่มีการจำกัดยศอย่างสูงของทหารหญิงไว้ โดยข้อบังคับ ฯ พ.ศ.๒๕๑๗ บัญญัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งยศของทหารหญิงไว้ในข้อ ๗ ว่า "ทหารหญิง . . . แต่งตั้งยศทหารได้ตามชั้นเงินเดือนที่ได้รับ และตามอัตราตำแหน่งที่บรรจุ" การแต่งตั้งยศของทหารหญิงจึงอาจแต่งตั้งยศ หรือเลื่อนตำแหน่งได้เกินกว่า พันโท นาวาโท นาวาอากาศโทหญิง แต่ทั้งนี้ยอมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของชั้นเงินเดือนและอัตราตำแหน่ง

จ) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓^๒ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดให้มีการเลือกกำนันโดยรับสมัครจากผู้ใหญ่บ้าน (มาตรา ๓๐) ผู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามอย่างหนึ่งคือ เป็นชาย (มาตรา ๑๖ (๑)) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติเป็นชาย (มาตรา ๑๖) ดังนั้นผู้ที่จะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้จะต้องเป็นชายเท่านั้น สำหรับแพทย์ประจำตำบล จะต้องออกจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติอย่างหนึ่งคือ เป็นชาย (มาตรา ๑๖ (๑), ๑๘ (๑), ๓๑ (๑) และ ๔๑) แพทย์ประจำตำบลจึงต้องเป็นชาย ส่วนสารวัตรกำนัน พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเพศใด (มาตรา ๔๔) แต่โดยทั่วไปและส่วนใหญ่ จะมีแต่ชายเป็นสารวัตรกำนัน การเปลี่ยนแปลงหลักการจากเดิมที่มีการจำกัดเพศในการดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ที่ว่าจะต้องเป็นชาย เป็นไม่จำกัดเพศเกือบจะเป็นผลสำเร็จในระหว่างปลายปี พ.ศ.๒๕๑๔ ถึงต้นปี ๒๕๑๕ โดยสภาผู้แทนราษฎร เสนอ "ร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...." ต่อ

"ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทหารหญิง พ.ศ.๒๕๑๗," เอกสารทางราชการของกองระเบียบการ กรมเสมียนตรา กระทรวงกลาโหม, หน้า ๓.

^๒ สตีลเลอร์ วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม, พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิติเวสต์, ๒๕๑๔) , หน้า ๖ - ๘, ๑๔ - ๒๑.

วุฒิสภา และในการประชุมวุฒิสภา เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๔ ลงมติไม่เห็นชอบด้วยเป็นการ
 ยับยั้ง สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติยืนยันร่างเดิม แต่เนื่องจากได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศ
 ยุบสภาเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ก่อนที่จะได้มีการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว
 จึงมีผลทำให้ร่างพระราชบัญญัติตกไป ตามร่าง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่^๒ ยกเลิกความ
 ในมาตรา ๑๒ (๑) "เป็นชายเจ้าบ้าน มีสัญชาติไทย" แห่ง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่
 ออก และให้ใช้ความ "มีสัญชาติไทย" แทน (ร่าง พ.ร.บ. มาตรา ๕) กำหนดต้องใช้คุณสมบัติ
 ของผู้ใหญ่บ้าน คือ มีสัญชาติไทยด้วย (ร่าง พ.ร.บ. มาตรา ๑๐) แพทย์ประจำตำบลต้อง
 ออกจากตำแหน่งหากขาดคุณสมบัติมีสัญชาติไทยเหมือนกำหนด (ร่าง พ.ร.บ. มาตรา ๑๓)
 ส่วนตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเคยใช้คุณสมบัติเป็นชายเจ้าบ้าน มีสัญชาติไทย ตาม พ.ร.บ.
 ลักษณะปกครองท้องที่ นั้น ก็ต้องเปลี่ยนเป็นมีคุณสมบัติเพียงมีสัญชาติไทยเท่านั้น เช่นกัน จึงมี
 ผลว่า ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ไม่แต่เพียงชายเท่านั้น
 ที่จะมีสิทธิหรือสามารถที่จะเป็นได้ หญิงก็เป็นได้ หากมีการนำร่าง พ.ร.บ. หรือหลักการ
 ของร่าง พ.ร.บ. มาใช้ในอนาคตแล้ว ก็คงจะมีสตรีเข้ามาดำรงตำแหน่งดังกล่าว ซึ่งมี
 ลักษณะเป็นผู้นำในตำบล หมู่บ้าน และเป็นการเปิดโอกาสให้หญิงมีส่วนร่วม บทบาท ในสังคม
 และพัฒนาหมู่บ้าน หรือเป็นผู้ปกครอง หัวหน้าราษฎร ฯลฯ ได้เช่นเดียวกับชาย

๓. การกำหนดคุณสมบัติในการมีหรือเคยมีบุตร พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและ
 เยาวชน พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ กำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบแห่งศาลคดีเด็กและ

^๑ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วิสามัญ สมัยที่
สอง พ.ศ. ๒๕๑๔ (กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๑๔) , หน้า ๓, ๑๑๑.

^๒ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ผู้รวบรวม, "ร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง
ท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....," ใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วิสามัญ สมัย
ที่สอง พ.ศ. ๒๕๑๔, หน้า ๕๐, ๕๓ - ๕๕.

เขาวชนขอหนึ่งว่า ". . . (๒) มีหรือเคยมีบุตรมาแล้ว . . ." คุณสมบัติข้อนี้อาจจะเป็น การคัดเลือกผู้เป็นโสด หรือผู้สมรสแล้วแต่ไม่สามารถมีบุตรได้เพราะเหตุต่าง ๆ ที่เผชิญไม่มี คุณสมบัติว่า "เคยทำงานเกี่ยวเนื่องกับการสงเคราะห์หรืออบรมเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี" ซึ่งชี้ให้เห็นคุณสมบัติที่ไม่มีหรือไม่เคยมีบุตรได้ ทั้ง ๆ ที่ เขาอาจปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ ได้ดี มีคุณภาพเช่นเดียวกับผู้ที่มีหรือเคยมีบุตร มีลักษณะส่งเสริม สนับสนุนผู้มีบุตร ซึ่งไม่เอื้อ อำนวยต่อการแก้ปัญหาประชากร

๔. การเลิกจ้างเพราะการหมั้น การตั้งครรภ์ การสมรส พระราชกฤษฎีกากำหนดค อัตราเงินเดือน กำหนดคุณสมบัติ พื้นความรู้ วิธีคัดเลือก วิธีสอบคัดเลือก การบรรจุ การเลื่อน เงินเดือน การแต่งตั้ง และการออกจากราชการของข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๐๐^๓ แก้ไข เพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา ฯ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๐๔^๔ กำหนดคุณสมบัติผู้ที่ได้รับการ คัดเลือกหรือสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตำรวจที่มียศที่เป็นหญิง จะต้องมีความรู้ข้อหนึ่ง คือ "ไม่มีสามี" (มาตรา ๒๓ (๑๓)) และข้าราชการตำรวจที่มียศที่เป็นหญิงผู้ใดขาดคุณสมบัติตาม มาตรา ๒๓ (๑๓) เพราะเหตุมีสามี ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งให้ออกจากราชการ (มาตรา ๓๖ ทวิ)

^๑ "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเขาวชน พ.ศ. ๒๔๕๔," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๔ ตอนที่ ๔๓ (๓ กรกฎาคม ๒๔๕๔) : ๕๐๖.

^๒ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเขาวชน พ.ศ. ๒๔๕๔ มาตรา ๒๐ (๒).

^๓ "พระราชกฤษฎีกากำหนดอัตราเงินเดือน กำหนดคุณสมบัติ พื้นความรู้ วิธีคัดเลือก วิธีสอบคัดเลือก การบรรจุ การเลื่อนเงินเดือน การแต่งตั้ง และการออกจากราชการของ ข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๐๐," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ ตอนที่ ๑๐๖ (๑๒ ธันวาคม ๒๕๐๐) : ๔๕, ๔๖, ๕๖.

^๔ "พระราชกฤษฎีกากำหนดอัตราเงินเดือน กำหนดคุณสมบัติ พื้นความรู้ วิธีคัดเลือก วิธีสอบคัดเลือก การบรรจุ การเลื่อนเงินเดือน การแต่งตั้ง และการออกจากราชการของ ข้าราชการตำรวจ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๐๔," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ ตอนที่ ๕๔ (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๔) : ๒ - ๔.

การประกาศใช้พระราชกฤษฎีกา ฯ ฉบับที่ ๔ เนื่องจากทางราชการมีนโยบายที่จะจัดตั้ง
ตำรวจหญิงขึ้น^๑ เริ่มเปิดโอกาสให้สตรีเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจที่มียศได้ แต่
มีข้อจำกัดที่เข้มงวดอยู่ว่า จะต้องเป็นบุคคลที่ยังไม่มีสามีจึงจะมีสิทธิที่จะได้รับการคัดเลือก
หรือสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตำรวจที่มียศได้ และเมื่อหญิงที่ได้เป็นข้าราชการตำรวจที่มี
ยศทำการสมรสภายหลัง ก็จะถูกคุณสมบัตินี้เพราะเหตุมีสามี ต้องออกจากราชการ พระราช
กฤษฎีกา ฯ ฉบับที่ ๔ อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งได้ยกเลิกแล้ว ปัจจุบันข้าราชการตำรวจอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบ
ข้าราชการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๒๑ และ พ.ร.บ. ฉบับนี้ ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับคุณสมบัติที่จะได้
รับการคัดเลือกหรือผู้ที่สอบแข่งขันเป็นข้าราชการตำรวจที่เป็นสตรีว่า จะต้องไม่มีสามีแต่
อย่างไร

ประเทศสวีเดนมีกฎหมายประกันทั่วไป (The Law on General Insurance, 1962) มีใจความว่า นายจ้างจะเลิกจ้างเพราะเหตุที่ลูกจ้างทำการหมั้นหรือสมรสไม่ได้ ยิ่ง
ไปกว่านั้น ลูกจ้างซึ่งเป็นสตรีผู้ใดทำงานจ้างมาเป็นเวลาหนึ่งปีหรือมากกว่านั้น นายจ้างจะ
เลิกจ้างเพราะเหตุที่ลูกจ้างตั้งครรภ์หรือคลอดบุตรไม่ได้^๒ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มี
กฎหมายคุ้มครองมารดา (Law for the Protection of Mothers แก้ไขเมื่อ ค.ศ.
๑๙๖๔) ความว่า หญิงไม่อาจถูกปลดออกจากงานระหว่างการตั้งครรภ์และภายในสี่เดือน
หลังจากคลอด (มาตรา ๕)^๓ ฝรั่งเศส นายจ้างไม่มีสิทธิที่จะให้หญิงได้รับค่าจ้างออกจาก

^๑ เหตุผลในการประกาศใช้ในหมายเหตุท้ายพระราชกฤษฎีกา ฯ

^๒

Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 197.

^๓

Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 215.

งานระหว่างการตั้งครรภ์และระหว่างระยะเวลา ๑๒ สัปดาห์หลังจากคลอด (เว้นในกรณี ความมีครรภ์แข็งแรงหรือมีพฤติการณ์พิเศษ) ๑ บทบัญญัติของกฎหมายของประเทศที่ได้อ้างมาให้ สิทธิ ความมั่นใจ คลายความวิตกแก่สตรี ที่จะไม่ถูกปลดออกจากงานหรือเลิกจ้างเพราะการ หมั้น ตั้งครรภ์หรือคลอดบุตร

ประเทศไทยไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองแรงงานหรือลูกจ้าง ที่จะไม่ให้นายจ้าง มีสิทธิที่จะให้ลูกจ้างออกจากงานหรือเลิกจ้างหรือปลดลูกจ้างออกจากงาน โดยเหตุที่ได้ทำการ สมรส มีครรภ์หรือคลอดบุตรอย่างประเทศสวีเดน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และฝรั่งเศส อาจมีสาเหตุหรือเหตุผลเกี่ยวกับนโยบายประชากรที่ว่า ประเทศใดมีอัตราการเพิ่มของประชากร ค่าและประสงค์จะให้จำนวนประชากรเพิ่มมากหรืออัตราการเพิ่มประชากรสูงขึ้น อาจใช้ มาตรการในการให้ผลประโยชน์หรือให้ความคุ้มครองในค่านต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีบุตร เช่น วันหยุดก่อน หลังการคลอดโดยได้รับค่าจ้าง ผลประโยชน์ทางการเงินและสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อจูงใจหรือเร้าใจให้บุคคลมีบุตร แต่ประเทศไทยยังมีอัตราการเพิ่มของประชากร สูงอยู่ จึงไม่ใช้มาตรการจูงใจ เร้าใจที่จะให้คนมีบุตรมาก แต่การให้ผลประโยชน์สวัสดิการ ต่าง ๆ ก็มีผลกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ ส่วนได้เสียของนายจ้าง ลูกจ้างด้วย

ในต่างประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีกฎหมายให้มารดาซึ่งได้คลอด บุตร ได้รับสิทธิหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตร ให้นมบุตร อย่างน้อยสองครั้ง ๆ ละ ๓๐ นาที หรือ ครั้งเดียวเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมงต่อวัน (กฎหมายคุ้มครองมารดา มาตรา ๗) ^๒ ประเทศไทย ไม่มีกฎหมายอย่างที่ได้อ้างมา เช่นเดียวกับในเรื่องการให้ชอกลับเข้ารับราชการ หรือกลับ เข้าทำงานในบริษัทเอกชน หลังจากการลาออกเพื่อเลี้ยงดูบุตร มีแต่ในกรณีข้าราชการลาติดตาม

^๑ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, p. 29.

^๒ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 215.

คุ้มครอง ซึ่งย้ายไปรับราชการในต่างประเทศได้ไม่เกิน ๑ ปี โดยไม่ได้รับเงินเดือน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ.๒๕๒๐ ข้อ ๒๕^๑ และกรณีข้าราชการพลเรือนไปรับราชการทหาร เมื่อพ้นจากราชการทหารแล้ว ประสงค์จะเข้ารับราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘ ข้อ ๕๕^๒ ซึ่ง ก.พ. ได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้หลายประการ ตามหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ สร ๑๐๑๖/ว.๒๐ ลงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๑๘^๓ เช่น ให้มีการสงวนตำแหน่งไว้เมื่อข้าราชการออกจากราชการไปรับราชการทหารเพื่อบรรจุกลับเข้ารับราชการ ในกรณีที่ผู้นั้นประสงค์จะเข้ารับราชการ ให้มีการยื่นคำขอและตรวจสอบข้อเท็จจริง ฯลฯ ด้วย

๕. ความเท่าเทียมกันในตำแหน่ง นอกจากความเท่าเทียมกันในตำแหน่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วสิทธิของหญิงก็ควรจะมี ความเท่าเทียมกับชาย หรือควรจะได้รับ การยอมรับในตำแหน่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการงาน เช่น ความก้าวหน้าในอาชีพ หน้าที่การงาน การได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันด้วย

กฎหมายยา

^๑ "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ.๒๕๒๐,"
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๔ ตอนที่ ๑๒๘ (๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๐) : ๑๘.

^๒ "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘," ราชกิจจานุเบกษา
 เล่ม ๙๒ ตอนที่ ๒๖ (๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘) : ๓๓ - ๓๕.

^๓ สำนักงาน ก.พ., สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., คู่มือปฏิบัติงานบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘ สำหรับข้าราชการพลเรือนสามัญ, ภาค ๑,
 หน้า ๑ - ๒ (เอกสารท้ายบทหมายเลข ๔/๖).

พระราชบัญญัติยา พ.ศ.๒๕๑๐^๑ พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๔^๒
 พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๒๖^๓

๑. การขายยา ยาคุมกำเนิดเป็นยาตามความหมายของพระราชบัญญัติยา^๔
 ผู้ขายยาแผนปัจจุบันจะต้องได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกและปรับ^๕ ผู้รับ
 อนุญาตขายยาแผนปัจจุบันต้องมีเภสัชกรชั้นหนึ่งหรือชั้นสองปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ตลอดเวลา
 ที่เปิดทำการ ผู้ไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ประกาศ
 กระทรวงสาธารณสุขระบุนยานั้นตราตามความใน พ.ร.บ.ยา พ.ศ.๒๕๑๐ ลงวันที่ ๘
 มกราคม ๒๕๑๑ ข้อ ๒๖ ประกาศระบุนยาแผนปัจจุบัน คือ ยาจำพวกที่ใช้รับประทานสำหรับ
 คุมกำเนิด (Oral Contraceptives) ทุกชนิด และยาสำเร็จที่มียาเหล่านี้เป็นยานั้นตรา^๖

^๑ "พระราชบัญญัติยา พ.ศ.๒๕๑๐," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๔ ตอนที่ ๑๐๑
 (๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๐) : ๗ - ๒๘.

^๒ "พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๑๔," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๖
 ตอนที่ ๘๖ (๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔) : ๒๐ - ๒๗.

^๓ "พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๒๖," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๖
 ตอนที่ ๗๕ (๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖) : ๒๙ - ๓๖.

^๔ พ.ร.บ.ยา มาตรา ๔ (๘) ให้คำจำกัดความ "ยา" ว่า "วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับ
 ให้เกิดผลแก่สุขภาพ โครงสร้าง หรือการกระทำหน้าที่ใด ๆ ของร่างกายมนุษย์ . . .".

^๕ พ.ร.บ.ยา มาตรา ๑๒, ๑๐๑.

^๖ พ.ร.บ.ยา มาตรา ๒๑, ๑๐๓ แต่ผู้รับอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน เฉพาะยาบรรจ
 เสรีที่ไม่ใช่ยานั้นหรือยาควบคุมพิเศษ นอกจากจะต้องมีเภสัชกรชั้นหนึ่ง เภสัชกรชั้นสอง
 ยังอาจมีผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันชั้นหนึ่งในสาขาทันตกรรม
 การนวดกรรม หรือการพยาบาล เป็นผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการต่าง ๆ ตามที่กำหนด ประจำอยู่
 ตลอดเวลาที่เปิดทำการ (พ.ร.บ. ยา มาตรา ๒๖).

^๗ "ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ระบุนยานั้นตราตามความในพระราชบัญญัติยา
 พ.ศ.๒๕๑๐," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๗ (๒๑ มกราคม ๒๕๑๑) : ๒๑.

พ.ร.บ. ยาห้ามผู้รับอนุญาตขายยาไม่ให้ขายยาอันตรายในระหว่างที่เภสัชกรไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับ^๑ เภสัชกรชั้นหนึ่งประจำอยู่ ณ สถานที่ขายยาแผนปัจจุบันตลอด เวลาที่เปิดทำการ และมีหน้าที่ปฏิบัติการต่าง ๆ ตามที่กำหนดซึ่งรวมทั้งควบคุมการส่งมอบยา อันตรายด้วย หากไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษปรับ^๒ มีความยกเว้นในระหว่างระยะเวลา ห้าปี นับแต่วันที่ พ.ร.บ. ไซบิงค์บ์คือวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๒๖^๓ ในกรณีที่ผู้รับอนุญาตขาย ยาแผนปัจจุบัน ซึ่งได้รับอนุญาตอยู่แล้วก่อนวันที่ พ.ร.บ. ไซบิงค์บ์ ยังไม่อาจจัดหาเภสัชกร ชั้นหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ที่กล่าวมา ณ สถานที่ขายยาตลอดเวลาที่เปิดทำการ ให้ผู้รับอนุญาตขายยา แผนปัจจุบันจัดให้มีเภสัชกรชั้นหนึ่งประจำอยู่ ณ สถานที่ขายยานั้นไม่น้อยกว่าสามชั่วโมงติดต่อกันในเวลาเปิดทำการ^๔ แต่ตามข้อเท็จจริงยากุมกำเนิดอาจหาซื้อได้ตามร้านขายยาทั่วไป โดยไม่มีเภสัชกรควบคุม ไม่ต้องมีใบสั่งยาของแพทย์ ซึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุอย่าง หนึ่ง คือ ไม่มีเภสัชกรเพียงพอ และในบางท้องที่ไม่มีเภสัชกร ข้อเท็จจริงนี้ แม้จะมีผลที่ ผู้ใช้ได้รับความสะดวก และเป็นประโยชน์ในการควบคุมและแก้ไขปัญหาระยะการ แต่ในขณะ เดียวกันก็ก่อให้เกิดผลเสียในค่านต่าง ๆ ด้วย เช่น ความปลอดภัย อันตรายของผู้ใช้ยา ปัญหาทางศีลธรรม และผลบังคับใช้ของกฎหมาย สำหรับการซื้อยากุมกำเนิดบางประเทศ กำหนดให้ต้องมีใบสั่งยา บางประเทศไม่ต้องมีใบสั่งยา เช่น

สวีเดน ยาเม็คคุมกำเนิดจะขายได้เฉพาะในร้านขายยา และมีใบสั่งยาเท่านั้น^๕

^๑ พ.ร.บ. ยา มาตรา ๗๖, ๑๖๗.

^๒ พ.ร.บ. ยา มาตรา ๓๔ (๖), ๑๐๔.

^๓ พ.ร.บ. ยา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๖ ให้ไซบิงค์บ์ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา (พ.ร.บ. มาตรา ๖) วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖.

^๔ พ.ร.บ. ยา มาตรา ๔๗ (๑).

^๕

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน การขายเครื่องมือคุมกำเนิดประเภท ยาเม็ดคุมกำเนิด จะกระทำเฉพาะในร้านขายยาที่มีใบอนุญาต และจะขายให้แก่ผู้มีใบสั่งยาเท่านั้น แต่สำหรับ ถุงยางคุมกำเนิดขายได้ในร้านขายยาและที่อื่น ๆ คงห้ามเฉพาะแสดงโดยไม่ระมัดระวัง หรือ เปิดเผยในที่สาธารณะ ห้ามขายถุงยางคุมกำเนิดโดยเครื่องอัตโนมัติเฉพาะในถนนและที่สาธารณะ

ฝรั่งเศส ผู้เยาว์ที่ไม่ได้รับการปลดปล่อย (non - emancipated minors) อายุ ๑๕ ถึง ๒๑ ปี ไม่อาจไต่ถามซึ่งยาหรือเครื่องมือคุมกำเนิด ไม่ว่าจะโจ่งทะเบียในราย ชื่อพิเศษ หรือไม่โดยปราศจากใบสั่งยาของแพทย์ แสดงถึงความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ของบิดา มารดาคนหนึ่ง หรือของผู้แทนโดยชอบกฎหมาย (มาตรา ๓ ของกฎหมายวันที่ ๒๔ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๖๗) มาตรการเหล่านี้เกี่ยวกับศีลธรรมและสุขภาพ กฎหมายวันที่ ๑๔ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๖๗ กำหนดอายุที่ผู้เยาว์อาจจะได้รับการปลดปล่อยจากบิดามารดาของเขาไว้ เมื่ออายุ ๑๕ ปี การปลดปล่อยก่อนอายุ ๑๕ ปี อาจมีผลเพียงโดยการสมรส ดังนั้นหญิง ที่สมรสเท่านั้นจะสามารถไต่ถามหรือเครื่องมือคุมกำเนิดก่อนอายุ ๑๕ ปี^๖ ผู้เยาว์ที่ยัง ไม่ได้รับการปลดปล่อยอาจจะซื้อยาหรือเครื่องมือคุมกำเนิดจึ้นกรรมคาได้ แต่ไม่อาจซื้อยา หรือเครื่องมือคุมกำเนิดในรายชื่อพิเศษได้โดยปราศจากใบรับรองทางการแพทย์ที่มีความยินยอม เป็นลายลักษณ์อักษรของบิดา มารดาคนหนึ่ง หรือผู้แทนโดยชอบกฎหมาย^๗ ยาเม็ดคุมกำเนิด จะขายได้ในร้านขายยาโดยมีใบสั่งยาเท่านั้น

^๖ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 209., Jan Stepan and Edmund H. Kellogg, Comparative Study of World Law on Contraceptives, Table 25.

^๗

Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, p. 17.

^๘

Ibid.

^๙

Jan Stepan and Edmund H. Kellogg, Comparative Study of World Law on Contraceptives, Table 22.

สหรัฐอเมริกา ยาเม็คคุมกำเนิดขายได้เฉพาะในร้านขายยาโดยมีใบสั่งยาเท่านั้น
ในบางมลรัฐห้ามการแจกจ่ายต่อผู้เยาว์ แต่มีแนวโน้มที่จะให้อิสระ^๑

สิงคโปร์ ยาเม็คคุมกำเนิดได้รับอนุญาตให้ขายในร้านขายยาเท่านั้น^๒

ประเทศแอนติกัว (พ.ศ.๒๕๑๖) ฟิจิ (พ.ศ.๒๕๑๓) รัฐบาลออกแถลงการณ์ให้ซื้อยา
คุมกำเนิด ยาเม็คคุมกำเนิดได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งยา จากไมกา รัฐบาลออกแถลงการณ์ให้เลิก
ใช้ใบสั่งยาในการซื้อยาเม็คคุมกำเนิดในปี พ.ศ.๒๕๑๓ ซิลี (ออกกฤษฎีกา) ปากีสถาน (ออก
กฎกระทรวง) ไม่ต้องมีใบสั่งซื้อยาเม็คคุมกำเนิด ในปี พ.ศ.๒๕๑๖^๓

การกำหนดให้มีใบสั่งยาจากแพทย์ในการซื้อยาคุมกำเนิดควรพิจารณาถึงปัญหาสุขภาพ
ศีลธรรม การศึกษา ความรู้ของประชากร ความพอเพียงของจำนวนแพทย์ต่อประชากร และ
นโยบายประชากร ประกอบกัน

๒. การโฆษณา พ.ร.บ.ยา มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามโฆษณาขายยาบางประการ
ซึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับข้อควรควบคุมและแก้ไขปัญหาประชากร

ก) ยาทำให้แท้งลูกหรือยาขับระดูอย่างแรง พ.ร.บ.ยามีบัญญัติว่า การ
โฆษณาขายยาจะต้องไม่ทำให้เข้าใจว่า เป็นยาทำให้แท้งลูกหรือยาขับระดูอย่างแรง ข้อห้าม
นี้ ห้ามถึงการโฆษณาข้อความในฉลากหรือเอกสารกำกับยาด้วย แต่ไม่ห้ามสำหรับการโฆษณา
ซึ่งกระทำโดยตรงต่อผู้ประกอบโรคศิลปะ ผู้ว่าเฝ้าต้องระวังโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำ
ทั้งปรับ การห้ามโฆษณามีเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาในทางศีลธรรม สุขภาพ ความปลอดภัยของ
ผู้ใช้ การยกเลิก แก้ไข หรือผ่อนคลายนโยบายนี้ แม้จะมีผลดีในด้านช่วยควบคุมและแก้ไขปัญหา

^๑ Ibid., Table 63.

^๒ Ibid., Table 53 ไม่กล่าวถึงว่าต้องมีใบสั่งยา.

^๓ ทวีร์ สมิ ธนาคม, "มาตรการเพื่อแก้ปัญหประชากรในประเทศต่าง ๆ," ใน
ประชากรกับการอยู่รอด, หน้า ๑๔๕, ๑๔๖.

^๔ พ.ร.บ.ยา มาตรา ๔๔ (๔), ๔๔, วรรคท้าย, ๑๒๔.

อัตราเพิ่มของประชากร เช่น อัจฉริยะที่ดึงดูดเพราะการคุมกำเนิดล้มเหลว หรือ เพิ่งเริ่มตั้งครรรภ์ ไ้ทราบจะได้หาหนทางแก้ไข แต่ก็ยังไม่ควรยกเลิกหรือผ่อนคลายนโยบายนี้ ในขณะนี้

ข) ยาคุมกำเนิด พ.ร.บ.ยา พ.ศ.๒๕๑๐ บัญญัติว่า การโฆษณาขายยาจะต้อง ไม่ทำให้เข้าใจว่าเป็นยาคุมกำเนิด แต่ไม่ห้ามสำหรับการโฆษณาข้อความดังกล่าวในสลากหรือ เอกสารกำกับยา และการโฆษณาซึ่งกระทำโดยตรงต่อผู้ประกอบการโรคศิลปะ ผู้ไต่ฝ่าฝิ่นต้องระวัง โทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ^๑ บทบัญญัติที่ห้ามโฆษณาว่า เป็นยาคุมกำเนิดนี้ จำกัด การให้ความรู้ข่าวสารต่อสาธารณะ เป็นอุปสรรคต่อการชยงานวางแผนครอบครัว แต่การ ผ่อนคลายการห้ามโฆษณา เช่น ให้โฆษณาได้ว่า เป็นยาคุมกำเนิดโดยอยู่ภายใต้ พ.ร.บ.ยา ที่ว่า การโฆษณาขายยาจะต้องได้รับอนุมัติข้อความ เสี่ยง หรือภาพที่ใช้ในการโฆษณาและ ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้อนุญาตกำหนด^๒ ก็อาจก่อให้เกิดผลเสีย เช่น อันตรายต่อผู้ใช้ยา ปัญหา ทางศีลธรรม จึงควรวิธีการประชาสัมพันธ์ การกระตุ้น จูงใจ แนะนำให้ผู้ใช้ปรึกษาแพทย์ หรือบุคคลที่มีความรู้ เช่น เกสติกกร บุคคลากรทางการแพทย์หรืออนามัยก่อนใช้

การโฆษณาขายยาคุมกำเนิดของบางประเทศ เช่น สหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน ยา เม็ดคุมกำเนิดไม่สามารถโฆษณาต่อสาธารณะโดยความมุ่งหมายทางการค้า แต่สิงคโปร์การ โฆษณา ยา เครื่องมือคุมกำเนิดเป็นที่เข้าใจว่า การโฆษณาทางการค้าเป็นที่ยอมรับ สหรัฐอเมริกา รัฐส่วนมากไม่จำกัดการโฆษณาหรือการแสดง^๓ การเข้มงวด ผ่อนคลายหรือจำกัดการโฆษณา เกี่ยวกับยาคุมกำเนิดเพียงใด ควรนำแนวความคิด ปัญหาประชากรไปพิจารณาประกอบปัญหา ทางศีลธรรม ความปลอดภัยต่อผู้ใช้ หรืออื่น ๆ ด้วย

^๑ พ.ร.บ.ยา มาตรา ๔๔ (๕), ๔๔ วรรคท้าย, ๑๒๔.

^๒ พ.ร.บ.ยา มาตรา ๔๔ ทวิ.

^๓ Jan Stepan and Edmund H. Kellogg, Comparative Study of

World Law on Contraceptives, Table 25, 53, 63.

การทำแท้ง

ความหมาย ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้นิยามความหมายของการทำแท้งไว้ เพียงแต่ใช้ถ้อยคำของกฎหมายว่า ทำให้แท้งลูก^๑ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๑๐ แก่ไซ ค.ศ. ๑๘๕๕ มาตรา ๓๑๗ บัญญัติว่า ". . . ก่อหรือพยายามที่จะก่อให้เกิดการทำแท้งในหญิงที่ตั้งครรภ์หรือคิดว่าตั้งครรภ์ . . . โดยวิธีการต่าง ๆ . . ." ประมวลกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา ๒๑๘.๑ บัญญัติว่า ". . . ทำลายลูกอ่อนในครรภ์ (fetus) . . ." มาตรา ๒๑๘.๓ ". . . ทำลายลูกอ่อนในครรภ์ของหญิงที่ตั้งครรภ์ . . ." ^๒ ประมวลกฎหมายอาญาสวีเดน แก่ไซปี ค.ศ. ๑๙๓๖ หมวด ๓ มาตรา ๔ บัญญัติว่า ". . . ทำแท้งโดยไม่ชอบกฎหมายหรือทำลายลูกอ่อนที่อยู่ในครรภ์ (foetus) โดยวิธีอื่นใด . . ." ^๓ ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น แก่ไซใน ค.ศ. ๑๙๕๔ มาตรา ๒๑๖ บัญญัติว่า ". . . ก่อให้เกิดการแท้ง (causes a miscarriage) . . ." มาตรา ๒๑๔ บัญญัติว่า ". . . ทำให้เกิดการแท้ง (effect miscarriage) . . ." ^๔ ประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย มาตรา ๓๑๖ บัญญัติว่า ". . . ก่อให้เกิดการแท้ง . . . (causes . . . miscarry) . . ." ^๕ ประมวลกฎหมาย ที่กล่าวมาไม่ให้คำจำกัดความการทำแท้งไว้

^๑ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๑ วรรคแรก ๓๐๒ วรรคแรก ๓๐๓ วรรคแรก.
^๒

^๓ The French Penal Code, trans. Jean F. Moreau and Gerhard O.W. Mueller, p. 109.

^๔ The German Penal Code Of 1871, trans. Gerhard O.W. Mueller and Thomas Buergenthal, p. 114.

^๕ The Penal Code of Sweden, trans. Thorsten Selling and Jerome L. Getz, Esq., p. 17.

^๖ The Criminal Code of Japan, trans. Thomas L. Blakemore, p. 133, 135.

^๗ Reginald A. Nelson, The Indian Penal Code (Allahabad : Law Book, 1970), p. 1740.

ประมวลกฎหมายอาญารัฐเท็กซัส (Texas Penal Code) มาตรา ๑๑๕๑ บัญญัติว่า
 ". . . โดยการทำให้แท้ง หมายความว่า การทำลายชีวิตของลูกในครรภ์หรือลูกอ่อนในระยะ
 แรกในมดลูกของหญิง หรือก่อให้เกิดก่อนกำหนด (The life of the fetus or embryo
 shall be destroyed in the women ' s womb or that a premature birth
 thereof be caused)" กฎหมายการทำแท้งเอกรูป (Uniform Abortion Act)
 มาตรา ๑ (๕) ให้ความหมายการทำแท้งว่า "การสิ้นสุดของการตั้งครรภ์ของมนุษย์ด้วยเจตนา
 อย่างไม่ต่างกว่าที่จะผลิตการเกิดที่มีชีวิต หรือเอาลูกในครรภ์ที่ตายออก (the termination
 of human pregnancy with an intention other than to produce a live
 birth or to remove a dead fetus)" และ Demographic Yearbook อธิบาย
 ความหมายการทำแท้งว่า "เป็นการระงับการตั้งครรภ์ก่อน ๒๘ สัปดาห์ของการมีครรภ์โดย
 ลูกอ่อนที่อยู่ในครรภ์ตาย . . ." มีผู้อธิบายว่า การทำแท้งหมายถึง "การทำลายลูกตั้งแต่
 เริ่มปฏิสนธิในครรภ์ไปจนถึงกำลังคลอด หรือคลอดออกมาแล้วแต่ก่อนมีชีวิตอยู่รอดเป็นทารก
 จะเป็นการกระทำที่ลูกในมดลูกตายโดยยังไม่มีอาการคลอด หรือกระทำเมื่อกำลังคลอดก่อนอยู่

"Supplement : Decisions of the United States Supreme Court
 in January 1973 with Respect to the Texas and Georgia Abortion
 Statutes," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert
 and J. Douglas Butler (Cleveland, Ohio : The Press of Case Western
 University, 1973), p. 314. (Footnote 1).

Ibid., pp. 335, 336 (Footnote 40). กฎหมายการทำแท้งเอกรูปร่าง
 โดยที่ประชุมของกรรมาธิการกฎหมายเอกรูปของรัฐ และได้รับการยอมรับโดยสภานิติบัญญัติของ
 สหประชาชาติอเมริกาใน ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖.

^๗
 United Nations, Demographic Yearbook 1976, p. 9.

รอดเป็นทารกมีสภาพบุคคลมีชีวิต" อากกล่าวไว้ว่าการทำแท้งเป็นการกระทำโดยประการใด ๆ อันมีผลเป็นการระงับการตั้งครรภ์ ทำให้ลูกในครรภ์มารดาคลอดก่อนกำหนด มีลักษณะเป็นการทำลายลูกในครรภ์มารดา

ผลตอบปัญหาประชากร การทำแท้งได้กว้างหรือแคบ ให้ผลโดยตรงต่อการลดหรือเพิ่มอัตราการเกิดของประชากร โดยที่การทำแท้งเป็นการกระทำที่มีผลต่อการจำกัดเพื่อห้ามการเกิด การคลอดบุตร การทำให้การทำแท้งในบางกรณีที่มีเหตุผลสมควรขอขบถกฎหมาย จะช่วยแบ่งเบาภาระประชากร ปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน ฯลฯ

เงื่อนไข กรณีการทำแท้ง การทำแท้งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๑ - ๓๐๕ แต่ตามประมวลกฎหมายอาญาก็มีบทบัญญัติยกเว้นโดยอนุญาตให้ทำแท้งได้โดยอยู่ในเงื่อนไขต่าง ๆ ในมาตรา ๓๐๕ ดังนี้ คือ

- ๑. แพทย์เป็นผู้ทำให้หญิงแท้งลูก โดยหญิงนั้นยินยอม และ
- ๒. จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือหญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗๒^๒ มาตรา ๒๗๓^๓ มาตรา ๒๘๒^๔

^๑ จิตติ ตั้งศรัทธี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๒ ตอนที่ ๒ และภาค ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ : แสงทองการพิมพ์, ๒๕๑๕) , หน้า ๒๐๔๕.

^๒ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๒ "ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมีใจภริยาของตน โดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษ . . ."

^๓ ป.อาญา มาตรา ๒๗๓ "ผู้ใดกระทำชำเราเด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบสามปี โดยเด็กหญิงจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษ . . ."

^๔ ป.อาญา มาตรา ๒๘๒ "ผู้ใดเพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่นเป็นเหตุระจัดหา ล่อไปหรือชักพาไปเพื่อการอนาจาร ซึ่งเด็กหญิงหรือหญิงอายุยังไม่เกินสิบแปดปี โดยเด็กหญิงหรือหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษ . . ."

มาตรา ๒๔๓^๑ หรือมาตรา ๒๔๔^๒ หรืออาจกล่าวโดยย่อได้ว่าเป็นกรณีหญิง เค็ดหญิง ถูกข่มขืน กระทำชำเรา ถูกล่อไปหรือชักพาไปเพื่อการอนาจาร ซึ่งเมื่อกระทำตามเงื่อนไขดังกล่าว ผู้กระทำไม่มีความผิด

จากเงื่อนไขดังกล่าวมา การทำแห่งทำได้ในสองกรณี คือ

๑. จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิง

๒. หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๓๖, ๒๓๗, ๒๔๖, ๒๔๗ หรือมาตรา ๒๔๘

การกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิง สุขภาพน่าจะหมายความรวมทั้งสุขภาพทางกายหรือจิตใจ โดยที่การตั้งกรรมคือไปจะเป็นอันตรายหรือเสี่ยงต่อชีวิต สุขภาพทางกายหรือจิตของหญิงที่มีครรภ์มากกว่าถ้าการกระทำแห่งจะได้ถูกกระทำ กฎหมายไม่ได้กำหนดว่า สุขภาพของหญิงจะต้องร้ายแรงเพียงใด แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำที่ว่า "จำเป็นต้องกระทำ" แล้วย่อมหมายความว่า จะต้องมีความร้ายแรงพอที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของหญิง ซึ่งย่อมอยู่ในดุลพินิจของแพทย์ที่จะเป็นผู้วินิจฉัย เงื่อนไขเกี่ยวกับสุขภาพเกิดจากการพิจารณาในด้านการแพทย์ถึงความจำเป็นเกี่ยวกับชีวิต อันตรายแก่กาย หรือจิตใจของหญิงที่ตั้งครรภ์ ส่วนเงื่อนไขเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญา มีเหตุผลในค่านสถานะทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียงของหญิง

กรณีการทำแห่งอื่น ๆ มีกรณีหรือเหตุอย่างอื่นที่แตกต่างไปจากที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้ โดยได้เป็นที่ยอมรับของกฎหมายหรือแนวความคิดเห็นอื่น ๆ ที่สมควรจะพิจารณา

๑. อาญามาตรา ๒๔๓ "ผู้ใดเพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่นเป็นกระชั้กทำ ล่อไปหรือชักพาไปเพื่อการอนาจาร ซึ่งหญิง โดยมิใช่ขุบายหลอกลวง ขู่เข็ญ ใ้กำลังประทุษร้าย ใ้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด ต้องระวางโทษ . . ."

๒. อาญามาตรา ๒๔๔ "ผู้ใดพาหญิงไปเพื่อการอนาจารโดยมิใช่ขุบายหลอกลวง ขู่เข็ญ ใ้กำลังประทุษร้าย ใ้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด ต้องระวางโทษ . . ."

ถึง ซึ่งก็จะเป็นการสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ ที่เสนอแนวทางการดำเนินการให้มีการ " . . . เြงปรับปรุงกฎหมายการทำแท้ง มาตรา ๓๐๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญา . . . ให้มีขอบข่ายกว้างขึ้น . . . " จะพิจารณาถึงการทำให้เป็นกรณี ๆ ดังนี้

๑. เด็กจะเกิดมาไม่ปกติ ขอมรับการทำให้แท้งกรณีจะเป็นการเสี่ยงมากถ้าเด็กเกิดมาจะได้รับความทุกข์ทรมานจากความไม่ปกติทางร่างกาย หรือจิตใจ โดยเป็นการพิจารณาอย่างมาก

ก) ประเทศที่ยอมรับ ประเทศที่อนุญาตให้กระทำแท้งในกรณีนี้เป็นการทำให้แท้งโดยชอบกฎหมาย ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฮังการี นอร์เวย์ สวีเดน อังกฤษ ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน สหรัฐอเมริกา (บางรัฐ) สวีเดน ขอมรับการทำให้แท้งในกรณี

๔. ถ้ามีเหตุผลที่จะสงสัยว่า บิดา มารดาของเด็กจะถ่ายทอดความผิดปกติที่ติดต่อกันทางกรรมพันธุ์ (hereditary insanity) ความอ่อนแอทางจิตใจ (imbecility) โรคร้ายแรง หรือความพิการทางร่างกายอย่างร้ายแรง (a serious physical handicap) ตลอดจน

๕. ถ้ามีเหตุผลที่จะกลัวว่าเด็กที่จะเกิดจะได้รับ ความทุกข์ทรมานจากโรคร้ายหรือความผิดปกติ (severe disease or deformity) อันเป็นผลจากความเจ็บป่วยระหว่างระยะชีวิตของลูกในครรภ์ (กฎหมายที่แก้ไขใหม่ ค.ศ. ๑๙๖๓)

ฝรั่งเศส กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ. ๑๙๗๓ ซึ่งเพิ่มเติมประมวลกฎหมายสาธารณสุข (the Public Health Code) มาตรา ๑๖๖ - ๑ ให้อำนาจในการระงับการตั้งครรภ์ใน

สำนักงานรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔, หน้า ๑๑๘.

^๒ United Nations, Demographic Yearbook 1976, p. 303.

^๓ Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 185.

เงื่อนไขต่าง ๆ ๓ เงื่อนไข ๆ หนึ่ง คือ "เป็นการเสี่ยงมากที่จะมีการถ่ายทอดลักษณะที่ไม่ดี แก่ลูกหลานหรือลูกอ่อนในครรภ์ (a high risk of congenital or fetal malformation)"^๑

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน กฎหมายป้องกันโรคทางกรรมพันธุ์ที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่ลูกหลาน (Law for the Prevention of Progeny Afflicted with Hereditary Diseases of June 26, 1935) มาตรา ๑๐ ยอมรับการทำแท้ง ถ้าหญิงก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางกายหรือจิตใจ ด้วยโรคหนึ่งโรคใดที่ระบุไว้ในกฎหมาย ศาลพิเศษจะเป็นผู้ตัดสินถึงความต้องการที่จะกระทำแท้งก่อนที่จะได้รับการยอมรับ ต่อมามีการยกเลิกศาลพิเศษใน ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ จึงมีทัศนะทั่วไปว่า การทำแท้งสำหรับเหตุผลทางชาติพันธุ์ ไม่อาจกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายในขณะนี้^๒

สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน กฎหมายคุ้มครองมารดาและเด็ก และสิทธิของสตรี วันที่ ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๙๕๐ (Law of Protection of Mother and Child and the Rights of Women) มาตรา ๑๑ ยอมรับการระงับการตั้งครรภ์ถ้าบิดามารดา จะก่อให้เกิดโรคทางกรรมพันธุ์อย่างร้ายแรง (grave hereditary disease)^๓

สหรัฐอเมริกา ๑๖ รัฐ ยอมรับการทำแท้งโดยพื้นฐานของการปรับปรุงชาติพันธุ์

^๑ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, p. 85 (Appendix III, Text of Government - Sponsored Abortion Bill of 1973).

^๒ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 211.

^๓ Gunther G. Schulz, "German Democratic Republic," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, pp. 225 - 226.

^๔ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglast Butler, pp. 24, 51, 52 (Note 177).

(eugenic grounds) ถ้าทารกในครรภ์เกิดขึ้นจะพิการทางจิตใจหรือร่างกายเป็นอย่างยิ่ง (would be seriously handicapped mentally or physically) กฎหมายของรัฐ ที่กล่าวไว้ช้อยคำแตกต่างกันในรายละเอียด คือ

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๔) รัฐอาร์คันซอ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐนอร์ทแคโรไลนา กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐเซาท์แคโรไลนา บัญญัติว่า "เสี่ยงมาก" ของ "ความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจอย่างมาก" ("substantial risk" of "grave physical or mental defect")

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐโคโลราโด "ความผิดปกติทางร่างกาย หรืออุปสรรคทางจิตใจที่ร้ายแรงและถาวร" ("grave and permanent physical deformity or mental retardation")

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐเคลาแวร์ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐแมริแลนด์ "เสี่ยงมาก" ของ "ความผิดปกติทางร่างกายหรืออุปสรรคทางจิตใจที่ร้ายแรงและถาวร"

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๒) รัฐฟลอริดา กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐจอร์เจีย "จะเกิดมากับความไม่สมบูรณ์ทางจิตใจหรือร่างกายอย่างมาก เป็นการถาวรและไม่สามารถเยียวยารักษา" ("likely born with a grave, permanent, and irremediable mental or physical defect")

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐแคนซัส "เสี่ยงมาก" ของ "ความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจ"

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐนิวเม็กซิโก "เด็กอาจจะมี ความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจ"

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐออริกอน "พื้นฐานที่มีเหตุผลสำหรับการเชื่อ ถึงความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจอย่างร้ายแรง" ("reasonable grounds for believing serious physical or mental defect")

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐเวอร์จิเนีย "ความเป็นไปได้ทางการแพทย์

อย่างมาก" ของ "ความไม่สมบูรณ์ทางจิตใจหรือร่างกายที่ไม่อาจเยียวยารักษาและทำให้ทุพพลภาพ" ("substantial medical likelihood" of "irremediable and incapacitating mental or physical defect")

กฎหมายการทำแท้งเอกรูปของสหรัฐอเมริกา มาตรา ๑^๑ ยอมรับการทำแท้งในกรณีต่าง ๆ ซึ่งมีกรณีหนึ่งคือ ถ้ามีเหตุผลที่เชื่อว่าเด็กจะเกิดด้วยความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจอย่างมาก

แบบประมวลกฎหมายอาญา (Model Penal Code) ของสถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute) มาตรา ๒๐๖.๓ (๒)^๒ กล่าวถึงการทำแท้งกรณีต่าง ๆ ที่ชอบกฎหมายไว้และในจำนวนนี้มีกรณีที่เชื่อว่าเป็นการเสี่ยงมากที่เด็กจะเกิดมาด้วยความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจด้วย

อังกฤษ กฎหมายการทำแท้ง (The Abortion Act 1976)^๓ มาตรา ๑ (๑) (b) ยอมรับการทำแท้งโดยบัญญัติว่า เมื่อ "มีการเสี่ยงมาก ว่าถ้าเด็กเกิดขึ้นจะได้รับความทุพพลภาพจากความไม่ปกติทางร่างกายหรือจิตใจ โดยความพิการอย่างร้ายแรง (that there is a substantial risk that if the child were born it would suffer from such physical or mental abnormalities as to be seriously handicapped)"

ญี่ปุ่น กฎหมายคุ้มครองส่งเสริมชาติพันธุ์ ค.ศ. ๑๙๔๘ และที่ถูกแก้ไข (The Eugenic Protection Law of 1948, as amended) มาตรา ๑๔ บัญญัติให้มีการระงับการตั้งครรภ์

^๑ "Supplement : Decisions of the United States Supreme Court in January 1973 with Respect to the Texas and Georgia Abortion Statutes," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglast Butler , p. 336 (Footnote 40).

^๒ Ibid., p. 381 (Appendix B).

^๓ J. C. Smith and Brian Hogan, Criminal Law, 3 d ed. (London : Butterworths, 1979), p. 277.

โคหลายกรณี ซึ่งมีสองกรณีที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำลังกล่าวถึง คือ

- (๑) บุคคลคนหนึ่งหรือคู่สมรสของเขานำได้รับความทุกข์ทรมานจากภาวะทางจิตไม่ปกติ (psychosis) ความไม่สมบูรณ์ทางจิต (mental deficiency) วิกลจริต (psychopathy) โรคทางร่างกายที่เป็นกรรมพันธุ์ (hereditary bodily disease) หรือความไม่สมบูรณ์ที่ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ (hereditary malformation)
- (๒) ญาติโดยสายเลือดภายในลำดับที่ ๔ ของบุคคลคนหนึ่งหรือคู่สมรสของเขานำได้รับความทุกข์ทรมานจากภาวะทางจิตที่ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ (hereditary psychosis) ความไม่สมบูรณ์ทางจิตที่ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ (hereditary mental deficiency) การวิกลจริตที่ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ (hereditary psychopathy) โรคทางร่างกายที่เป็นกรรมพันธุ์หรือความไม่สมบูรณ์ที่ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์^๑

สิงคโปร์ กฎหมายการทำแท้งของสิงคโปร์ (Singapore Abortion Act, 1969) บัญญัติคล้ายกฎหมายการทำแท้งของอังกฤษ^๒

กฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมายอมรับการทำแท้งเมื่อบิดา มารดาจะถ่ายทอดลักษณะที่ไม่ดีแก่บุตรที่จะเกิด หรือเด็กจะเกิดมาโดยมีลักษณะที่ไม่ดีบางอย่างเกี่ยวกับร่างกาย จิตใจ และโรคซึ่งอาจแยกรายละเอียดตามกรณีหรือเหตุต่าง ๆ ดังนี้

ก. ร่างกาย

๑. ความไม่สมบูรณ์ทางร่างกาย

- ก) ความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายอย่างมากหรืออย่างร้ายแรง
- ข) ความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายอย่างมาก เป็นการถาวรและไม่อาจเยียวยา

^๑ Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 15.

^๒ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglast Butler, p. 52. (note 178).

- ค) ความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายที่ไม่อาจเยียวยาและทำให้ทุพพลภาพ
๒. ความไม่สมประกอบ
  ๓. ความไม่ปกติของลูกในครรภ์
  ๔. ความไม่ปกติที่เป็นมาโดยกำเนิด
  ๕. ความไม่ปกติทางร่างกายที่จะเป็นการพิการอย่างร้ายแรง
  ๖. ความพิการทางร่างกายอย่างร้ายแรง
  ๗. ความผิดปกติทางร่างกายที่ร้ายแรงและถาวร

ข. จิตใจ

๑. ความไม่สมบูรณ์ทางจิตใจ
  - ก) ความไม่สมบูรณ์ทางจิตใจอย่างมากหรืออย่างร้ายแรง
  - ข) ความไม่สมบูรณ์ทางจิตใจอย่างมาก เป็นการถาวรและไม่อาจเยียวยา
  - ค) ความไม่สมบูรณ์ทางจิตใจที่ไม่อาจเยียวยาและทำให้ทุพพลภาพ
๒. อุปสรรคทางจิตใจที่ร้ายแรงและถาวร
๓. ความไม่ปกติทางจิตใจที่จะเป็นการพิการอย่างร้ายแรง
๔. ความทุกข์ทรมานจากภาวะทางจิตไม่ปกติ
๕. ความอ่อนแอทางจิต, โง่
๖. ความวิกลจริต

ค. โรค

๑. โรคทางร่างกายที่เป็นกรรมพันธุ์
๒. โรคร้ายแรง
๓. โรคทางกรรมพันธุ์อย่างรุนแรง

การใช้ถ้อยคำมีความแตกต่างกัน เช่น ความไม่สมบูรณ์ ความไม่ปกติ ความไม่สมประกอบ ความผิดปกติ ความพิการ หรือใช้ถ้อยคำที่แสดงขีดขั้นของความรุนแรงต่างกัน อาจไม่ใช้หรือใช้คำอย่างมาก อย่างร้ายแรง เป็นการถาวร ไม่อาจเยียวยา กฎหมายยอมรับ

กรณีหรือเหตุที่จะให้ระงับการตั้งครรภ์ การทำแท้งโดยใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงความเป็นไปได้ที่จะมีกรณี เหตุเกิดขึ้น เช่น ถ้าบิดา มารดาจะก่อให้เกิด เด็กอาจจะไม่มีหรือเกิดมาควยลักษณะหรืออาการต่าง ๆ เสียมาก เมื่อมีการเสี่ยงมาก ถ้ามีเหตุผลที่จะสงสัยว่า ถ้ามีเหตุผลที่จะกลัวว่า พื้นฐานที่มีเหตุผลสำหรับการเชื่อ ความเป็นไปได้ทางการแพทย์อย่างมาก

ข) เหตุผลในการยอมรับ กฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์ ค.ศ. ๑๙๕๔ ของญี่ปุ่น กล่าวให้เห็นถึงว่า มีวัตถุประสงค์ "ที่จะป้องกันการเพิ่มจำนวนของลูกหลานที่ไม่สมบูรณ์โดยที่ชนะของการคุ้มครองชาติพันธุ์ และคุ้มครองชีวิตและสุขภาพของมารดาควย" (มาตรา ๑ ของกฎหมาย) แต่เมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำของกฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว การอนุญาตให้ทำแท้งในกรณีหากปล่อยให้มีการตั้งครรภ์ต่อไปจนถึง เมื่อมีการคลอดแล้ว ทารกที่เกิดมาจะมีความไม่สมบูรณ์หรือผิดปกติทางร่างกายหรือจิตใจ เช่น มีร่างกายพิการ หูพุดภาพ หรือมีจิตพิการ ฯลฯ โดยสภาพเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดา มารดาทางกรรมพันธุ์ หรือโดยเหตุอื่น ๆ เกิดจากเหตุผลหรือการพิจารณาในด้านการคุ้มครอง รักษา ส่งเสริมชาติพันธุ์ของมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีร่างกาย จิตใจที่สมบูรณ์ ป้องกัน หลีกเลี่ยงการเกิดของลูกหลานที่ไม่สมบูรณ์ ช่วยลดจำนวนคนไข้ที่จำเป็นจะต้องบำบัดรักษาสุขภาพทางร่างกายและจิตในโรงพยาบาล หลักการที่กล่าวมาเป็นสิ่งที่ชอบด้วยเหตุผลเมื่อพิจารณาถึงว่า บิดา มารดาขอมต้องการบุตรที่มีร่างกายจิตใจที่สมบูรณ์ สังคมประเทศต้องการประชากรที่มีคุณภาพ ไม่ก่อให้เกิดภาระต่อสังคม เด็กที่จะเกิดก็มีความต้องการให้ตนมีสภาพร่างกาย จิตใจที่สมบูรณ์ เช่นเดียวกัน

ค) กฎหมายไทย ประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ยอมรับการทำแท้งเนื่องจากสุขภาพของหญิงมีข้อความไม่ครอบคลุมไปถึงการอนุญาตให้ทำแท้งกรณีเด็กเกิดมาจะมีความไม่สมบูรณ์หรือผิดปกติทางร่างกายหรือจิตใจ เว้นแต่กรณีที่ทารกที่จะเกิดมาจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของหญิงที่ตั้งครรภ์ ซึ่งก็จะเป็นกรณีจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิง เมื่อ

พิจารณาถึงเหตุผลในการป้องกันการเกิดของลูกหลานที่ไม่สมบูรณ์ คุณภาพของประชากร สุขภาพของเด็ก มารดา ฯลฯ การสำรวจทัศนคติ ของนักศึกษาแพทย์ ปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ซึ่งปรากฏว่ายอมรับการทำแท้งกรณีมีเหตุผลที่เชื่อว่า เด็กจะเกิดมาโดยไม่สมบูรณ์ ๕๗ เปอร์เซ็นต์ แล้วควรยอมรับการทำแท้งในกรณีเด็กจะเกิดมาด้วยความไม่สมบูรณ์ โดยการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ เพิ่มเติมเหตุที่จะให้ทำแท้งได้ในกรณี "จะเป็นการเสี่ยงมากที่เด็กจะเกิดมาด้วยความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจอย่างมาก"

๒. ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลผู้สืบสาโลหิตใกล้ชิด เป็นการยอมรับการทำแท้งในกรณีหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลผู้มีสายเลือดใกล้ชิด ซึ่งอยู่ในลำดับต้องห้ามโดยกฎหมาย เช่น กับบิดา มารดา พี่ น้อง ฯลฯ

ก) ประเทศที่ยอมรับ ในบางประเทศยอมรับการทำแท้งในกรณีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้สืบสาโลหิตใกล้ชิด เช่น ฝรั่งเศส สวีเดน สหรัฐอเมริกา (บางรัฐ)

ฝรั่งเศส กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ. ๑๙๗๓ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายสาธารณสุข มาตรา ๑๖๖ - ๑^๖ ให้อำนาจระงับการตั้งครรภ์ภายใต้เงื่อนไข "เมื่อการมีครรภ์ . . . เป็นผลจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลผู้ซึ่งถูกห้ามจากการสมรสซึ่งกันและกัน ภายใต้มาตรา ๑๖๑ ถึง ๑๖๓ ของประมวลกฎหมายแพ่ง"

สวีเดน ยอมรับการทำแท้งถ้าหญิงตั้งครรภ์อันเป็นผลจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้สืบสาโลหิตใกล้ชิด (incestuous sexual intercourse)^๗

^๖ Somsak Varakanin, et al., "Attitudes Toward Abortion in Thailand : A Survey of Senior Medical Students," Studies in Family Planning 8 (November 1977) : (Table 3).

^๖ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, p. 85 (Appendix III : Text of Government - Sponsored Abortion Bill of 1973).

^๗ Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 185.

สหรัฐอเมริกา กฎหมายของรัฐที่ยอมรับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้สืบสายโลหิต
ไกลชิดที่จะให้หญิงกระทำแท้ง ได้แก่ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๘) ของรัฐอาร์คันซอ
กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๒) รัฐแคลิฟอร์เนีย กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐโคโลราโด
กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐเดลาแวร์ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๒) รัฐฟลอริดา
กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐแคนซัส กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐนิวเม็กซิโก
กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐนอร์ทแคโรไลนา กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐ
ออริกอน กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐเซาท์แคโรไลนา กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑)
รัฐเวอร์จิเนีย^๑

กฎหมายการทำแท้งเอกรูปของสหรัฐอเมริกา มาตรา ๑^๒ ยอมรับการทำแท้งในกรณี
ถ้ามีเหตุผลที่เชื่อว่า การตั้งครรภ์เป็นผลจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้สืบสายโลหิตไกลชิด
แบบประมวลกฎหมายอาญาของสถาบันกฎหมายอเมริกัน มาตรา ๒๓๐.๓ (๒)^๓
บัญญัติถึงการทำแท้งที่ชอบกฎหมายไว้ ซึ่งมีกรณีการตั้งครรภ์เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางเพศ
ระหว่างผู้สืบสายโลหิตไกลชิดด้วย

ข) เหตุผลในการยอมรับ การยอมรับให้ทำแท้งในกรณีที่มีความสัมพันธ์ทางเพศ
กับผู้สืบสายโลหิตไกลชิด เกิดจากการพิจารณาในด้านมนุษยธรรม จริยธรรม ในทางการแพทย์ที่

^๑ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in
Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglas
Butler, pp. 24, 52, 53 (Note 181).

^๒ "Supplement : Decisions of the United States Supreme Court
in January 1973 with Respect to the Texas and Georgia Abortion
Statutes," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert
and J. Douglas Butler, p. 336 (Footnote 40).

^๓ Ibid., p. 381 (Appendix B).

อาจจะมีการถ่ายถอดลักษณะที่ไม่ดีไปยังลูกหลาน ซึ่งเป็นเหตุผลในการคุ้มครองส่งเสริมชาติพันธุ์ สุขภาพ โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการสมรส การห้าม ของประเทศญี่ปุ่นขึ้นอยู่กับพิจารณาทางศีลธรรมมากกว่าในค่านิยมสุขภาพ^๑ ฝรั่งเศส มีสองเหตุผลคือ เหตุผลทางร่างกายและชาติพันธุ์อย่างหนึ่ง และเหตุผลทางความสงบเรียบร้อย ทางศีลธรรมอีกอย่างหนึ่ง^๒ นอกจากห้ามทำการสมรสกันระหว่างผู้มีสาโลหิตใกล้เคียง^๓ ยังอาจ มีกฎหมายลงโทษการฝ่าฝืน

ไทย มีกฎหมายห้ามชายหญิงซึ่งเป็นญาติสืบสาโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา เป็นพี่น้องร่วมบิดา มารดา หรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา ทำการสมรสกัน โดยความเป็นญาติถือตาม สาโลหิตไม่ว่ากันว่า จะเป็นญาติโดยรอบค้วยกฎหมายหรือไม่^๓

ฟิลิปปินส์ ประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา ๔๑ บัญญัติว่า

การสมรสระหว่างบุคคลคู่ใดไปนี้เป็นความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้มีสาโลหิตใกล้เคียง . . .
ไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกันจะชอบกฎหมายหรือไม่ชอบกฎหมาย

(๑) ระหว่างผู้สืบสาโลหิตขึ้นไปและลงมาของชั้นใด (ascendants and descendants of any degree) ,

(๒) ระหว่างพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่บิดา หรือมารดา (brothers and sisters, whether of the full or half blood)

(๓) ระหว่างญาติสืบสาโลหิตทางสายภายในลำดับที่สี่ (collateral relatives by blood within the fourth civil degree)^๔

^๑ J. E. De Becker, The Principles and Practice of the Civil Code of Japan (London : Butterworth , 1921) p. 540.

^๒ Gabriel Marty et Pierre Raynaud, Droit Civil, 2^e edition (Paris : Sirey, 1967), 2 : 100.

^๓ ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๕๖.

^๔ "Civil Code of the Philippines," Civil Law Civil Code, 5th ed., annot. Ambrosio Padilla (Manila : Padilla Publications, 1961), 1 : 333.

ฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) มาตรา ๑๖๑ บัญญัติว่า
 ในสายตรง การสมรสถูกห้ามระหว่างญาติสืบสายโลหิตขึ้นไปและลงมา (tous les
 ascendants et descendants) ไม่วาชอบด้วยกฎหมายหรือโดยธรรมชาติและญาติ
 โดยการสมรส (les alliés) ในสายเดียวกัน

มาตรา ๑๖๒ ในระหว่างญาติต่างสาย (en ligne collatérale) การสมรสถูกห้าม
 ระหว่างพี่น้องชอบด้วยกฎหมายหรือโดยธรรมชาติ ห้ามระหว่างญาติโดยการสมรสในชั้น
 เดียวกัน . . . .

มาตรา ๑๖๓ การสมรสถูกห้ามระหว่างลุง น้า อา และหลานสาว ป้า น้า อา และ
 หลานชาย ที่เป็นญาติพี่น้องกันไม่วาชอบด้วยกฎหมายหรือโดยธรรมชาติ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน กฎหมายการสมรส มาตรา ๔ บัญญัติว่า

การสมรสจะกระทำมิได้ระหว่างญาติสืบสายโลหิตในสายตรง, ระหว่างพี่น้องร่วมบิดา
 มารดา หรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา, ระหว่างญาติโดยการสมรสในสายตรง

การสมรสจะกระทำมิได้ระหว่างบุคคลซึ่งใดมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบิดามารดา,
 ญาติสืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมา

ศาลปกครองอาจอนุญาตเป็นการยกเว้นข้อห้ามในการสมรส โดยขึ้นอยู่กับความ
 สัมพันธ์โดยการสมรส และความสัมพันธ์ทางเพศ แต่จะไมอนุญาตถ้ามีเหตุผลเพียงพอ
 ที่จะห้ามการทำการสมรส

บทบัญญัติในการลงโทษผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามในการสมรสมีอยู่ตามประมวลกฎหมายอาญา

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (ค.ศ. ๑๙๗๖) มาตรา ๑๗๓ ซึ่งบัญญัติว่า

๑. ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างญาติในสายตรงขึ้นไป (relative in the
 ascending line) จะถูกลงโทษ . . . ระหว่างญาติในสายตรงลงมา (descending
 line) จะถูกลงโทษ . . .

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๖๑ - ๑๖๓ ., Dalloz, Code
 Civil, 78e édition (Paris : Jurisprudence Générale Dalloz, 1978 -
 1979), p. 116.

^๒
 กฎหมายการสมรส มาตรา ๔., Introductory Act to the German
 Civil Code and Marriage Law of the Federal Republic of Germany,
 trans. Simon L. Goren, p. 37.

๒. ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างพี่น้อง จะถูกลงโทษ . . .

อิตาลี ประมวลกฎหมายแพ่งมาตรา ๑.๘๗ บัญญัติว่า

การสมรสไม่สามารถทำได้ระหว่างบุคคลต่อไปนี้

๑) ผู้สืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมาในสายตรง ไม่ว่าโดยชอบกฎหมายหรือโดยธรรมชาติ (ascendants or descendants in the direct line, whether

legitimate or natural)

๒) พี่น้องรวมบิดามารดาหรือรวมแต่บิดาหรือมารดา

๓) ลุง อา น้า และหลานสาว ป้า น้า อา และหลานชาย (uncle and niece, aunt and nephew)

. . .

. . . สามารถให้การอนุญาติเป็นการยกเว้นกรณีข้างใน ๓) . . . ได้ (can grant dispensation in the cases indicated in number 3, . . .)

ประมวลกฎหมายสวีเดน (แก้ไข ค.ศ. ๑๙๗๒) หมวด ๖ มาตรา ๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ถ้าบุคคลใดมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุตรของเขาหรือหลาน (with his own child or its offspring) เขาจะถูกลงโทษ . . ." และวรรคสอง "ถ้าบุคคลใดมีความสัมพันธ์ทางเพศกับพี่น้องของเขา (his sibling) จะถูกลงโทษ . . ." ^๓

อังกฤษ กฎหมายความผิดเกี่ยวกับเพศ ค.ศ. ๑๙๕๖ (The Sexual Offences Act 1956) มาตรา ๑๐ (๑) บัญญัติว่า "เป็นความผิดสำหรับชายผู้ใดที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงคนหนึ่ง ซึ่งเขารู้ว่าเป็นหลานสาว, ลูกสาว, พี่สาว, น้องสาวหรือมารดา" และมาตรา ๑๑ (๑) บัญญัติว่า "เป็นความผิดสำหรับหญิงผู้ใดที่มีอายุสิบหกปีหรือเกินกว่าที่ยอมรับชายผู้ซึ่ง

^๑ The German Penal Code of 1871, trans. Gerhard O. W. Mueller and Thomas Burgenthal, p. 101.

^๒ The Italian Civil Code, trans. Mario Beltramo, Giovanni E. Longo and John Henry Merman (New York : Oceana Publications, 1969), p. 30.

^๓ The Penal Code of Sweden, trans. Thorsten Sellin and Jerome L. Getz, Esq., p. 23.

เชื่อว่าป็นปู่ ตา (grandfather) พ่อ พี่ชาย น้องชายหรือลูกชายที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเธอด้วยความยินยอมของเธอ"

กฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาส่วนใหญ่จะห้ามความสัมพันธ์ทางเพศหรือการสมรสระหว่างบุคคลหนึ่งกับผู้อื่นเป็นญาติสืบสาโลหิตของเขา เช่น ปิตา มารดา ฯลฯ ของเขา พี่น้องของเขา บางขยายไปถึงลุง อา น้า และหลานชาย ป้า น้า อา และหลานสาว

ค) กฎหมายไทย การทำแท้งโดยเหตุความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้สืบสาโลหิตใกล้เคียง ยังไม่เป็นที่ยอมรับในประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใด เว้นแต่ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้สืบสาโลหิตใกล้เคียงจะไปตอกรณีจำเป็นตอกรกระทำ เนื่องจากสุขภาพของหญิงหรือหญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในค่านามนุษยธรรม จริยธรรม สุขภาพ การสำรวจทัศนคติ ของนักศึกษาแพทย์ ปี ค.ศ. ๑๙๙๕ ยอมรับการทำแท้งกรณีมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้สืบสาโลหิตใกล้เคียง ๕๗ เปอร์เซ็นต์^๒ แล้วควรยอมรับการทำแท้งในกรณีความสัมพันธ์ทางเพศอันเกิดจากการสืบสาโลหิตใกล้เคียง โดยการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ เพิ่มเติมเหตุที่จะให้ทำแท้งได้ในกรณี "เมื่อการมีครรภ์เป็นผลจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลซึ่งต้องห้ามทำการสมรสกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๐" ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๕๐ ห้ามการสมรสระหว่างชายหญิงซึ่งเป็นญาติสืบสาโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา เป็นพี่น้องร่วมบิดา มารดา หรือร่วมแต่บิดา หรือมารดา

๓. หญิงมีอายุน้อย

ก) ประเทศที่ยอมรับ บางประเทศยอมรับการทำแท้งกรณีหญิงมีอายุน้อย

J. C. Smith and Brian Hogan, Criminal Law, 3 d ed., p. 336.

^๒ Somsak Varakanin, et al., "Attitudes Toward Abortion in Thailand : A Survey of Senior Medical Students," Studies in Family Planning 8 (November 1977) : 290 (Table 3).

เช่น ประเทศสวีเดน สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน

ประเทศสวีเดน ยอมรับการทำแท้งกรณี หญิงมีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีในขณะที่ครรภ์
(at the time of impregnation)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน รัฐมนตรีสาธารณสุขได้ออกคำแนะนำต่อแพทย์
ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ เรียกว่า "คำแนะนำสำหรับการใช้มาตรา ๑๑ ของกฎหมายคุ้มครองมารดา
และเด็กและสิทธิของสตรี วันที่ ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๙๕๐" ยอมรับการทำแท้งในกรณี . . .
ถ้าหญิงอายุ ๑๖ ปี หรือน้อยกว่า^๒

กฎหมายการทำแท้งเอกรูปของสหรัฐอเมริกา มาตรา ๑^๓ ยอมรับการทำแท้งใน
กรณีมีเหตุผลที่เชื่อว่า การตั้งครรภ์เป็นผลจากความสัมพันธ์ทางเพศโดยไม่ชอบกฎหมายกับเด็กหญิง
อายุต่ำกว่า ๑๖ ปี

แบบประมวลกฎหมายอาญาของสถาบันกฎหมายอเมริกัน มาตรา ๒๓๐.๓ (๒)^๔
บัญญัติถึงการทำแท้งที่ชอบกฎหมายซึ่งมีกรณีความสัมพันธ์ทางเพศโดยผิดกฎหมาย ความสัมพันธ์
ทางเพศโดยไม่ชอบกฎหมายกับเด็กหญิงอายุต่ำกว่า ๑๖ ก็ถือว่าอยู่ในความหมายที่กล่าวด้วย

ข) เหตุผลการยอมรับ การยอมรับการทำแท้งในกรณีหญิงมีอายุน้อยเกิดจาก
เหตุหรือการพิจารณาในค่านิยมธรรมดา เช่น ความรู้สึกชอบ มารดาจะไม่สามารถรับผิดชอบใน

^๑ Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in
Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 185.

^๒ Gunther G. Schulz, "German Democratic Republic," in
Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 227.

^๓ "Supplement : Decisions of the United States Supreme Court
in January 1973 with Respect to the Texas and Georgia Abortion
Statutes," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert
and J. Douglast Butler, p. 336 (Footnote 40).

^๔ Ibid., p. 381 (Appendix B).

การอุปการะเลี้ยงดูบุตร สุขภาพของหญิง

ค) กฎหมายไทย ยังไม่ยอมรับการทำแท้งกรณีหญิงมีอายุน้อย เว้นแต่จำเป็น
ต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงที่มีอายุน้อย หรือหญิงที่อายุน้อยมีครรภ์เนื่องจากการกระทำ
ความผิดอาญาตามมาตราต่าง ๆ ที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ (๒) เมื่อ
พิจารณาถึงเหตุผลในการยอมรับการทำแท้งต่าง ๆ ที่กล่าวมา การสำรวจทัศนคติของนักศึกษา
แพทย์ ค.ศ. ๑๙๗๕ ยอมรับการทำแท้งกรณีหญิงอายุ ๑๓ ปี หรือต่ำกว่า ๘๑ เปอร์เซ็นต์ หญิง
อายุ ๑๖ ปี หรือต่ำกว่า ๘๖ เปอร์เซ็นต์ แล้ว ควรยอมรับการทำแท้งในกรณีหญิงมีอายุน้อย
ด้วย ส่วนจะกำหนดอายุเท่าใดจะทำได้นั้น เห็นว่า ควรกำหนดไว้ ๑๕ ปี โดยที่ตามปกติการ
สมรสกระทำได้เมื่อบุคคลมีอายุ ๑๗ ปี (ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๔) เด็กอายุ ๑๕ ปี ส่วนใหญ่
หากเป็นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่จะเรียนอยู่เพียงในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น
การยอมรับกระทำโดยการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ เพิ่มเติมเหตุที่จะให้
ทำแท้งได้โดยผู้กระทำไม่มีความผิดในกรณี "หญิงอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี"^๒

๔. สุขภาพของเด็กที่มีชีวิต กรณี "การตั้งครรถ์ต่อไปจะเสี่ยงอันตรายต่อสุขภาพ
ทางจิตใจหรือทางกายของเด็กที่มีชีวิตอยู่ของครอบครัวมากกว่า ถ้าจะได้มีการทำแท้ง"

ก) ประเทศที่ยอมรับ เป็นการจ้กว่า ประเทศที่ยอมรับการทำแท้งกรณีที่กำลัง
กล่าวถึงได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ เดนมาร์ก สวีเดน^๓

อังกฤษ กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ. ๑๙๖๗ มาตรา ๑ บัญญัติว่า ". . . จะไม่มี

^๑ Somsak Varakanin, et al., "Attitudes Toward Abortion in Thailand : A Survey of Senior Medical Students," Studies in Family Planning 8 (November 1977) : 290 (Table 3).

^๒ มีข้อควรพิจารณาด้วยว่า ควรเพิ่มเงื่อนไขหญิงยังไม่สมรสด้วย เนื่องจากอาจมี
กรณีศาลอนุญาโตให้หญิงทำการสมรสก่อนมีอายุ ๑๗ ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๔.

^๓ United Nations, Demographic Yearbook 1976, p. 303
(Footnote 1. d.).

^๔ J. C. Smith and Brian Hogan, Criminal Law, 3 d ed., p. 277.

ความผิด . . . เมื่อการทำแท้งถูกทำให้สิ้นสุดโดย . . . ถ้า . . . มีความผิดเห็นโดย
 สุจริต . . . ว่าการตั้งครรภ์ต่อไปจะเป็นการเสี่ยงต่อชีวิต . . . หรืออันตรายต่อสุขภาพ
 ทางร่างกายหรือจิตใจของ . . . เด็กที่มีชีวิตอยู่ของครอบครัวเขามากกว่าถ้าจะได้มีการทำแท้ง

(that the continuance of the pregnancy would involve risk to the
 life . . . , or of injury to the physical or mental health of . . .
 or any existing children of her family, greater than if the pregnancy
 were terminated "การตัดสินใจการดำเนินต่อไปของการตั้งครรภ์จะเสี่ยงอันตรายต่อสุขภาพ
 ที่กล่าวมา กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ.๑๙๖๗ มาตรา ๑ (๒) บัญญัติว่า อาจจะมีการพิจารณา
 เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มองเห็นอย่างจริงจังหรือมีเหตุผลของหญิงที่ตั้งครรภ์ (the pregnant
 woman' s actual or reasonably foreseeable environment)

ข) เหตุผลการยอมรับ เป็นการทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์โดยเหตุผลทางการแพทย์เกี่ยวกับสุขภาพทางกายหรือจิตใจของเด็กที่มีชีวิตอยู่ของครอบครัว (การยอมรับการทำแท้งโดยเหตุผลเกี่ยวกับสุขภาพในกรณีอื่น ๆ ที่กล่าวมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพของหญิงหรือเด็กที่จะเกิด) เช่น หญิงมีบุตรหลายคน ครอบครัวมีฐานะไม่ดี หากตั้งครรภ์และจะปล่อยให้มีการคลอดบุตรก็จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุตรที่มีอยู่แล้วหลายคนในครอบครัว เพราะไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดู กรณีตามตัวอย่างมีเหตุผลในทางเศรษฐกิจสมอยู่ด้วย

ค) กฎหมายไทย การทำแท้งในกรณีอันตรายต่อสุขภาพของเด็กที่มีชีวิตยังไม่เป็นที่ยอมรับโดยกฎหมายไทย เป็นการกระทำที่มีลักษณะก้าวหน้าโดยพิจารณาไปถึงสุขภาพของเด็กที่มีชีวิตอยู่ในครอบครัว การยอมรับในกฎหมายไทยอาจเป็นไปได้โดยยาก หรือจะต้องใช้เวลาหรือเพิ่มเติมเงื่อนไข โดยเหตุผลอย่างหนึ่ง คือ สภาพสังคมยังมีความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเป็นไปอย่างใกล้ชิด และให้ความช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้องแน่นแฟ้น

๕. การคุมกำเนิดล้มเหลว เป็นการยอมรับการทำแท้งกรณีการคุมกำเนิดล้มเหลว

ก) เหตุผลในการยอมรับ ไม่มีวิธีคุมกำเนิดที่ปลอดภัยหรือได้ผลถึง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ โดยทั่วสภที่ใช้ ยาหรือผู้ใดให้เกิดความบกพร่อง ในกรณีนี้หญิงไม่ประสงค์จะให้บุตรเกิดมา เช่น เพราะไม่พร้อมที่จะให้การอุปการะเลี้ยงดู เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ ฯลฯ เหตุผลเหล่านี้ทำให้เกิดมีการลักลอบทำแท้งในเมื่อกฎหมายไม่อนุญาต กรณีที่กล่าวถึงเป็นการใช้

การทำแท้งเพื่อช่วยเหลือเมื่อการคุมกำเนิดล้มเหลว ไม่ใช่เป็นการใช้การทำแท้งโดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นวิธีหนึ่งของการคุมกำเนิด เพราะการทำแท้งเป็นการทำลายทารกที่กำลังเจริญเติบโต

ข) เงื่อนไขประกอบ การจะอนุญาตให้ทำแท้งเพียงแต่เมื่อมีการร้องขอโดยอ้างว่าการคุมกำเนิดล้มเหลวมีอุปสรรคในเรื่องไม่อาจทราบแน่นอนว่า ไข่คุมกำเนิดจริงหรือไม่ อาจจะมีการกล่าวอ้างขึ้นมาได้ง่าย ๆ โดยที่การร้องขอนั้นความจริงไม่ได้เกิดจากการคุมกำเนิดล้มเหลว จึงมีแนวความคิดเห็นว่า ต้องมีเงื่อนไขประกอบอื่น ๆ เพิ่มเติม โดยกำหนดให้ผู้ร้องขอจะต้องทำหมันหลังจากการทำแท้งด้วย หรือจะต้องมีเงื่อนไขไม่สามารถให้การเลี้ยงดูบุตรถ้าหากบุตรเกิดมาด้วย จำกัดระยะเวลาที่จะกระทำได้ไว้

ค) กฎหมายไทย ยังไม่มีกฎหมายยอมรับการทำแท้งในกรณีการคุมกำเนิดล้มเหลว แต่การสำรวจทัศนคติของนักศึกษาแพทย์ ปี ค.ศ.๑๙๗๕ ยอมรับการทำแท้งกรณี ความล้มเหลวของการคุมกำเนิด ๕๘ เปอร์เซ็นต์ ความล้มเหลวของการคุมกำเนิด และหญิงตกลงที่จะทำหมันหลังจากการทำแท้ง ๗๘ เปอร์เซ็นต์ ผู้วิจัย (โครงการกฎหมายกับประชากร) เสนอให้แก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ เพิ่มเหตุที่จะทำให้แท้งลูกได้โดยไม่เป็นความผิด คือ เมื่อ "หญิงไม่อาจให้การอุปการะเลี้ยงดูทารกในครรภ์นั้นเกิดมา เนื่องจากเหตุจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือเหตุจำเป็นทางสังคม ทั้งนี้ต่อเมื่อหญิงนั้นได้คุมกำเนิดแล้ว แต่ไม่ได้ผล"^๒ เมื่อพิจารณาประกอบกับเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว การทำแท้งในกรณีการคุมกำเนิดล้มเหลว มีเหตุผลที่ชอบในการสนับสนุน และเป็นการยอมรับสภาพความเป็นจริงของความจำเป็นที่จะต้องกระทำ แต่การยอมรับควรมีเงื่อนไขอื่น ๆ ประกอบด้วย คือ มีเหตุผลสมควรที่เชื่อได้ว่ามีการคุมกำเนิดแต่ล้มเหลว และได้มีการร้องขอกระทำภายในหนึ่งเดือนตั้งแต่วันที่การคุมกำเนิดล้มเหลว

^๑ Somsak Varakanin, et al., "Attitudes Toward Abortion in Thailand : A Survey of Senior Medical Students," Studies in Family Planning 8 (November 1977) : 290 (Table 3).

^๒ คำรง ธรรมารักษ์, "ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายกับประชากร," วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๓ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๒๐) :

แต่ไม่เกินสามเดือนตั้งแต่มีครรภ์ การยอมรับกระทำโดยการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕ เพิ่มเติมเหตุที่จะให้กระทำแท้งได้โดยผู้กระทำไม่มีความผิดในกรณี "มีเหตุสมควรที่จะเชื่อได้ว่า การคุมกำเนิดล้มเหลวและมีการร้องขอกระทำภายในหนึ่งเดือนตั้งแต่รู้ว่าการคุมกำเนิดล้มเหลว แต่ไม่เกินสามเดือนตั้งแต่มีครรภ์"

๖. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ บก.รับการทำแท้งในกรณีที่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่น มีบุตรมาก หรือเงื่อนไขทางเศรษฐกิจประกอบไปกับเงื่อนไขอื่น เช่น สุขภาพ

ก) ประเทศที่ยอมรับ ประเทศที่ยอมรับการทำแท้งโดยเงื่อนไขเกี่ยวกับเศรษฐกิจได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน ตูนิเซีย ญี่ปุ่น

สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน รัฐมนตรีสาธารณสุขออกคำแนะนำต่อแพทย์เรียกว่า "คำแนะนำสำหรับการใช้มาตรา ๑๑ ของกฎหมายคุ้มครองมารดาและเด็กและสิทธิของสตรี วันที่ ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๙๕๐" ยอมรับการทำแท้งในกรณี . . . (ค) ถ้าหญิงมีบุตรอยู่แล้ว ๔ คน แยกโดยเฉลี่ยต่ำกว่า ๑๕ เดือนระหว่างการตั้งครรภ์ (has already 4 children separated by average of less than 15 months between pregnancy), (ง) ถ้าหญิงจำต้องดูแลบุตร ๕ คน หรือมากกว่าซึ่งอาศัยในครอบครัว การยอมรับการทำแท้งของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน กรณีหนึ่งพิจารณาถึงเพียงจำนวนบุตร (๕ คน) อีกกรณีหนึ่งพิจารณาถึงจำนวนบุตร (๔ คน) และอายุเฉลี่ยของบุตร (ต่ำกว่า ๑๕ เดือน)

ตูนิเซีย กฎหมายหมายเลข ๒๔ วันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๖๕ อนุญาตการทำแท้งถ้าบิดามารดามีบุตรที่มีชีวิตอย่างน้อยห้าคน แต่จะต้องประกอบด้วยระยะเวลาของการตั้งครรภ์ต่ำกว่าสามเดือนทั้งบิดามารดาไคร่งขอกระทำแท้งเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย^๖

^๖ Gunther G. Schulz, "German Democratic Republic," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 227.

^๗ Luke T. Lee, "Tunisia," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 347.

^๘ Ibid.

ญี่ปุ่น กฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์ ค.ศ. ๑๙๔๔ ที่ถูกแก้ไข (ค.ศ. ๑๙๔๕) มาตรา ๑๔ ให้อำนาจระงับการตั้งครอบครัวในกรณี " . . . (๔) มารดาคนหนึ่งผู้ซึ่งสุขภาพจะได้รับผลอย่างร้ายแรงโดยการตั้งครอบครัวต่อไป หรือโดยการกลดออกจากทัศนะทางร่างกายหรือทางเศรษฐกิจ (the physical or economic viewpoint) ตามกฎหมายการคุ้มครองชาติพันธุ์ของญี่ปุ่นมาตรา ๑๔ (๔) เหตุทางเศรษฐกิจจะต้องก่อให้เกิดผลอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพของมารดาด้วย แต่ "แม้ว่าเหตุผลทางเศรษฐกิจโดยลำพังจะไม่ใช่ภายใต้กฎหมายที่ให้อำนาจในพื้นที่ฐานที่เพียงพอสำหรับการทำแท้ง ความยุ่งยากหรือความเป็นไปไม่ได้ของการพิสูจน์ถึงผลอันร้ายแรงเกี่ยวกับสุขภาพใดก่อให้เกิดผลของการตีความกฎหมายอย่างอิสระว่า ในทางปฏิบัติหญิงทุกคนที่มีความมั่งคั่งและสมบูรณ์สามารถได้รับการทำแท้ง"

ตามที่กล่าวมา การยอมรับการทำแท้งอาจจะไม่ยอมรับเพียงแต่มีเหตุหรือกรณีมีบุตรมาก หรือทัศนะทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีเงื่อนไขอื่นมาประกอบด้วย เช่น ระยะเวลาตั้งครอบครัวต่ำกว่าที่กำหนดไว้ มีการร้องขอ (ตุนิเซียว) สุขภาพของมารดาได้รับผลอย่างร้ายแรง แต่การจะพิสูจน์ถึงเหตุทางเศรษฐกิจจะต้องก่อให้เกิดผลอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพก็มีปัญหา เช่น แคโหนด เพียงไร จึงจะถือว่าร้ายแรง จึงก่อให้เกิดการตีความผ่อนคลายนความเข้มงวด (ญี่ปุ่น)

ข) เหตุผลในการยอมรับ การมีครอบครัวใหญ่มีบุตรมาก จะสร้างภาระให้แก่หัวหน้าครอบครัว บิดา มารดาในการอุปการะเลี้ยงดู ให้การศึกษาอบรม หากบิดา มารดาเป็นผู้ยากจน หรือมีแต่มารดา ไม่มีบิดา ย่อมไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์หรือดีเพียงพอ สังคมมีภาระในการให้การสงเคราะห์ การมีบุตรมากยังมีผลกระทบต่อสุขภาพของมารดาด้วย การยอมรับการทำแท้งในกรณีมีบุตรมากเกิดจากการพิจารณาทางเศรษฐกิจ

° Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 15.
 ๒ Ibid., 16.

ค) กฎหมายไทย ยังไม่ยอมรับการทำแท้งโดยเหตุผลในทางเศรษฐกิจ เช่น การมีครอบครัวใหญ่ หรือมีบุตรมาก การสำรวจทัศนคติของนักศึกษาแพทย์ ปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ยอมรับการทำแท้งกรณีสามี ภริยาไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กคนต่อไป ๗ เปอร์เซ็นต์ เหตุผลในการยอมรับที่กล่าวมาได้รับการยอมรับว่า มีพยานหลักฐานสนับสนุน แต่ก็มีข้อโต้แย้งได้ เช่น ขัดต่อศีลธรรม ความรู้สึก เหตุผลมีบุตรมากอย่างเดียวจะไม่เป็นการเพียงพอ หากไม่ประกอบด้วยเงื่อนไขหรือข้อแก้ตัวอย่างอื่นที่สมควร ปัญหาการปล่อยให้มีการตั้งครรภขึ้น ได้มีการป้องกันมาก่อนหรือเป็นเหตุที่เกิดขึ้นภายหลัง การพิสูจน์ถึงปัญหาเศรษฐกิจ เช่น ไม่อาจให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่มีอยู่แล้ว และบุตรที่จะเกิดอีกได้ก็ทำได้ยาก อาจสามารถอุปการะเลี้ยงดูได้แต่ทำได้ไม่ดี เป็นหน้าที่ของรัฐและสังคมจะให้การช่วยเหลือ

รายละเอียด ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเงื่อนไขการทำแท้งบางประการ

๑. ผู้กระทำ ผู้มีอำนาจทำแท้งใดแก่ นายแพทย์ การทำแท้งอยู่ในความหมายวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งหมายความว่า "วิชาชีพเกี่ยวกับการตรวจโรค การป้องกันโรค การบำบัดโรค . . . ด้วยวิธีการที่กระทำโดยตรงต่อร่างกายของมนุษย์อื่นตามหลักวิทยาศาสตร์ และหมายความรวมถึงการกระทำโดยตรงต่อร่างกายของบุคคลอื่นด้วยการ . . . หรือสอดใส่วัตถุใด ๆ เข้าในมดลูก . . ." (พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๕) ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้จะต้องขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม (พ.ร.บ. วิชาชีพเวชกรรม มาตรา ๒๑) ผู้มีอำนาจทำแท้งจึงหมายถึงนายแพทย์ผู้ได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตาม พ.ร.บ. วิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๑๑ (ก่อนใช้ พ.ร.บ. วิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๑๑ นายแพทย์ผู้ได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็น

Somsak Varakanin, et al., "Attitudes Toward Abortion in Thailand : A Survey of Senior Medical Students," Studies in Family Planning 8 (November 1977) : 290 (Table 3).

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕.

"พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๑๑," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๙๑ (๘ ตุลาคม ๒๕๑๑) : ๖๕๐ - ๗๐๐.

ผู้ประกอบโรคศิลปะ ตามพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.๒๔๗๕^๑ มาตรา ๑๑
แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.ควบคุมการประกอบโรคศิลปะ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ.๒๕๐๔^๒ ซึ่งได้แก้ไข
ผู้ไต่ชั้นทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง สาขาเวชกรรม^๓
ก็มีอำนาจทำแท้ง และผู้ที่ไต่ชั้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง
สาขาเวชกรรมให้ถือว่าไต่ชั้นทะเบียนและรับใบอนุญาต เป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตาม
พ.ร.บ.วิชาชีพเวชกรรม มาตรา ๓ สำหรับโรคศิลปะนั้น หมายถึง "กิจการใด ๆ อันกระทำโดย
ตรงต่อร่างกายของมนุษย์ในการบำบัดโรคซึ่งรวมถึงการตรวจและป้องกันโรคในสาขาต่าง ๆ
. . . รวมถึงการผ่าตัด ฉีดยา ฉีดสาร หรือสอดใส่วัตถุใด ๆ เข้าในร่างกาย . . ." ตาม
พ.ร.บ.ควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.๒๔๗๕ มาตรา ๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งของ
คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๓๘ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๕^๔)

ผู้มีอำนาจทำแท้งของบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น กฎหมายคุ้มครองชาติพินัย ค.ศ.๑๙๔๔^๕
ให้อำนาจแพทย์ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด (designated physicians) ที่จะกระทำแท้ง

ฝรั่งเศส กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ.๑๙๗๓ ซึ่งเพิ่มเติมประมวลกฎหมายสาธารณสุข
มาตรา ๑๖๖ - ๑^๖ บัญญัติว่า ". . . การทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์โดยสมัครใจ . . .

^๑ "พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.๒๔๗๕," ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม ๕๔ (๒๖ เมษายน ๒๔๘๐) : ๑๖๗ - ๑๖๘.

^๒ "พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ.๒๕๐๔,"
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๘ ตอนที่ ๒๖ (๑๐ มีนาคม ๒๕๐๔) : ๑๕ - ๒๐.

^๓ สัมภาษณ์ พ.ศ.ด.นายแพทย์ ถวัลย์ อาสนะเสน, ผู้เชี่ยวชาญนิติเวชศาสตร์
เลขาธิการแพทยสภา, ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๓.

^๔ "คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๓๘," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม
๕๓ ตอนที่ ๑๓๔ (๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๕) : ๓๖ - ๓๗.

^๕ Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T.
Lee and Arthur Larson, p. 16.

^๖ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population
Growth in France, p. 85 (Appendix 3).

สามารถกระทำได้เพียงโดยแพทย์ (physicians) . . ."

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน กฎหมายป้องกันอันตรายแก่ลูกหลานด้วยโรคทางกรรมพันธุ์ (Law for the Prevention of Progeny Afflicted with Hereditary Diseases) วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๕ บัญญัติว่า "การทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์ชอบด้วยกฎหมายถ้าแพทย์คนหนึ่งกระทำ . . ."

สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน การทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์จะกระทำได้โดยแพทย์เท่านั้น^๒

อังกฤษ กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ. ๑๙๖๗ มาตรา ๑ (๑) บัญญัติว่า ". . . การทำแท้งจะกระทำได้โดยผู้ปฏิบัติทางการแพทย์ที่ไต่จกทะเบียนเท่านั้น (a registered medical practitioner) ถ้าผู้ปฏิบัติทางการแพทย์สองคนมีความเห็นโดยสุจริต . . ." ^๓
ว่ามีกรณีตามที่กฎหมายอนุญาต มาตรา ๑ (๔) บัญญัติว่า ". . . เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติทางการแพทย์ที่ไต่จกทะเบียนสองคนจะไม่นำมาใช้ต่อการระงับการตั้งครรภ์ โดยผู้ปฏิบัติทางการแพทย์ที่ไต่จกทะเบียนคนหนึ่งในกรณีซึ่งเขามีความคิดเห็นโดยสุจริตว่า การทำให้สิ้นสุดเป็นการจำเป็นทันทีที่จะรักษาชีวิตหรือป้องกันอันตรายที่ถาวร ร้ายแรงต่อสุขภาพของร่างกายหรือจิตใจของหญิงมีครรภ์"^๔

สหรัฐอเมริกา กฎหมายใหม่ ๆ ทั้งหมดต้องการว่า การทำแท้งกระทำโดยผู้ปฏิบัติทางการแพทย์ที่ได้รับอำนาจคนหนึ่ง (a medical practitioner licensed) ในแต่ละรัฐ

^๑ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 211.

^๒ Gunther G. Schulz, "German Democratic Republic," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 226.

^๓ J. C. Smith and Brian Hogan, Criminal Law, 3 d ed., p. 277.

^๔ Ibid., p. 278.

เช่น กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๕) ของรัฐอาร์คันซอ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) ของรัฐแคลิฟอร์เนีย กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๖) ของรัฐเดลาแวร์ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๖) ของรัฐฟลอริดา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) ของรัฐจอร์เจีย ฮาวาย กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๖) ของรัฐแคนซัส กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) ของรัฐแมริแลนด์ มิสซิสซิปปี นิวเม็กซิโก นิวยอร์ก นอร์ทแคโรไลนา ออริกอน เซาท์แคโรไลนา เวอร์จิเนีย วอชิงตัน^๑

กฎหมายทำแท้งของรัฐอเมริกา มาตรา ๑ (b) บัญญัติว่า

การทำแท้งจะกระทำได้ในรัฐนี้เพียงถ้าได้กระทำ (๑) โดยแพทย์คนหนึ่งที่ได้รับอนุญาต ๒
ปฏิบัติทางการแพทย์ หรือปฏิบัติเกี่ยวกับโรค (osteopathy) โดยการจางของรัฐบาล
สหรัฐอเมริกาหรือของรัฐนี้ . . . หรือโดยหญิงคนหนึ่งภายใต้การแนะนำของแพทย์ ๒
(or by a female upon herself upon the advice of the physician)

แบบประมวลกฎหมายอาญาของสถาบันกฎหมายอเมริกัน มาตรา ๒๓๐.๓ (๒)

การทำแท้งที่ขอบกฎหมาย แพทย์ที่ได้รับอนุญาตคนหนึ่งชอบที่จะทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์

. . .
มาตรา ๒๓๐.๓ (๓) ใบริบรองของแพทย์ . . . การทำแท้งจะกระทำได้ต่อเมื่อแพทย์
สองคน คนหนึ่งจะเป็นบุคคลกระทำแท้ง ใบริบรองเป็นลายลักษณ์อักษรถึงพฤติกรรมที่
เชื่อ แสดงถึงเหตุผลที่สำคัญสำหรับการทำแท้ง คำบริบรองเช่นนั้น จะส่งไปยังโรงพยาบาลที่
จะมีการทำแท้งก่อนการทำแท้ง และต่ออัยการ (the prosecuting attorney)
หรือตำรวจ ในกรณีของการทำแท้งหลังจากความสัมพันธ์ทางเพศที่มีกฎหมาย
(felonious intercourse) . . .

^๑ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglast Butler, pp. 25, 56 (Note 201).

^๒ "Supplement : Decisions of the United States Supreme Court in January 1973 with Respect to the Texas and Georgia Abortion Statutes," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglast Butler, p. 336 (Footnote.40).

^๓ Ibid., pp. 381, 382 (Appendix B).

กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างให้แพทย์เป็นผู้มีอำนาจในการทำแท้ง
 แดงของอังกฤษโดยปกติต้องการความเห็นชอบของผู้ปฏิบัติทางการแพทย์สองคน ที่จะให้ความ
 เห็นว่ามีกรณีตามที่กฎหมายอนุญาตต่อการทำแท้งของผู้ปฏิบัติทางการแพทย์คนหนึ่งที่จะทำแท้ง
 มีข้อยกเว้นกรณีจำเป็นที่จะรักษาชีวิต หรือป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ แบบประมวลกฎหมายของ
 สถาบันกฎหมายอเมริกันต้องการใบรับรอง เป็นลายลักษณ์อักษรของแพทย์ที่เชื่อว่ามีเหตุผลที่ดี
 สำหรับการทำแท้ง มีผู้ให้ความคิดเห็นว่านางพยาบาลที่จดทะเบียนหรือบุคคลากรทางการแพทย์
 (registered nurse or medical paraprofessional) อาจจะกระทำได้อย่าง
 ปลอดภัย สิ่งที่เกี่ยวข้องคือใครเป็นผู้กระทำแท้งจริง ๆ ภายใต้การแนะนำทั่ว ๆ ไปของผู้ปฏิบัติ
 ทางทางการแพทย์ ถ้าความชำนาญทางการแพทย์และความปลอดภัยของคนไข้ คือการพิจารณาชั้น
 สูงสุดก็ดูเหมือนว่าไม่จำเป็นที่จะต้องทราบว่าเพียงแพทย์ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นที่จะกระทำแท้ง
 กฎหมายการทำแท้งเอกรูปของสหรัฐอเมริกายอมรับหญิงคนหนึ่งภายใต้การแนะนำของแพทย์
 เป็นผู้กระทำแท้งได้

๒. สถานที่กระทำ ประมวลกฎหมายอาญาไม่กล่าวถึงเกี่ยวกับสถานที่กระทำแท้ง
 ไว้ แต่น่าจะหมายถึงกระทำในสถานพยาบาลที่ได้รับอนุญาตให้ตั้ง หรือดำเนินการสถานพยาบาล
 ตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.๒๕๐๔^๒ มาตรา ๖ โดยที่สถานพยาบาลหมายถึง "สถานที่
 . . . ซึ่งจัดไว้เพื่อการประกอบโรคศิลปะตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ
 หรือซึ่งจัดไว้เพื่อการประกอบกรอื่นด้วยการผ่าตัด ฉีดยา หรือฉีควัสดุใด ๆ หรือด้วยการใช้
 กรรมวิธีอื่นซึ่งเป็นกรรมวิธีของการประกอบโรคศิลปะ . . ." ^๓

B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in
Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglas
 Butler, p. 26.

^๒ "พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.๒๕๐๔," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๘ ตอนที่
 ๔๕ (๑๓ ตุลาคม ๒๕๐๔) : ๑๑๒๖ - ๑๑๓๘.

^๓ พ.ร.บ.สถานพยาบาล มาตรา ๘.

สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน การทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์จะกระทำได้ใน
โรงพยาบาลที่ได้รับอำนาจ^๑

อังกฤษ กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ. ๑๙๖๗ มาตรา ๑ (๓) บัญญัติว่า

. . . การปฏิบัติใด ๆ เพื่อทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์จำต้องกระทำในโรงพยาบาลที่ได้อำนาจ
หรือในสถานที่ซึ่งได้รับยอมรับ

. . . มาตรา ๑ (๔) บัญญัติว่า มาตรา ๑ (๓) . . . จะไม่นำมาใช้ต่อการทำให้
สิ้นสุดของการตั้งครรภ์ โดยปฏิบัติทางการแพทย์ที่จืดชืด เบี่ยง ในกรณีซึ่งเช้ามืดความ
คิดเห็นโดยสุจริตว่า การทำให้สิ้นสุดเป็นการจำเป็นทันทีที่จะรักษาชีวิต หรือป้องกัน
อันตรายที่ฉับพลัน ร้ายแรงต่อสุขภาพทางร่างกายหรือจิตใจของหญิงมีครรภ์

สหรัฐอเมริกา กฎหมายส่วนใหญ่จะจำกัดการกระทำแห่งในโรงพยาบาล แต่ก็มีกฎหมาย
ของบางมลรัฐที่เปิดโอกาสให้กระทำแห่งในคลินิกนอกโรงพยาบาลที่ได้รับอนุญาตหรือยอมรับ
คือ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๖) ของรัฐอะแลสกา (โรงพยาบาลหรือสถานอื่น (other
facility) ที่ได้รับการยอมรับโดยหน่วยงานของรัฐหรือโรงพยาบาลที่ดำเนินการโดยรัฐบาล
สหพันธ์) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) ของรัฐอริโซนา (โรงพยาบาลที่ได้รับการยอมรับ
หรือสถานอื่น ๆ ที่ได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการรัฐ และไคมาตราฐานที่ตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการ)
กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) ของรัฐนิวยอร์ก (ไม่กล่าวถึงเรื่องสถานที่)^๒ กฎหมาย
(. . . ค.ศ. ๑๙๕๘) ของรัฐวิสคอนซิน (โรงพยาบาลที่ได้รับอนุญาตเว้นแต่ในกรณีฉุกเฉิน
โดยจำกัดว่าเป็นกรณีที่จะรักษาชีวิตของมารดา)^๓

^๑ Gunther G. Schulz, "German Democratic Republic," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 226.

^๒ J. C. Smith and Brian Hogan, Criminal Law, 3 d ed., p. 278.

^๓ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglas Butler, pp. 27, 57 (Note 203).

^๔ Ibid., p. 57 (Note 202).

กฎหมายการทำแท้งเอกรูปของสหรัฐอเมริกา มาตรา ๑ (b) บัญญัติว่า
 การทำแท้งอาจกระทำในรัฐนี้เพียงถ้าได้กระทำ (๑) . . . (ในสำนักงานของแพทย์
 หรือในคลินิกทางการแพทย์หรือ) ในโรงพยาบาลที่ได้รับการยอมรับโดย (หน่วยงาน
 สาธารณสุข) หรือดำเนินการโดยสหรัฐ รัฐนี้ หรือหน่วยงานใด ๆ ตัวแทนหรือหน่วย
 งานระดับรองทางการเมืองอื่น ๆ) . . .

แบบประมวลกฎหมายอาญาของสถาบันกฎหมายอเมริกัน มาตรา ๒๓๐.๓ (๒)
 . . . การทำแท้งที่ขอบกฎหมายจะกระทำได้เพียงในโรงพยาบาลที่ได้รับอนุญาต เว้น
 แต่ในกรณีฉุกเฉิน เมื่อการกระทำในสถานพยาบาล (hospital facilities)
 ไม่อาจเป็นไปได้ (ขอยกเว้นในเรื่องสถานพยาบาลมิใช่เพื่อที่จะแก้ไขสถานการณ์ในพื้นที่
 ที่ซึ่งโรงพยาบาลไปไม่ถึง)

การทำแท้งในสถานพยาบาลที่ได้รับอนุญาตได้รับการยอมรับโดยกฎหมายทั่วไปอย่าง
 ไม่มีปัญหาหรือในสถานที่อื่นที่ได้รับการยอมรับหรือรับรอง เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา (รัฐ
 อะแลสกา วอชิงตัน) สำนักงานของแพทย์หรือในคลินิกทางการแพทย์ (กฎหมายการทำแท้ง
 เอกรูปของสหรัฐอเมริกา) สถานพยาบาล (แบบประมวลกฎหมายอาญาของสถาบันกฎหมาย
 อเมริกัน) หรือในสถานที่อื่นนอกจากที่กฎหมายกล่าวถึงในกรณีมีเหตุจำเป็น เช่น อังกฤษ
 (เป็นการจำเป็นเห็นที่จะรักษาชีวิตหรือป้องกันอันตรายที่ถาวร ร้ายแรงต่อสุขภาพของหญิงมี
 ครรภ์) รัฐวิสคอนซินของสหรัฐอเมริกา (ในกรณีฉุกเฉิน เพื่อรักษาชีวิตของมารดา)

๓. ความยินยอม ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้กล่าวถึงเรื่องความยินยอมไว้
 กฎหมายของประเทศอื่น เช่น

ญี่ปุ่น กฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์ ค.ศ. ๑๙๔๘ และที่แก้ไข มาตรา ๑๔ วรรค ๒
 บัญญัติว่า

"Supplement : Decisions of the United States Supreme Court in January 1973 with Respect to the Texas and Georgia Abortion Statutes," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglas Butler, p. 336 (Footnote 40).

^๒
 Ibid., p. 381 (Appendix B).

การทำแท้งไม้อาจกระทำได้โดยปราศจากความยินยอมของบุคคลที่กล่าวถึง หรือคู่สมรส แต่ความยินยอมแต่ผู้เดียวของบุคคลที่กล่าวถึง จะเพียงพอถ้าคู่สมรสไม่สามารถตัดสินใจ หรือไม่สามารที่จะแสดงเจตนาของเขาหรือของเธอ หรือไม่ปรากฏตัวหลังจากการ มีครรภ์ได้เกิดขึ้น

วรรค ๓ ถ้าบุคคลผู้ที่จะได้รับการระงับการตั้งครรภ์ (who is to under go the operation for artificial interruption of pregnancy) เป็น บ้าหรือปัญญาอ่อน (is insane or feebleminded) ความยินยอมของผู้ดูแลของ เธอที่ให้ . . . จะได้รับการยอมรับ เช่นเดียวกับว่าเป็นความยินยอมของบุคคล ที่กล่าวถึง

สิงคโปร์ มีกฎหมายการทำแท้งที่ต้องการความยินยอมจากคณะกรรมการทางการแพทย์ (medical board) ในเดือน ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๖๕^๒

สี่เคส การทำแท้งจะถูกให้อำนาจ

๑) โดยคณะกรรมการสุขภาพและสวัสดิภาพแห่งชาติ (The National Board of Health and Welfare) ในเงื่อนไขใด ๆ ตามกฎหมาย อำนาจของคณะกรรมการ อยู่ภายใต้บังคับ

ก. ถ้าการทำแท้งถูกร้องขอโดยพื้นฐานทางชาติพันธุ์ หรือเนื่องจากอันตรายที่เป็น ไปได้ของทารกในครรภ์ (possible danger of fetal injury) หรือ

ข. ถ้าหญิงขาดความสามารถตามกฎหมายเว้นแต่ในกรณีฉุกเฉิน

๒) ถ้าได้รับการยอมรับโดยแพทย์สองคน . . . เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับการอนุญาตโดย คณะกรรมการแห่งชาติข้างต้น

๓) โดยผู้ปฏิบัติที่ได้รับอนุญาตคนหนึ่ง (a licensed practitioner) ในสถานการณ ฉุกเฉินที่ซึ่งชีวิตของหญิงอยู่ในอันตราย^๓

^๑ Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 16.

^๒ John E. Anderson, Mark C. E. Cheng, and Wan Fook - Kee, "A Component Analysis of Recent Fertility Decline in Singapore," Studies in Family Planning 8 (November 1977) : 284.

^๓ Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 185.

ฝรั่งเศส หมายความว่า การทำแท้ง ค.ศ. ๑๙๗๓ เพิ่มเติมประมวลกฎหมายสาธารณสุข
มาตรา ๑๒๒ - ๒ บัญญัติว่า

ถ้าหญิงแม่เป็นวัยรุ่น (an adult) ไม่สามารถและขาดความสามารถที่จะแสดงเจตนา
การร้องขอจะกระทำโดยผู้แทนโดยกฎหมาย

ถ้าหญิงเป็นผู้เยาว์ที่ยังไม่สมรส ซึ่งอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ต้องได้รับความยินยอมจาก
บุคคลผู้โช้วนาจบิดา มารดาคนหนึ่ง หรือความยินยอมของบุคคลใดในกรณีที่ทำเป็น
แต่ถ้าแพทย์รับการร้องขอพิจารณาว่า การจะได้รับความยินยอมของบิดา มารดา
จะก่อให้เกิดอันตรายอย่างมากแก่ผู้เยาว์ เขาจะร้องขอต่อศาลเด็กซึ่งมีสิทธิที่จะยกเว้น
การต้องการความยินยอมนี้

สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน การทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์จะกระทำได้อีกเมื่อ
ได้รับความยินยอมของคณะกรรมการประกอบค่วยแพทย์ ผู้แทนของบริการสาธารณสุข
(representatives of the public health services) และผู้แทนขององค์การสตรี
ประชาธิปไตย (The Democratic Women's Organization) สมาชิกของคณะกรรมการ

อังกฤษ Sir George Baker ประธานของแผนกครอบครัวศาลสูง (High
Court Family Division) อ้างว่า กฎหมายปี ค.ศ. ๑๙๖๗ "ไม่ให้สิทธิบิดา" ที่จะถูก
ปรึกษาในการทำแท้ง " เพราะอาจมีกรณีที่หญิงตั้งครรภ์โดยฝ่ายชายไม่ยอมรับว่าเป็นบิดา
ของเด็ก ชายจึงไม่ควรมีสิทธิให้ความยินยอมในกรณีดังกล่าวนี้

สหรัฐอเมริกา การต้องการความยินยอมจากหญิงเป็นลายลักษณ์อักษรจะกระทำ
เช่นเดียวกับการร้องขอ (a request or application) คือ กฎหมาย (. . . มาตรา

Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, pp. 85, 86 (Appendix III).

Gunther G. Schulz, "German Democratic Republic," in
Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 226.

บิดาของเด็กที่จะถูกทำแท้งหรือสามีของหญิง.

The Bangkok Post (26 May 1978) : 11.

. . .) ของรัฐแคลิฟอร์เนีย กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) ของรัฐโคโลราโด จอร์เจีย
 กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๘) ของรัฐแมริแลนด์ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) ของรัฐ
 นิวเม็กซิโก^๑ กฎหมายใหม่ ๆ บางฉบับต้องการความยินยอมของคู่สมรสไม่ว่าหญิงจะอายุ
 เท่าไร คือ กฎหมายของรัฐโคโลราโด เซาท์แคโรไลนา (เว้นแต่ลูกเงินเป็นอันตรายต่อชีวิต)
 และวอชิงตัน^๒ ต้องการความยินยอมของสามีถ้าหญิงเป็นผู้เยาว์ตามกฎหมาย คือ กฎหมาย
 ของรัฐอาร์คันซอ โคโลราโด นอร์ทแคโรไลนา เซาท์แคโรไลนา และเวอร์จิเนีย^๓ ต้องการ
 ความยินยอมของบิดา มารดา ผู้หนึ่งหรือผู้ดูแลถ้าหญิงเป็นผู้เยาว์ยังไม่สมรสหรือไม่มีความ
 สามารถ คือ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๖) ของรัฐอะแลสกา กฎหมาย (. . . ค.ศ.
 ๑๙๖๘) รัฐเคลาแวร์ กฎหมายของรัฐนิวเม็กซิโก นอร์ทแคโรไลนา ออริกอน เซาท์แคโรไลนา
 เวอร์จิเนีย และวอชิงตัน^๔ กฎหมายใหม่บางฉบับส่วนน้อยจำกัดการต้องการความยินยอมของ
 บิดา มารดา สำหรับผู้ที่ต่ำกว่า ๑๘ หรือ ๑๙ คือ กฎหมายของรัฐอะแลสกา เคลาแวร์
 นิวเม็กซิโก เวอร์จิเนีย และวอชิงตัน^๕ หรือบัญญัติว่า ความยินยอมของบิดา มารดาเพียง
 คนเดียวก็ถือว่าเป็นการจำเป็นเพียงพอถ้าผู้เยาว์ยังไม่สมรสอาศัยอยู่ห่างจากบ้าน คือ กฎหมาย
 (. . . ค.ศ.๑๙๖๘) ของรัฐเคลาแวร์^๖

^๑ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in
Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglas
 Butler, pp. 21, 50 (Note 158).

^๒ Ibid., pp. 21, 22, 50 (Note 160).

^๓ Ibid., pp. 22, 50 (Note 162).

^๔ Ibid., (Note 163).

^๕ Ibid., (Note 165).

^๖ Ibid., (Note 166).

กฎหมาย ๘ รัฐ มีบทบัญญัติอ้างอิงถึงความยินยอมของบิดา มารดา สำหรับการ
 ทำแท้งของผู้เยาว์ คือ รัฐอาร์คันซอ โคโลราโด เกลาแวร์ ฟลอริดา นิวเม็กซิโก นอร์ท
 แคโรไลนา ออริกอน เซาท์แคโรไลนา เวอร์จิเนีย กฎหมายแตกต่างกันในรายละเอียด
 กล่าวคือ

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) ของรัฐเวอร์จิเนีย บัญญัติเป็นความว่า ถ้าหญิง
 เป็นเด็ก หรือเป็นบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ จำต้องได้รับความยินยอม
 เป็นลายลักษณ์อักษรของบิดา มารดา (คนใดคนหนึ่ง) ผู้ดูแลหรือผู้ใช้อำนาจของบิดา มารดา
 สามี่ (ถ้าทำการสมรส) สำหรับหญิงที่ได้ทำการสมรสและมีอายุเกินกว่าสิบแปดปีจะถือว่า มี
 ความสามารถที่จะให้ความยินยอม เช่นเดียวกับว่าเป็นบุคคลที่มีอายุสิบเอ็ดปี

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๖) ของรัฐเกลาแวร์ ถ้าหญิงอายุต่ำกว่า ๑๕ หรือ
 เป็นคนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมของบิดา มารดา

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑ - ๗๒) ของรัฐออริกอน ต้องการความยินยอมของ
 บิดา มารดา ถ้าหญิงต่ำกว่า ๒๑ และยังไม่สมรส

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐโคโลราโด และนิวเม็กซิโก ต้องการบิดา
 มารดาหรือผู้ดูแล ที่จะให้ความเห็นชอบ ในคำร้องขอสำหรับการทำแท้งถ้าหญิงต่ำกว่า ๑๘

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๘, . . . ค.ศ. ๑๙๖๘, . . . ค.ศ. ๑๙๗๑) ของ
 รัฐอาร์คันซอ นอร์ทแคโรไลนา และเซาท์แคโรไลนา ต้องการความยินยอมของบิดา มารดา
 ผู้ดูแลหรือสามี่ ถ้าหญิงอายุต่ำกว่า ๒๑ ปี หรือเป็นคนไร้ความสามารถ (โดยคำพิพากษา)

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๒) ของรัฐฟลอริดา ต้องการความยินยอมทั้งของบิดา
 มารดา และความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรของหญิง ถ้าหญิงอายุต่ำกว่า ๑๘ และยังไม่สมรส
 เว้นแต่ถ้าแพทย์ยืนยันว่า การตั้งครรภ์ต่อไปจะเป็นอันตรายต่อชีวิตของหญิง

9
 Harriet F. Pilpel and Ruth J. Zuckerman, "Abortion and Rights
 of Minors," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert
 and J. Douglas Butler, pp. 278, 300 (Note 16).

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐวอชิงตันบัญญัติว่า จะต้องได้รับความยินยอม
ของผู้แล้โดยขอบข่ายกฎหมายก่อน ถ้าหญิงยังไม่สมรสและอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี^๑

กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๐) รัฐอะแลสกา ต้องการความยินยอมจากบิดา มารดา
หรือผู้แล้ของหญิงที่ยังไม่สมรส และอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี^๒

ในรัฐแมริแลนด์ จอร์เจีย แคนซัส และแคลิฟอร์เนีย กฎหมายไม่กล่าวถึงในเรื่อง
ความยินยอมของบิดา มารดา คล้ายคลึงกับกฎหมายการทำแท้งของรัฐนิวเจอร์ซีย์ และฮาวาย^๓
แบบประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายการทำแท้งเอกรูป ไม่ต้องการความ
ยินยอมของบิดา มารดาสำหรับการทำแท้ง^๔

คำพิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ ปฏิเสธการกระทำทาง
กฎหมาย (legitimate action) สำหรับกรณีที่มิได้ละเมิดประโยชน์หรือส่วนได้เสีย เช่น สามี
หรือบิดา มารดาของหญิง ที่จะขัดขวาง (veto) สิทธิที่อิสระของเขา (ของหญิง) ที่จะกระทำ
แท้ง^๕

ความยินยอมพิเศษในกรณีข่มขืนและความสัมพันธ์ทางเพศอันเกิดจากสายเลือดใกล้ชิด
กฎหมายส่วนใหญ่ของการรูปแบบบางอย่างของการให้ข้อเท็จจริงที่สนับสนุนข้อเรียกร้อง การ
ร้องทุกข์หรือคำให้การของผู้เคราะห์ร้าย คือ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๕) ของรัฐ
อาร์คันซอ (ผู้ถูกข่มขืนจำต้องรายงานต่ออัยการภายใน ๗ วัน) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑)

^๑ Ibid., p. 301 (Note 18).

^๒ Ibid., p. 301 (Note 19).

^๓ Ibid., p. 278 .

^๔ Ibid., p. 300 (Note 16).

^๕ Judith Blake, "The Supreme Court's Abortion Decisions and

ของรัฐจอร์เจีย (ผู้ร้องจำต้องแสดงเอกสารของการรายงานต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐนิวเม็กซิโก (หญิงส่งคำให้การไปถึงการข่มขืนหรือไต่รายงานต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมาย) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐนอร์ทแคโรไลนา (รายงานต่อหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ศาลที่มีอำนาจตามกฎหมายภายใน ๗ วัน หลังจากการข่มขืน) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐเซาท์แคโรไลนา (รายงานภายใน ๗ วัน ภายหลังจากการข่มขืนหรือ ๖๐ วันหลังจากความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้มีสายเลือดใกล้ชิด) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐเวอร์จิเนีย (รายงานต่อเจ้าหน้าที่หรืออัยการที่มีอำนาจตามกฎหมายภายใน ๗ วัน หลังจากการข่มขืนหรือทันทีที่เป็นไปได้ถ้าถูกลักพาหรือล่อลวง คำให้การเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศอันเกิดจากสายเลือดใกล้ชิดจำต้องระบุถึงชาย) การกำหนดให้มีรูปแบบบางอย่างของความยินยอมหรือการรับรองโดยหน่วยงานของอัยการ (prosecuting agency) เป็นเงื่อนไขบังคับก่อนถือว่าเป็นสิ่งที่ปกติ เช่น กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) ของรัฐแคลิฟอร์เนีย (อัยการ (district attorney) แจ้งต่อคณะกรรมการว่า มีเหตุที่เป็นไปได้ที่จะเชื่อว่ามีกรกระทำผิด) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐโคโลราโด (อัยการ (prosecutor) แจ้งต่อคณะกรรมการเป็นลายลักษณ์อักษรว่า มีเหตุเป็นไปได้ที่จะเชื่อว่ามีกรกระทำผิด) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๐) รัฐเดลาแวร์ (อัยการ (attorney general) รับรองเป็นลายลักษณ์อักษรว่ามีเหตุที่เป็นไปได้ เว้นแต่ถ้ากระทำภายใน ๔๘ ชั่วโมง หลังจากการข่มขืน) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๐) รัฐจอร์เจีย (หลังจากที่มีการรายงาน อัยการรับรองเหตุที่เป็นไปได้ของข่าวสารที่จะเชื่อว่าการข่มขืนได้เกิดขึ้น) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๑) รัฐแมริแลนด์ (อัยการของรัฐแจ้งคณะกรรมการตรวจการแห่งเป็นลายลักษณ์อักษร ถึงเหตุเป็นไปได้ที่จะเชื่อ) กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๙) รัฐออริกอน (คำรับรองของหญิง (certificate by women) ส่ง

---

^๑ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbort and J. Douglas Butler, pp. 26, 55 (Note 197).

ไปยังอัยการของเมืองในรัฐ (district attorney of county) ที่ซึ่งโรงพยาบาล
ตั้งอยู่) กฎหมาย (... ค.ศ. ๑๙๓๑) รัฐเซาท์แคโรไลนา (จำต้องมีการออกหมายต่อผู้
กระทำผิด หัวหน้าเจ้าหน้าที่ของเมืองผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่ซึ่งโรงพยาบาลตั้งอยู่รับรอง
เหตุที่มีเหตุผลที่จะเชื่อว่ามี การกระทำความผิด) ๑ กระบวนการของรัฐแคลิฟอร์เนีย คณะ
กรรมการแพทย์ของโรงพยาบาลรายงานการข่มขืนและคำให้การต่ออัยการรัฐ (district
attorney) ถ้าอัยการระบุถึงเหตุเป็นไปไต่หรือไม่ระบุภายใน ๕ วัน คณะกรรมการจะยอม
รับการทำแท้ง ถ้าระบุว่าไม่เชื่อถึงเหตุที่เป็นไปได้ภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้ร้องขออาจ
อุทธรณ์ต่อศาลสูง (a superior court) ๒

กฎหมายการทำแท้งที่กล่าวมาต้องการความยินยอมของบุคคลต่าง ๆ ในการทำแท้ง
ซึ่งอาจพิจารณาได้ ดังนี้

๑. ความยินยอมของหญิง ต้องการความยินยอมของหญิง (ประเทศญี่ปุ่น) หญิง
สมรสอายุเกินสิบแปดถือว่ามีความสามารถที่จะให้ความยินยอม (สหรัฐอเมริกา รัฐเวอร์จิเนีย)

๒. ความยินยอมของคู่สมรสหรือสามีของหญิง คู่สมรส (ญี่ปุ่น) คู่สมรสไม่ว่าหญิง
อายุเท่าไร (สหรัฐอเมริกา รัฐโคโลราโด เซาท์แคโรไลนา วอชิงตัน) สามีถ้าหญิงสมรส
เป็นผู้เยาว์ (สหรัฐอเมริกา รัฐเวอร์จิเนีย) สามีถ้าหญิงต่ำกว่า ๒๑ ปี หรือไร้ความสามารถ
(สหรัฐอเมริกา รัฐอาร์คันซอ นอร์ท แคโรไลนา เซาท์ แคโรไลนา)

๓. ความยินยอมของบิดา และหรือมารดา ผู้ใช้อำนาจบิดา มารดา ผู้ดูแล คณะ
กรรมการ ต้องการความยินยอมของผู้ดูแล ถ้าหญิงเป็นบ้าหรือปัญญาอ่อน (ญี่ปุ่น) ผู้ใช้
อำนาจบิดา มารดา ถ้าหญิงเป็นผู้เยาว์ที่ยังไม่สมรส อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี หรือผู้ดูแล (ฝรั่งเศส)
คณะกรรมการทางการแพทย์ (สิงคโปร์) คณะกรรมการประกอบค้ำแพทย์ ผู้แทนและสมาชิก
ของคณะกรรมการ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน) คณะกรรมการสุขภาพ และสวัสดิภาพ

^๑ Ibid., pp. 26, 55, 56 (Note 198).

^๒ Ibid., p. 26.

แห่งชาติ ถ้าหญิงขาดความสามารถตามกฎหมาย แต่มีช้อยกเว้นในกรณีฉุกเฉิน (สวีเดน)

ต้องการความยินยอมของบิดา มารดา ผู้ดูแล (สหรัฐอเมริกา รัฐเวอร์จิเนีย)

บิดา มารดา ถ้าหญิงต่ำกว่า ๑๕ หรือไม่สามารถทางจิต (รัฐเคลาแวร์) บิดา มารดาเพียง

คนเดียวถ้าผู้เยาว์ยังไม่สมรส อาศัยอยู่ห่างจากบ้าน (รัฐเคลาแวร์) บิดา มารดา ถ้าหญิง

ต่ำกว่า ๒๑ และยังไม่สมรส (รัฐออริกอน) บิดา มารดา หรือผู้ดูแลถ้าหญิงต่ำกว่า ๑๘ (รัฐ

โคโลราโด นิวเม็กซิโก) บิดา มารดา ผู้ดูแลถ้าหญิงต่ำกว่า ๒๑ (รัฐอาร์คันซอ นอร์ท

แคโรไลนา เซาท์ แคโรไลนา) บิดา มารดาถ้าอายุต่ำกว่า ๑๘ และยังไม่สมรส (รัฐฟลอริดา)

ผู้ดูแลโดยชอบด้วยกฎหมายถ้าหญิงยังไม่สมรสและอายุต่ำกว่า ๑๘ (รัฐวอชิงตัน) บิดาหรือผู้

ดูแลของหญิงที่ยังไม่สมรส อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี (รัฐอะแลสกา)

เห็นได้ว่า กรณีต้องได้รับความยินยอมของบุคคลอื่นมีหลักว่า หากหญิงมีคู่สมรสก็ต้อง
ได้รับความยินยอมของคู่สมรสหรือสามี หากไม่มีคู่สมรสและเป็นผู้เยาว์ก็ต้องการความยินยอม
ของบิดา มารดา หรือผู้ดูแล แต่ก็อาจมีการยกเว้นการต้องการความยินยอมของบุคคลในกรณี
มีเหตุจำเป็นหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น ไม่ต้องการความยินยอมของคู่สมรส ถ้าคู่สมรสไม่
สามารถตัดสินใจหรือไม่สามารถที่จะแสดงเจตนา หรือไม่ปรากฏตัว (ญี่ปุ่น) ไม่จำเป็นต้องได้รับ
อำนาจจากคณะกรรมการสุขภาพและสวัสดิภาพแห่งชาติในกรณีฉุกเฉิน (สวีเดน) อาจมีช้อยกเว้น
ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของบิดา มารดา ถ้าจะก่อให้เกิดอันตรายอย่างมากต่อผู้เยาว์
โดยร้องขอต่อศาลเด็ก (ฝรั่งเศส) ไม่ต้องการความยินยอมของคู่สมรสกรณีฉุกเฉินเป็นอันตราย
ต่อชีวิต (สหรัฐอเมริกา รัฐเซาท์แคโรไลนา) ไม่ต้องการความยินยอมของบิดา มารดา หรือ
ของหญิงกรณีหญิงอายุต่ำกว่า ๑๘ และยังไม่สมรส ถ้าการตั้งครรภ์จะเป็นอันตรายต่อชีวิตของ
หญิง (สหรัฐอเมริกา รัฐฟลอริดา) ส่วนในกรณีที่กฎหมายไม่ได้กล่าวถึงความยินยอมของบุคคล
อื่น เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของไทย กฎหมายการทำแท้งของอังกฤษ กฎหมายรัฐแมริแลนด์
จอร์เจีย แคนซัส แคลิฟอร์เนีย นิวยอร์ก ฮาวาย การต้องการความยินยอมของบุคคลอื่นที่จะ
ให้ความยินยอมในการทำแท้ง หรือไม่คงเป็นไปตามระเบียบวิธีปฏิบัติของโรงพยาบาล สถาน
พยาบาลที่กระทำแท้ง

๔. ระยะเวลา ประมวลกฎหมายอาญาไม่กำหนดระยะเวลาในการทำแท้งว่า จะ

ทำได้เมื่อใดไว้ แต่กรณีจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิง ย่อมอยู่ในดุลพินิจของแพทย์ว่าจะกระทำเมื่อใด ซึ่งย่อมคำนึงถึงสุขภาพ และอันตรายต่อหญิง

สหรัฐอเมริกา กฎหมายของรัฐส่วนใหญ่ ๒๙ รัฐ อ้างถึงเพียงการตั้งครรภ์^๑ คือ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๕๖) ของรัฐอะแลสกา รัฐแอริโซนา กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๙) รัฐโคโลราโด กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐเคลาแวร์ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๒) รัฐฟลอริดา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐจอร์เจีย ไอคาโฮ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๒) รัฐอิลลินอยส์ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๕๖) รัฐอินเดียนา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐแคนซัส กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๙) รัฐเคนทักกี บัญญัติแต่เพียงว่า ("ในเวลาใด ๆ ระหว่างระยะเวลาของการมีครรภ์") กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐลุยเซียนา ("อ้างถึงหญิงคนหนึ่ง") กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๔) รัฐมิชิแกน กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๔ และ ๑๙๗๑) รัฐมิสซิสซิปปี กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๙) รัฐมอนทานา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๕) รัฐเนแบรสกา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๗) รัฐเนวาดา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๙) รัฐนิวเจอร์ซีย์ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐนิวเม็กซิโก กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๙) รัฐนอร์ทแคโรไลนา กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๖๐) รัฐนอร์ทดาโคตา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐโอกลาโฮมา ("หญิงใด ๆ") กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๖) รัฐเซาท์แคโรไลนา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๗) รัฐเซาท์ดาโคตา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๕๕) รัฐเทนเนสซี กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๑) รัฐเท็กซัส กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๕๓) รัฐยูทาห์ กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๕๕) รัฐไวโอมิง^๒ และบางมลรัฐขยายความว่าไม่จำเป็นต้องมีการค้นโดยไขว้คว้าไม่ว่ามีการค้นหรือไม่

^๑ ไม่กล่าวถึงหรือจำกัดระยะเวลาการทำแท้ง.

^๒ B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Halbert and J. Douglas Butler, pp. 9, 10, 39, 40 (Note 64).

(quickenning does not matter, usually through the phrase "whether quick or not") คือ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๘๔๘) รัฐอาร์คันซอ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๘๖๘) รัฐเคนทักกี กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๘๖๕) รัฐเมน กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๘๕๕) รัฐเทนเนสซี^๑

กฎหมายการทำแท้งของบางประเทศกำหนดระยะเวลาเกี่ยวกับการทำแท้งไว้ เช่น คู่มือเขียน กฎหมายหมายเลข ๒๔ วันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๖๕ อนุญาตการทำแท้งหากมีกรณีซึ่งประกอบไปด้วยสามเงื่อนไข ๆ หนึ่ง คือ "ระยะของการตั้งครรภ์ต่ำกว่าสามเดือน"^๒

สวีเดน การระงับการตั้งครรภ์โดยเหตุผลอื่นนอกจากโรคหรือความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายของมารดา (disease or a physical defect) จะกระทำได้ภายในยี่สิบสัปดาห์นับแต่ตั้งครรภ์ ถ้าจะกระทำหลังจากนั้นต้องมีเหตุผลเป็นกรณีพิเศษ และต้องกระทำภายในยี่สิบสัปดาห์นับแต่ตั้งครรภ์^๓

ฝรั่งเศส กฎหมายการทำแท้ง ค.ศ. ๑๙๗๓ ซึ่งเพิ่มเติมประมวลกฎหมายสาธารณสุข มาตรา ๑๖๓ - ๕ วรรค ๔ บัญญัติว่า "เว้นแต่ในกรณีฉุกเฉิน การทำให้สิ้นสุดการตั้งครรภ์โดยสมัครใจจะกระทำภายในเจ็ดวัน หลังจากการรับคำร้องขอ"^๔

สหรัฐอเมริกา ระยะเวลาของการตั้งครรภ์ได้เริ่มปรากฏเป็นปัจจัยสำคัญในกฎหมาย

^๑ Ibid., pp. 10, 39, 40 (Note 65).

^๒ Luke T. Lee, "Tunisia," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 347.

^๓ Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 185.

^๔ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, p. ๘6.

หลายฉบับที่มีการแก้ไขเร็ว ๆ นี้ สามารถจำกัดระยะเวลาของการทำแท้งถึงระยะที่ลูกในครรภ์
 ไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ (the period of nonviability) คือ กฎหมาย (. . .
 ค.ศ.๑๙๗๐) รัฐอะแลสกา กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐฮาวาย กฎหมาย (. . .
 ค.ศ.๑๙๗๐) รัฐวอชิงตัน (เด็กยังไม่คืบและไม่เกินสี่เดือนหลังจากมีครรภ์ ("women not
 quick with child and not more than four lunar months after
 conception") และ ๖ รัฐอื่นจำกัดระยะเวลาเป็นสัปดาห์หรือวันของการตั้งครรภ์ที่จะต้อง
 ได้รับการกระทำ ยกเว้นในสถานการณ์ฉุกเฉิน คือ กฎหมาย (. . . ค.ศ. ๑๙๗๒) รัฐ
 แคลิฟอร์เนีย (๒๐ สัปดาห์) กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐโคโลราโด (๑๖ สัปดาห์
 กรณีข่มขืน ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้มีสายเลือดใกล้ชิดเท่านั้น) กฎหมาย (. . .
 ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐเดลาแวร์ (๒๐ สัปดาห์ เว้นแต่จำเป็นที่จะรักษาชีวิตของหญิงหรือทารกใน
 ครรภ์ตาย) กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐนิวยอร์ก (๒๔ สัปดาห์เว้นแต่จำเป็นที่จะรักษา
 ชีวิตของหญิง) กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๗๑) รัฐออริกอน (๑๕๐ วัน เว้นแต่ชีวิตของหญิง
 อยู่ในอันตรายที่จะเกิดขึ้นในไม่ช้า) กฎหมาย (. . . ค.ศ.๑๙๖๘) รัฐวอชิงตัน (๔ เดือน)
 . . .

กฎหมายการทำแท้งเอกรูปของสหรัฐอเมริกา มาตรา ๑ (b) บัญญัติว่า
 การทำแท้งจะกระทำได้ในรัฐนี้ถ้าใดกระทำ . . . (๒) ภายใน (๒๐ สัปดาห์) หลัง
 จากเริ่มตั้งครรภ์ (หรือหลังจาก (๒๐) สัปดาห์ ถ้าแพทย์มีสาเหตุที่มีเหตุผลที่เชื่อว่า
 (I) มีการเสี่ยงมากกว่า การตั้งครรภ์จะเป็นอันตรายต่อชีวิตของมารดาหรือทำความ
 เสียหายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพทางร่างกายหรือจิตใจของมารดา (II) เด็กจะเกิด
 ควยความไม่สมบูรณ์ทางร่างกายหรือจิตใจอย่างมาก, หรือ (III) การตั้งครรภ์เป็น

B. James George, Jr., "The Evolving Law of Abortion," in
Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglas
 Butler, pp. 10, 40 (Note 67, 68).

ผลจากการข่มขืนหรือความสัมพันธ์ทางเพศโดยไม่ชอบกฎหมายกับหญิงอายุต่ำกว่า ๑๖ ปี^๑

คำพิพากษาของศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับการทำแท้งในปี ค.ศ. ๑๙๗๓ (คดี Jane Roe et al., Appellants, v. Henry Wade^๒) วางหลักว่า ในระยะสามเดือนแรก (until after the first trimester) การตัดสินใจที่จะมีการทำแท้งขึ้นอยู่กับหญิงและแพทย์ของเขา ศาลกล่าวว่า ระหว่างเริ่มต้นของเดือนที่สี่ของการตั้งครรภ์จนถึงระยะเวลาที่ลูกในครรภ์สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ หรือเกิดมาแล้วอยู่รอด (fetal viability) (ระยะเวลาประมาณหกเดือนของการตั้งครรภ์) กฎเกณฑ์ของรัฐควรที่จะเกี่ยวกับมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อป้องกันสุขภาพของมารดา . . . หลังจากระยะที่สามารถมีชีวิต (viability) ถือว่ารัฐมีเหตุผลที่จะวางกฎเกณฑ์และแม้แต่ประกาศห้ามการทำแท้ง (even proscribing abortion) เว้นแต่เมื่อจำเป็นสำหรับการรักษาชีวิตหรือสุขภาพของมารดา . . .^๓

การกำหนดระยะเวลาในการทำแท้งเป็นการควบคุม จำกัดการใช้ดุลพินิจของแพทย์ลงส่วนหนึ่ง การกำหนดระยะเวลาเกี่ยวกับการทำแท้งในกรณีปกติ เช่น ระยะของการตั้งครรภ์ต่ำกว่าสามเดือน (ตุรกี) ๑๖ สัปดาห์ กรณีข่มขืน ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้มีสายเลือดใกล้ชิด (รัฐโคโลราโด) เด็กยังไม่คืบและไม่เกินสี่เดือนหลังจากมีครรภ์ (รัฐอะแลสกา ฮาวาย วอชิงตัน) ๒๐ สัปดาห์ (รัฐแคลิฟอร์เนีย เดลาแวร์) หลังจากสัปดาห์ที่ยี่สิบของการมีครรภ์ (สวีเดน) ๑๕๐ วัน (รัฐออริกอน) ๒๔ สัปดาห์ (รัฐนิวยอร์ก) การกำหนดระยะเวลาไว้อาจ

^๑ "Supplement : Decisions of the United States Supreme Court in January 1973 with Respect to the Texas and Georgia Abortion Statutes," in Abortion, Society, and the Law, ed. David F. Walbert and J. Douglast Butler, p. 336 (Footnote 40).

^๒ Ibid., pp. 311 - 313.

^๓ Judith Blake, "The Supreme Court's Abortion Decisions and Public Opinion in the United States," Population and Development Review 8 (March - June 1977) : 45.

เกิดจากเหตุบางอย่างหนึ่ง คือ ประสงค์จะให้มีการทำแท้งในระยะเริ่มแรกของการตั้งครรภ์ เพราะปลอดภัยแก่หญิงมากกว่าที่จะกระทำในเวลาต่อจากนั้นไป แต่การทำแท้งนี้อาจทำในระยะเริ่มแรกของการมีครรภ์ได้เสมอไป เพราะอาจเกิดสถานการณ์หรือเหตุจำเป็นที่จะต้องกระทำภายหลัง จึงมีการยกเว้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ เช่น เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ (สวีเดน) ยกเว้นในสถานการณ์ฉุกเฉิน (รัฐแคลิฟอร์เนีย โคโลราโด วอชิงตัน) เว้นแต่จำเป็นที่จะรักษาชีวิตของหญิงหรือทารกในครรภ์ตาย (รัฐเคลาแวร์) เว้นแต่จำเป็นที่จะรักษาชีวิตของหญิง (รัฐนิวยอร์ก) เว้นแต่ชีวิตของหญิงอยู่ในอันตรายที่จะเกิดขึ้นในไม่ช้า (รัฐออริกอน)

การทำหมัน

ความหมาย เป็นการกระทำต่ออวัยวะของร่างกายของชายหรือหญิง เพื่อก่อให้เกิดผลในการป้องกันการปฏิสนธิ ทำให้เสียความสามารถสืบพันธุ์ ไม่สามารถผลิตลูกหลาน เช่น โดยการตัดกรรมปิตต่ออวัยวะของร่างกายเพื่อให้สูญจืดและไซ่สามารถพบกัน อันจะก่อให้เกิดการตั้งครรภ์ การทำหมันเป็นวิธีคุมกำเนิดถาวรวิธีหนึ่ง

ผลในทางประชากร การทำหมันเป็นการป้องกันมิให้ชีวิตเกิดขึ้น จึงมีผลในการลดอัตราการเพิ่มของประชากร การยอมรับการทำหมันในกรณีหรือโดยเหตุผลต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง หรือไม่เพียงใดมีผลกระทบต่ออัตราการเพิ่มของประชากร

กฎหมายอาญาเกี่ยวกับการทำหมัน การทำหมันหากเป็นการกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายเสียความสามารถสืบพันธุ์ ต้องระวางโทษจำคุก

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๗ ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัสต้องระวางโทษจำคุก . . .

อันตรายสาหัส นั้น คือ

. . .

(๒) เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์ . . .

ฝรั่งเศสประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา ๓๑๖ บัญญัติว่า "การตอน (Castration) เป็นความผิดและมีโทษโดยการทำงานหนักตลอดชีวิต" วรรคสอง "ถ้าการตายเกิดขึ้นภายในสี่สิบวันหลังจากการกระทำความผิด ผู้กระทำจะถูกลงโทษถึงแก่ชีวิต" การทำหมัน (Sterilization) เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยเจตนา^๒

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๒๔ บัญญัติว่า "ถ้าการทำร้ายร่างกายก่อให้เกิดบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บสูญเสีย . . . ความสามารถสืบพันธุ์ (procreative powers) จะถูกลงโทษ . . ." มาตรา ๒๒๕ "ถ้าเหตุใดเหตุหนึ่งของพฤติการณ์เหล่านี้^๔ ได้กระทำโดยเจตนาผู้กระทำจะต้องรับโทษ . . . การทำหมันรวมทั้งการตอนเป็นความผิดอาญา^๖

กฎหมายอาญาของไทย ฝรั่งเศส เยอรมัน เมื่อยังไม่พิจารณาถึงความยินยอมของผู้เสียหาย (ผู้เสียความสามารถสืบพันธุ์) ต่างบัญญัติการทำให้บุคคลอื่นเสียความสามารถสืบพันธุ์ คือ เป็นหมัน ซึ่งอาจเป็นการทำหมันหรือการตอน เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

^๑ The French Penal Code, trans. Jean F. Moreau and Gerhard O. W. Mueller, p. 109.

^๒ Jacques Doublet and Hubert De Villerdary, Law and Population Growth in France, pp. 22, 23.

^๓ The German Penal Code of 1871, trans. Gerhard O. W. Mueller and Thomas Buergenthal, pp. 117, 118.

^๔ พฤติการณ์ในมาตรา ๒๒๔.

^๕ The German Penal Code of 1871, trans. Gerhard O. W. Mueller and Thomas Buergenthal, p. 118.

^๖ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 212.

เกี่ยวกับความยินยอมของผู้เสียหาย มีผู้เห็นว่า ความยินยอมของผู้เสียหายยอม เป็นช้อยกเว้นความผิดได้ในกรณีที่มิใช่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดีของประชาชน การกระทำ ใด ๆ หนึ่งจึงจะขัดต่อศีลธรรมอันดี ย่อมจะต้องพิจารณาตามความรู้สึกของบุคคลทั่วไปในท้องที่ และเวลาที่เกิดการกระทำนั้น^๑

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๒๖ a บัญญัติว่า "ผู้ใดก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย^๒ ด้วยความยินยอมของบุคคลผู้ได้รับอันตรายจะเป็นการ กระทำที่ผิดกฎหมายเพียงถ้า การกระทำเช่นนั้นขัดต่อศีลธรรมขั้นพื้นฐาน (violates basic morality)"^๓

ฝรั่งเศส เกี่ยวกับความยินยอมของผู้เสียหาย เด็มนักนิติศาสตร์ (Douzat & Pinatel) ไม่รับรุกรานทำหมันเพราะขัดต่อประโยชน์ของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่อาจ มีกรณีที่มีความจำเป็นต้องทำ คำพิพากษาวันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ ศาลสูงสุด (Cour de Cassation) ตัดสินว่า จำเลยไม่สามารถยกความยินยอมของคนที่ใช้เป็นข้อแก้ตัวต่อความ ผิดทางอาญา^๔ เนื่องจากเอกชนไม่มีสิทธิให้ความยินยอมในคดีอาญาแผ่นดิน ซึ่งถือว่ารัฐเป็น ผู้เสียหาย ความยินยอมในคดีเช่นนี้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม^๕

^๑ จิตติ ดิงศกัทธิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค ๑ ตอนที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ : แสงทองการพิมพ์, ๒๕๑๖) , หน้า ๖๕๖, ๖๕๓.

^๒ การทำให้สูญเสียความสามารถสืบพันธุ์ เป็นการก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย.

^๓ The German Penal Code of 1871, trans. Gerhard O. W. Mueller and Thomas Buergenthal, p. 118.

^๔ จิตติ ดิงศกัทธิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค ๑ ตอนที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๔., หน้า ๖๕๑, ๖๕๖ (เชิงอรรถ ๗๘).

^๕ ฐานทำร้ายร่างกาย (ทำหมัน).

^๖ Jacques Doublet and Hubert De Villendary, Law and Population Growth in France, p. 23.

คำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสที่กล่าวมาก่อนข้างจะมีความคิดเห็นที่เข้มงวดต่อการทำหมัน
แนวความคิดของนักกฎหมาย และของบุคคลทั่วไปของไทยยอมรับว่า การทำหมัน
โดยความยินยอมของบุคคลผู้ถูกกระทำ ไม่มีความผิดฐานทำร้ายร่างกาย โดยเหตุผลที่ว่า
การทำหมันไม่ขัดต่อความรู้สึกนึกคิด ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีซึ่งสอดคล้องกับ
กฎหมายอาญาของเยอรมัน

กรณีที่ยอมรับ

๑. ระเบียบการทำหมัน ประเทศไทยไม่มีกฎหมายอนุญาตให้ทำหมันได้ในกรณี
ใดบ้างเหมือนกับการทำแท้งในประมวลกฎหมายอาญา แต่มีระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข
กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการทำหมันไว้

ก) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๐๐ กระทรวงสาธารณสุขวาง
ระเบียบเกี่ยวกับการทำหมัน สำหรับโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยกำหนด
ให้อยู่ในความวินิจฉัยของนายแพทย์อย่างน้อย ๓ คน และได้มอบอำนาจให้นายแพทย์ผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลเป็นผู้พิจารณาอนุมัติตามข้อเสนอสองหัวหน้าแผนกวิชา และนายแพทย์ผู้ทำการตรวจ
รักษา ทั้งนี้ โดยถือหลักเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ ว่า ผู้ได้รับการทำให้เป็นหมันจะต้องมีบุตรไม่น้อย
กว่า ๕ คน ต่อมาระเบียบนี้ได้ยกเลิก

ข) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๐๕ กระทรวงสาธารณสุขวาง
ระเบียบปฏิบัติใหม่โดยกำหนดให้การทำหมันอยู่ในดุลพินิจของนายแพทย์ผู้อำนวยการ โรงพยาบาล
ที่จะพิจารณาตามความเหมาะสมในทางวิชาการ และตามความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจและ
สังคม ตลอดจนภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ของครอบครัว โดยเฉพาะแต่ละราย ระเบียบนี้ให้ถือปฏิบัติ
ตั้งแต่วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๕

สังค เป็ล่งวานิช และมนัสวี อุณหันท์, "การศึกษารายงานผู้ได้รับการทำให้
เป็นหมัน (หญิง) จากโรงพยาบาล ๔๕ แห่ง ในประเทศไทย," ใน การสัมมนาทางวิชาการ
เรื่องประชากรของประเทศไทย (กรุงเทพฯ : กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัย
แห่งชาติ, ๒๕๐๖) , หน้า ๓๐๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๑, ๓๐๒.

เมื่อพิจารณาระเบียบกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๐๕ จะเห็นได้ว่า ขอมรับการ
ทำหมันใน ๓ กรณี อันได้แก่

๑. ความเหมาะสมในทางวิชาการ เช่น มารดาสุขภาพไม่ดี โรคแทรกในระยะ
มีครรภ์ หรือการคลอด บิดา มารดามีโรคซึ่งจะถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ ไปยังลูกหลาน มารดา
มีอายุมาก มีบุตรมากเกินไป ฯลฯ

๒. ความจำเป็นในทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น มีบุตรมาก ยากจน รายได้
ไม่เพียงพอ

๓. ภาวะแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ไม่ประสงค์จะมีบุตร เพื่ออุปการะเลี้ยงดูบุตรได้
ดียิ่งขึ้น ไม่มีผู้ช่วยอุปการะเลี้ยงดูบุตร เหตุผลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หญิงทำงานใน
สถานบริการ

การทำหมันได้รับการยอมรับทั่วไปว่า เป็นสิ่งปกติ ไม่ขัดความรู้สึกและศีลธรรม
กระทรวงการคลังกำหนดให้ค่าทำหมันของทั้งหญิงและชายเป็นค่ารักษาพยาบาลที่นำมาเบิกเงิน
ช่วยเหลือได้ตามระเบียบการช่วยเหลือข้าราชการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และก็ได้เบิก
ได้แม้ปัจจุบันจะได้ใช้พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.๒๕๒๑

การทำหมันของสถานพยาบาลอื่น ๆ เช่น โรงพยาบาลของเอกชน ย่อมเป็นไปตาม
ระเบียบที่กำหนดไว้ของแต่ละสถานพยาบาล ซึ่งก็คงเป็นไปในลักษณะที่ใกล้เคียงกับระเบียบ
ของกระทรวงสาธารณสุข และตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ หญิงที่มีบุตร ๒ คน สถานพยาบาลก็
ทำหมันให้

๒. การยอมรับของบางประเทศ

ก) การทำหมันโดยการร้องขอหรือโดยสมัครใจ เป็นการทำหมันโดยการ
ร้องขอหรือโดยความสมัครใจของผู้ถูกกระทำหมันตามกรณีต่าง ๆ ที่กฎหมายอนุญาตให้กระทำ

หนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค ๐๕๐๒/ว.๒๕๓๔ ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๔ เรื่อง
การเบิกเงินค่ารักษาพยาบาล.

ผู้เป็น กฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์ ค.ศ.๑๙๔๘ ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๓ บัญญัติ
ถึงการห้ามมิโดยสมัครใจว่า

แพทย์คนหนึ่งอาจจะปฏิบัติการณ์ผ่าตัดทางชาติพันธุ์ โดยใช้ดุลพินิจของเขาต่อบุคคลผู้หนึ่ง
ตามบัญญัติคือไปนี้ ภายความยินยอมของบุคคลที่ถูกกล่าวถึงและของคสมรส (รวมทั้ง
บุคคลผู้ซึ่งไม่โคจทะเลเป็นัน แต่มีสถานะการสมรสตามความเป็นจริง บัญญัติเหล่านี้
จะไม่ใช้กับผู้เยาว์ คนโสดทางจิตและบุคคลที่ได้รับความทุกข์ทรมานจากความไม่สมบรูณ์
ทางจิต)

- (๑) ถ้าบุคคลที่ถูกกล่าวถึงหรือคสมรสได้รับความทุกข์ทรมานจากความวิกลจริตที่ถ่ายทอดทาง
กรรมพันธุ์ โรคทางร่างกายที่เป็นกรรมพันธุ์หรือความไม่สมประกอบทางกรรมพันธุ์ หรือ
ถ้าคสมรสได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคทางจิตหรือความไม่สมบรูณ์ทางจิต
- (๒) ถ้าบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือคสมรสมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตที่สาย
ความสัมพันธ์โดยสายโลหิต ได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคทางจิตที่ถ่ายทอดทาง
กรรมพันธุ์ ความไม่สมบรูณ์ทางจิตที่ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ ความวิกลจริตที่ถ่ายทอด
ทางกรรมพันธุ์ โรคทางร่างกายที่เป็นกรรมพันธุ์หรือความไม่สมประกอบทางกรรมพันธุ์
- (๓) ถ้าบุคคลที่ถูกกล่าวถึงหรือคสมรสได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคเรื้อน ที่ซึ่งจะต้อง
รับฉีดข้อมบการถ่ายทอดตลอดหลาน
- (๔) ถ้าชีวิตของมารดาเป็นอันตรายโดยการตั้งครรภ์ หรือโดยการคลอด
- (๕) ถ้ามารดามีบุตรหลายคน และการคลอดจะมีผลต่อสุขภาพอย่างร้ายแรง

สวีเดน กฎหมาย ค.ศ.๑๙๔๑ คณะกรรมการสุขภาพและสวัสดิภาพแห่งชาติอาจ

ให้อำนาจห้ามมิในกรณี

- ๑. ถ้ามีเหตุผลที่จะสันนิษฐานว่า บิดา มารดาจะมีการถ่ายทอดโรคทางจิต ความอ่อนแอ
ทางจิต โรคความแข็งแรงอื่น ๆ หรือความเสียเปรียบทางร่างกาย (เช่น ตาบอด หรือหูหนวก
และเป็นใบ้ ตลอดหลานโดยทางกรรมพันธุ์ของเขา
- ๒. ถ้าเนื่องจากความวิกลจริตหรือวิถีทางสังคมของชีวิต บิดา มารดามีหลักฐานแน่ชัดว่า
ไม่สมควรรับฉีดข้อมบการข้อมบรณคแลเค็กออย่างเหมาะสม
- ๓. ถ้าการตั้งครรภ์จะก่อให้เกิดอันตรายอย่างถึงคอชีวิตหรือสุขภาพของหญิง

^๑ Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee
and Arthur Larson, p. 22 (Footnote 62).

^๒ Swedish Association for Sex Education, "Sweden," in Population
and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 178.

กฎหมายของญี่ปุ่นและของสวีเดน ยอมรับการทำหมันโดยเหตุผลในทางสุขภาพ เหตุผลทางชาติพันธุ์ เช่น จะมีการถ่ายทอดลักษณะที่ไม่ดี คือ ความไม่สมบูรณ์ทางกาย ทางจิต โรคทางกรรมพันธุ์ไปยังลูกหลาน สวีเดนยอมรับกรณีนี้เนื่องจากความวิตกกังวลหรือในทางสังคม บิดา มารดาไม่สามารถรับผิดชอบต่อการอบรมดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสมควาย เห็นว่า ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขที่ยอมรับการทำหมันโดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในทางวิชาการ และตามความจำเป็นในทาง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ของครอบครัว ครอบครัวไปถึงกรณีต่าง ๆ ที่ยอมรับของญี่ปุ่นและสวีเดนควาย แต่แม้กฎหมายจะกำหนดให้ ทำหมันเฉพาะในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้ ก็อาจผ่อนคลายเป็นทางปฏิบัติโดยเกิดจากการที่ ความรู้สึกนึกคิด การยอมรับของสังคม เช่น ญี่ปุ่น ขณะในทางทฤษฎีการทำหมันกระทำได้ตาม มาตรา ๓ ของกฎหมายอย่างเข้มงวด แต่ในทางปฏิบัติได้มีการตีความกฎหมายอย่างอิสระ ที่จะยอมรับการทำหมันภายใต้การร้องขอ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ในทางปฏิบัติความ จำเป็นในการทำหมันเพื่อปกป้องอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตหรือสุขภาพได้รับการยอมรับ ว่าไม่เป็นความผิด ถ้าความยินยอมอันชอบเหตุผลของคนไข้ถูกรับประกันโดยแพทย์ และศาล สูงสุดสหพันธ์ดัตช์ (Dr. Dorn) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ ว่า การทำหมันโดยสมัครใจจะไม่ถูก ลงโทษภายใต้กฎหมายปัจจุบัน^๒

ข) การทำหมันโดยการบังคับ เป็นการทำให้หมันโดยไม่ต้องอาศัยความยินยอม ของผู้ถูกกระทำ แต่กระทำโดยการบังคับตามกรณีและเงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎหมาย

ญี่ปุ่น กฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์ ค.ศ. ๑๙๔๘ ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมได้บัญญัติเกี่ยวกับการ ทำหมันโดยการบังคับ (compulsory sterilization) ถ้าแพทย์คนหนึ่งพบว่า การ ปฏิบัติทางชาติพันธุ์เป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ของสาธารณะที่จะป้องกันการถ่ายทอดทาง

^๑ Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 23 (Footnote 64).

^๒ Gunther G. Schulz, "Federal Republic of German," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, pp. 212, 213 (Footnote 29).

กรรมพันธุ์ของโรค (a certain disease) เขาจำต้องร้องขอต่อนครออกไกโตะ หรือ คณะกรรมการคุ้มครองชาติพันธุ์เขต (apply to the Metropolitan, Hokkaido or Prefectural Eugenic Protection Commission) เพื่อการสอบสวนสืบสวนถึงความ มีเหตุผลของการกระทำการปฏิบัติเช่นนั้น (มาตรา ๔ และรายชื่อต่อต้านของกฎหมาย) คณะ กรรมการจะแจ้งแก่บุคคลผู้ซึ่งจะถูกปฏิบัติ และจะแจ้งแก่เขาและผู้ร้องด้วยถึงการตัดสินใจว่า การผ่าตัดกระทำโดยสอดคล้องกับความต้องการตามมาตรา ๔ หรือไม่ ถ้าตัดสินใจยอมรับ คณะกรรมการภายใต้การรับฟังความคิดเห็นของผู้ร้องขอและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ จะกำหนด แพทย์ ผู้ซึ่งจะปฏิบัติการผ่าตัดและแจ้งแก่ผู้ร้องขอ บุคคลที่จะถูกปฏิบัติและแพทย์ที่เกี่ยวข้อง ของการกำหนดเช่นนั้น (มาตรา ๕ ของกฎหมาย)

ในกรณีซึ่งบุคคลที่จะถูกปฏิบัติทางชาติพันธุ์ คูสมรส ผู้ใช้อำนาจบิดา มารดา หรือ ผู้ดูแลของบุคคลที่จะถูกปฏิบัติ ใจคัดค้านต่อการตัดสินใจของคณะกรรมการ เขาอาจจะร้องต่อ คณะกรรมการคุ้มครองชาติพันธุ์กลาง (The Central Eugenic Protection Commission) ภายในสองสัปดาห์เพื่อทบทวนเรื่อง (มาตรา ๖ ของกฎหมาย) การไม่มีการ คัดค้านต่อการตัดสินใจ หรือเมื่อคำพิพากษาของศาลถึงที่สุด แพทย์ที่ได้รับการกำหนดตัวจะปฏิบัติ ทางชาติพันธุ์ (มาตรา ๗ ของกฎหมาย)^๒

การทำหมันโดยการบังคับตามกฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์ของญี่ปุ่น มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ

๑. เหตุหรือเงื่อนไข ต้องมีเหตุหรือเงื่อนไข คือ แพทย์พบว่าการปฏิบัติทางชาติพันธุ์ เป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ของสาธารณะที่จะป้องกันการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ของโรค
๒. การร้องขอ ต้องมีการร้องขอต่อหน่วยงานที่ได้รับอำนาจ (นครออกไกโตะหรือ คณะกรรมการคุ้มครองชาติพันธุ์เขต) โดยแพทย์เป็นผู้ร้องขอ

^๑ Luke T. Lee, "Japan," in Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, pp. 23 - 24.

^๒ Ibid., p. 24.

๓. การสอบสวน สืบสวน กำหนดให้มีการสอบสวน สืบสวนถึงเหตุผลสมควรในการที่จะมีการปฏิบัติทางชาติพันธุ์

๔. การคัดค้าน บุคคลที่จะถูกปฏิบัติทางชาติพันธุ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้อง มีอำนาจคัดค้านการตัดสินใจของคณะกรรมการ (ตาม ๒) ต่อหน่วยงานอีกแห่งหนึ่ง (คณะกรรมการคุ้มครองชาติพันธุ์กลาง) และต่อศาลได้

การทำหมันโดยการบังคับ โดยอ้างถึงประโยชน์ของส่วนรวมแม้จะมีเหตุผลในการสนับสนุนอยู่แต่ก็ขัดกับความรู้สึก สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างมาก จึงไม่ค่อยมีปรากฏในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ การกำหนดให้หลักเกณฑ์ เงื่อนไข ที่เข้มงวดเพื่อให้การกระทำเช่นนั้นจะมีเหตุผลสมควรจริง ๆ จะช่วยบรรเทาความรู้สึกในการขัดแย้งหรือต่อต้านลงไปได้บ้าง

สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันสมัยนาซีได้ใช้วิธีการตอนโดยการบังคับ (compulsory castration) เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดทางเพศที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งโดยมาตรา ๑๒ ของประมวลกฎหมายอาญา มาตรานี้ถูกยกเลิกใน ค.ศ. ๑๙๔๕

ประเทศไทยไม่มีการทำหมันโดยบังคับ แต่มีกฎหมายกำหนดให้มีการป้องกันการสืบพันธุ์อันมีผลถาวร ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการสมรสของบุคคลที่เป็นโรคเรื้อน ตามพระราชบัญญัติโรคเรื้อน พ.ศ. ๒๔๘๒ มาตรา ๔ ซึ่งบัญญัติว่า

บุคคลเป็นโรคเรื้อนจะทำการสมรสไม่ได้ เว้นแต่สมรสกับบุคคลที่เป็นโรคเรื้อนด้วยกัน โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มีการป้องกันการสืบพันธุ์อันมีผลถาวรตามวิธีวิทยาศาสตร์แผนปัจจุบันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือนก่อนการสมรสสำหรับชาย หรือไม่น้อยกว่าสองเดือนก่อนการสมรสสำหรับหญิง และผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง ซึ่งทำการนั้นทำใบรับรองให้ไว้เป็นสำคัญ

Gunther G. Schulz, "Federal Republic of Germany," in

Population and Law, ed. Luke T. Lee and Arthur Larson, p. 213.

"พระราชบัญญัติโรคเรื้อน พ.ศ. ๒๔๘๒," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๐ ตอนที่ ๕๑

(๒๔ กันยายน ๒๔๘๒) : ๑๔๓๕.

การฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๕ ต้องระวางโทษปรับ หรือจำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับ (พ.ร.บ. มาตรา ๑๔) การป้องกันการสืบพันธุ์อันมีผลถาวรตาม พ.ร.บ. โรคเรื้อน น่าจะหมายถึงการทำหมัน ซึ่งเป็นกรคุมกำเนิดวิธีหนึ่งด้วย แต่เป็นการทำโดยได้รับความยินยอมของชาย หญิง ที่เป็นโรคเรื้อน

รายละเอียดข้อพิจารณาเกี่ยวกับการทำหมันบางประการ

๑. ผู้กระทำ การทำหมันเป็น "วิชาชีพเวชกรรม" ซึ่งหมายความว่า วิชาชีพเกี่ยวกับการตรวจโรค การป้องกันโรค การบำบัดโรค . . . ด้วยวิธีการที่กระทำโดยตรงต่อร่างกายของบุคคลอื่นตามหลักวิทยาศาสตร์ และหมายความรวมถึงการกระทำโดยตรงต่อร่างกายของบุคคลอื่นด้วย การผ่าตัด ฉีดยา ฉีดสารเข้าในร่างกาย . . . การทำหมัน การคุมกำเนิด หรือสอดใส่วัตถุใด ๆ เข้าในมดลูกหรือครอบมดลูกเพื่อการคุมกำเนิด ผู้ที่จะประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้จะต้องมีความรู้ในวิชาชีพเวชกรรม คือ มีปริญญาหรือประกาศนียบัตรสำหรับสาขาเวชกรรม ใ้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลหรือสถาบันทางแพทย์เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี^๑ และไ้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม^๒ มีข้อยกเว้นการขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมบางกรณี เช่น ผู้ประกอบโรคศิลปะตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ^๓ สำหรับประเทศอื่น ๆ เช่น ญี่ปุ่น สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันกำหนดให้แพทย์เป็นผู้กระทำเช่นกัน

๒. สถานที่ทำ การทำหมันเป็น "วิชาชีพเวชกรรม" ตามที่กล่าวมาและเป็น "โรคศิลปะ" ซึ่งหมายถึง

กิจการใด ๆ อันกระทำโดยตรงต่อร่างกายของมนุษย์ในการบำบัดโรคซึ่งรวมตลอดถึง การตรวจโรคและป้องกันโรคในสาขาต่าง ๆ . . .

^๑ พ.ร.บ. วิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๔.

^๒ พ.ร.บ. วิชาชีพเวชกรรม มาตรา ๒๔.

^๓ พ.ร.บ. วิชาชีพเวชกรรม มาตรา ๒๑.

^๔ พ.ร.บ. วิชาชีพเวชกรรม มาตรา ๒๑ (๑) - (๕).

. . . หมายความว่ารวมถึงการผ่าตัด ฉีดยา ฉีดสารหรือสอดใส่วัตถุใด ๆ เข้าใน
ร่างกายและใช้เครื่องมือกายภาพบำบัด . . . การคุมกำเนิด การทำหมัน . . ."

และตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.๒๕๐๘ "สถานพยาบาล" หมายความว่า "สถาน
ที่รวมตลอดถึงยานพาหนะ ซึ่งจัดไว้เพื่อการประกอบโรคศิลปะ หรือซึ่งจัดไว้เพื่อการประกอบ
การอื่นช่วยการผ่าตัด ฉีดยา หรือฉีดสารใด ๆ หรือช่วยการใช้กรรมวิธีอื่นซึ่งเป็นกรรมวิธี
ของการประกอบโรคศิลปะ . . ." ^๒ การทำหมันจึงต้องทำในสถานพยาบาล และเป็นสถาน
พยาบาลที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งและดำเนินการ ^๓

๓. ความยินยอม

ก) ความยินยอมของผู้ถูกรักษา โดยหลักการการทำหมันจำต้องได้รับความ
ยินยอมของผู้ถูกรักษา เพื่อมิให้มีความผิดอาญาฐานทำร้ายร่างกาย เว้นแต่การทำหมันโดย
การบังคับซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจอย่างในกรณีกฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์ของประเทศญี่ปุ่น

ข) ความยินยอมของผู้อื่น

๑) กรณียังไม่บรรลุนิติภาวะ เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้
ความสามารถ หากไม่ได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แพทย์
อาจไม่ยินยอมกระทำให้ เว้นแต่จะมีเหตุผลในทางวิชาการ เช่น เกี่ยวกับสุขภาพของหญิง

๒) กรณีสมรสแล้ว ในทางปฏิบัติการทำหมันชาย หญิงคู่สมรสไม่ต้อง
ให้ความยินยอม ^๔ กรณีทำหมันหญิงยอมเป็นไปคามระเบียบภายในของสถานพยาบาล เช่น
ให้สามี (ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย) ให้ความยินยอม กฎหมายคุ้มครองชาติพันธุ์

^๑ พ.ร.บ.ควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งของ
คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๗ มาตรา ๕.

^๒ พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ.๒๕๐๘ มาตรา ๕.

^๓ พ.ร.บ.สถานพยาบาล มาตรา ๖.

^๔ เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการกฎหมายกับประชากร คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๑๕
(อัครสำเนา) , หน้า ๑.

ผู้ปกครองการความยินยอมของคู่สมรส (รวมทั้งที่ไม่ได้จดทะเบียน แต่มีสถานะการสมรสตาม
เป็นจริง) ให้ความยินยอม

ค) ความยินยอมของหน่วยงานหรือคณะกรรมการ บางประเทศต้องการ
ความยินยอมของหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่จะให้ความยินยอมในการทำหมัน เช่น สิงคโปร์
กฎหมายการทำหมันฉบับแรกต้องการความยินยอมจากคณะกรรมการทางการแพทย์ (ธันวาคม
ค.ศ. ๑๙๖๕) ฉบับต่อมากฎหมายอนุญาตให้ทำหมันโดยอิสระสำหรับผู้ที่มีบุตรสามคนหรือมากกว่า
(พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๗๒) ^๑ สวีเดน ตามกฎหมาย ค.ศ. ๑๙๕๑ คณะกรรมการสุขภาพและ
สวัสดิภาพอาจให้อำนาจการทำหมันในกรณีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ผู้ปกครองการความ
ยินยอมของคณะกรรมการคุ้มครองชาติพันธุ์ต่าง ๆ หรือศาลเป็นผู้ให้อำนาจในการทำหมันโดย
การบังคับ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

^๑ John E. Anderson, Mark C. E. Cheng, and Wan Fook - Kee,
"A Component Analysis of Recent Fertility Decline in Singapore,"
Studies in Family Planning 8 (November 1977) : 284.